

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ. ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2021 / 2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Θεοδώρας Αλεξάνδρου Βαρλά-Ζωγράφου
Α.Μ.: 7340162101004

Η προβληματική του αξιοποίνου του αυτοξεπλύματος

Επιβλέποντες:

- α) Αλέξανδρος Δημάκης
- β) Αθανασία Διονυσοπούλου
- γ) Βασίλειος Πετρόπουλος

Αθήνα 2022

Copyright © [Θεοδώρα Βαρλά – Ζωγράφου, Οκτώβριος 2022]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν την συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας περιεχομένων -----	2
<u>Περίληψη -----</u>	4
<u>Abstract -----</u>	5
<u>Zusammenfassung -----</u>	6
<u>Συνοτομογραφίες -----</u>	7
<u>Σύντομος Πρόλογος -----</u>	9
<u>Αντί Εισαγωγής, Σύντομη αναφορά στην ιστορική εξέλιξη της διάταξης -----</u>	11
<u>Οι συστάσεις της FATF -----</u>	16
<u>Είναι -----</u>	18
Ανάλυση της σημερινής ρύθμισης -----	18
Λίγα λόγια για τα «βασικά αδικήματα» -----	20
Οι μορφές τέλεσης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες -----	21
Πρώτη υπόσταση: Μετατροπή – Μεταβίβαση -----	21
Δεύτερη υπόσταση: Απόκρυψη – Συγκάλυψη -----	23
Τρίτη υπόσταση: Απόκτηση – Κατοχή – Χρήση -----	24
Τέταρτη υπόσταση: Χρηματοπιστωτικό σύστημα -----	26
Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων -----	26
Ο δόλος του δράστη -----	26
Επιπλέον Νομολογία -----	29
ΒουλΣυμβΕφΘρακ 37/2000 -----	29
ΑΠ 97/2019 -----	30
ΑΠ 145/2022 -----	31
Συγκριτική επισκόπηση -----	31
Γερμανία -----	32
<u>Ενδιάμεσο Συμπέρασμα -----</u>	36
<u>Λέον είναι -----</u>	37
Η βασική επιχειρηματολογία κατά της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος -----	37

Το ζήτημα της αυτοϋπόθαλψης-----	37
Το ζήτημα της διπλής τιμώρησης-----	42
Η έννοια του «εξαρτημένου» εγκλήματος και η σημασία της για το αυτοξέπλυμα -----	45
Η (μοναδική) θέση υπέρ της τιμώρησης του αυτοξέπλυματος-----	47
Το έννομο αγαθό-----	48
<i>Διαφορετική υπόσταση – διαφορετικό έννομο αγαθό-----</i>	<i>50</i>
<i>Έλλειψη εννόμου αγαθού-----</i>	<i>51</i>
<i>Το οργανωμένο έγκλημα-----</i>	<i>52</i>
<i>Δικαιοσύνη και απονομή αυτής-----</i>	<i>56</i>
<i>Οικονομία και ανταγωνισμός-----</i>	<i>59</i>
<i>Το χρηματοπιστωτικό σύστημα-----</i>	<i>60</i>
<i>Το προσβληθέν από το βασικό αδίκημα έννομο αγαθό-----</i>	<i>61</i>
<i>Αόριστος αριθμός εννόμων αγαθών-----</i>	<i>63</i>
<i>Η δημόσια τάξη-----</i>	<i>64</i>
<u>Συρροές-----</u>	<u>67</u>
<u>Ποινές-----</u>	<u>74</u>
Δήμευση-----	76
<u>Δικονομικά-----</u>	<u>76</u>
<u>Αντί επιλόγου-----</u>	<u>79</u>
<u>Βιβλιογραφία:-----</u>	<u>81</u>
Ελληνική:-----	81
Ξένη:-----	83
Ιστοσελίδες:-----	84
<u>Νομολογία:-----</u>	<u>85</u>

Περίληψη

Με τον όρο αυτοξέπλυμα νοείται η μέθοδος απόκρυψης της προέλευσης ή μεταμφίσεως των παράνομων εσόδων με την τροποποίηση της φύσης (νομικής ή υλικής) ή της εμφάνισης αυτών, ώστε να δημιουργείται η παραπλανητική εντύπωση ότι πηγή αυτών είναι νόμιμη δραστηριότητα και η οποία μέθοδος λαμβάνει χώρα από τον ίδιο τον δράστη του βασικού αδικήματος και χωρίς την παρέμβαση τρίτων προσώπων. Παρά τις εξαρχές σθεναρές αντιρρήσεις της θεωρίας, ο Έλληνας νομοθέτης επιλέγει σταθερά την (υπό προϋποθέσεις) τιμώρηση του αυτοξεπλύματος. Η σχετική, σήμερα ισχύουσα διάταξη επιτάσσει το αξιόποιο του αυτοξεπλύματος υπό την προϋπόθεση, ότι τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού αδικήματος είναι «ποιοτικώς διαφορετικά» από εκείνα της νομιμοποίησης εσόδων. Μολονότι αυτό συχνά υποστηρίχθηκε, η τιμώρηση της αυτονομιμοποίησης εσόδων δεν προσκρούει στην αρχή της αυτοϋπόθαλψης, καθώς αυτή δεν μπορεί να αποτελεί μανδύα ασύλου για κάθε είδους εγκληματική ενέργεια. Το δε άδικο που εκπέμπει η τέλεση του εγκλήματος της νομιμοποίησης, είναι συχνά επιπρόσθετο αυτού που έχει τεθεί με τη διάπραξη του βασικού αδικήματος και συνεπώς μπορεί να αξιολογηθεί ποινικά ανεξαρτήτως αυτού. Η συνθήκη αυτή συντρέχει, όταν ο δράστης δεν αρκείται στη διατήρηση μίας αυτοπροστατευτικής, παθητικής στάσης, αλλά καταβάλλει προσπάθεια να «εξαπατήσει» τον περίγυρό του, χρησιμοποιώντας τεχνάσματα που προσδίδουν νομιμοφάνεια στο προϊόν του βασικού αδικήματος. Κρίσιμο είναι το ζήτημα της αναζήτησης του εννόμου αγαθού, το οποίο προσβάλλεται μέσω του ξεπλύματος. Μεταξύ πολλών διερευνηθέντων, εγγύτερο στο ζητούμενο φαίνεται να είναι το αγαθό της δημόσιας τάξης, υπό την έκφρασή του ως «εύρυθμη λειτουργία και αξιοπιστία του κρατικού μηχανισμού». Η διάσταση του εννόμου αγαθού που θίγεται από τη νομιμοποίηση σε σχέση με αυτό που θίγεται από το βασικό αδίκημα, αποτελεί καίριο ενδείκτη της ανάγκης αποδοχής της άποψης της νομολογίας περί αληθούς και πραγματικής συρροής μεταξύ βασικού αδικήματος και ξεπλύματος. Τελικό συμπέρασμα της παρούσης είναι ότι το αυτοξέπλυμα πρέπει να τιμωρείται, υπό προϋποθέσεις και με σεβασμό στις αρχές και τα κεκτημένα του ποινικού δικαίου.

Abstract

Self-money laundering is the method of concealing the origin or changing the nature (legal or material) or appearance of illicit profits in order to create the misleading impression that the source of the profits is a legitimate activity, and this method is carried out by the perpetrator of the predicate offense himself and without the involvement of third parties. Despite strong theoretical doubts, the Greek legislator opted for the (conditional) punishment of self-money laundering from the very beginning. The provision currently in force provides that self-money laundering is punishable if the constituent elements of the predicate offense are "qualitatively" different from those of money laundering. Although this is often claimed, the punishment of self-money laundering does not violate the principle of self-benefit, as this principle cannot serve as a cover for criminal acts of any kind. Also, the wrong that arises from the commission of the money laundering offense is often additional to that which arises from the commission of the predicate offense, and therefore can be criminally assessed independently of it. This condition is met when the perpetrator is not content to adopt a self-protective, passive attitude, but makes an effort to "deceive" those around him by using tricks to legitimize the product of the predicate offense. Crucial is the search for the legal good that is affected by the money laundering. Among many of the items examined, the public policy good, in its manifestation as "the proper functioning and reliability of the state apparatus," seems to come closest to the target. The dimension of the legal good affected by money laundering in relation to the legal good affected by the predicate offense is an important indicator that the case law is correct in assuming that there is a real and genuine competition between predicate offenses and money laundering. The conclusion of this paper is that self-money laundering should be punished under certain conditions and in compliance with the principles and *acquis* of criminal law.

Zusammenfassung

Unter Selbstgeldwäsche versteht man die Methode der Verschleierung der Herkunft oder der Veränderung der Art (rechtlich oder materiell) oder des Aussehens der illegalen Gewinne, um den irreführenden Eindruck zu erwecken, dass es sich bei der Quelle der Gewinne um eine rechtmäßige Tätigkeit handelt, und diese Methode wird vom Täter der Vortat selbst und ohne Beteiligung Dritter durchgeführt. Trotz starker theoretischer Zweifel hat sich der griechische Gesetzgeber von Anfang an für die (bedingte) Bestrafung der Selbstgeldwäsche entschieden. Die derzeit geltende Vorschrift sieht vor, dass die Selbstgeldwäsche strafbar ist, wenn sich die Tatbestandsmerkmale der Vortat "qualitativ" von denen der Geldwäsche unterscheiden. Auch wenn dies oft behauptet wird, verstößt die Bestrafung der Selbstgeldwäsche nicht gegen das Prinzip der Selbstbegünstigung, da dieses Prinzip nicht als Deckmantel für kriminelle Handlungen jeglicher Art dienen kann. Auch das Unrecht, das von der Begehung der Geldwäschetat ausgeht, ist häufig zusätzlich zu demjenigen, das durch die Begehung der Vortat entsteht, und kann daher unabhängig davon strafrechtlich bewertet werden. Diese Bedingung ist erfüllt, wenn der Täter sich nicht damit begnügt, eine selbstschützende, passive Haltung einzunehmen, sondern sich bemüht, seine Umgebung zu "täuschen", indem er Tricks anwendet, um das Produkt der Vortat zu legitimieren. Entscheidend ist die Suche nach dem Rechtsgut, das durch die Geldwäsche beeinträchtigt wird. Unter vielen der untersuchten Punkte scheint das Gut der öffentlichen Ordnung in seiner Ausprägung als "ordnungsgemäßes Funktionieren und Zuverlässigkeit des Staatsapparates" dem Ziel am nächsten zu kommen. Die Dimension des von der Geldwäsche betroffenen Rechtsguts im Verhältnis zu dem von der Vortat betroffenen Rechtsgut ist ein wichtiger Indikator dafür, dass die Rechtsprechung zu Recht davon ausgeht, dass eine echte und reale Konkurrenz zwischen Vortat und Geldwäsche besteht. Die abschließende Schlussfolgerung dieses Papiers lautet, dass Selbstgeldwäsche unter bestimmten Bedingungen und unter Wahrung der Grundsätze und des Besitzstands des Strafrechts bestraft werden sollte.

Συντομογραφίες

Άρ.	άρθρο
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Βλ.	Βλέπε
ΒουλΣυμβΕφ	Βούλευμα Συμβουλίου Εφετών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ	Εταιρεία Ελλήνων Ποινικολόγων
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Επ.	Επόμενα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Εφ.	Εφετείο
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Ν.	Νόμος
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Ο.π.	όπως παραπάνω
Παρ.	παράγραφος
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
Πλημμ.	Πλημμελειοδικείο
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά
Π.χ.	Παραδείγματος χάριν
Σελ.	σελίδα
ΣυμβΑΠ	Συμβούλιο Αρείου Πάγου
ΣυμβΕφ	Συμβούλιο Εφετών
Συμβ Πλημ	Συμβούλιο Πλημμελειοδικών
Υπερ.	Υπεράσπιση
BGH	Bundesgerichtshof
BRD	Bundesrepublik Deutschland

BVerfGer	Bundesverfassungsgericht
BWV	Berliner Wissenschafts-Verlag
FATF	Financial Action Task Force
JZ	Juristenzeitung
n.c.n.p.s.l.	nullum crimen nulla poena sine lege
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NStZ	Neue Zeitschrift für Strafrecht
St	Strafrecht
StGB	Strafgesetzbuch
ZRP	Zeitschrift für Rechtspolitik

Σύντομος Πρόλογος

Η προβληματική του αξιοποιίνου του αυτοξεπλύματος, φτάνει πίσω στο χρόνο μέχρι τον πρώτο νόμο για το ξέπλυμα. Και αυτό, όχι μόνο εντός, αλλά σίγουρα και εκτός ελληνικών συνόρων. Πρόκειται για ένα ζήτημα με ογκώδεις δογματικές πτυχές, δυσεπίλυτα προβλήματα και πρακτικά αδιέξοδα, το οποίο πλέον φαίνεται ότι έχει ταλαιπωρήσει τόσο τη θεωρία, όσο και τη νομολογία. Οι ενωσιακές εξελίξεις επιτάσσουν τη σύμπλευση με ένα μοντέλο ποινικοποίησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, στο πλαίσιο του οποίου ρητώς επιλέγεται η υπό προϋποθέσεις τιμώρηση και του δράστη του βασικού αδικήματος. Σε ένα δύσκολο θέμα, γνωρίζοντας, βέβαια, ότι κάθε πρόβλημα έχει τη λύση του, αλλά και διαπιστώνοντας ότι η λύση δεν έρχεται πάντα τη στιγμή που την έχουμε ανάγκη, θα επιδιωχθεί, μέσω της παρούσας ανάλυσης, η σύνθεση νομικών επιχειρημάτων με «δογματική αντοχή»¹ και συνέπεια, ώστε να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προσέγγιση στην πολυπόθητη λύση. Διά της παρούσης, δεν εύχομαι να πείσω, αλλά να προβληματίσω, έχοντας πια συνειδητοποιήσει, ότι ο πιο γόνιμος επιστημονικός διάλογος είναι αποτέλεσμα αυθεντικών διαφορών και δογματικών εντάσεων.

Θ. Β.- Ζ.

¹ Ανδρουλάκης, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠονΧρ Α', σελ. 1 επ.

Ξεκινώντας και προτού εισέλθουμε στο κυρίως μέρος της παρούσας ανάλυσης, αξίζει να σημειωθεί, ότι έχει ασκηθεί και εξακολουθεί να ασκείται δριμεία κριτική στο νόμο (στους νόμους για την ακρίβεια – σε όσους πέρασαν από την ελληνική έννομη τάξη μέχρι και σήμερα) περί ξεπλύματος γενικότερα και όχι μόνο σε ό,τι αφορά στην συμπεριφορά που καλείται «αυτοξέπλυμα». Μάλιστα, οι κριτικές αυτές είχαν ως αποκορύφωμα το σημείο να γίνεται κουβέντα σχετικά με το εάν θα έπρεπε γενικότερα να τιμωρείται η συμπεριφορά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή αν τελικά πρόκειται για ένα «περιττό» νομοθέτημα. Ακόμα, σχολιάστηκαν εκτενώς όσες τροποποιήσεις πραγματοποιήθηκαν κατά καιρούς στο πεδίο των βασικών εγκλημάτων², με την θεωρητική ποιτική επιστήμη να φτάνει στο σημείο να μιλά για νομοθετική άγνοια ή σκόπιμη λήθη των διεθνών κειμένων, τα οποία εξαρχής υπαγόρευσαν την ανάγκη τιμώρησης του ξεπλύματος³, ενώ λόγος έγινε και για ενδεχόμενη αξιολογική σύγχυση του νομοθέτη⁴. Όλα αυτά τα ενδιαφέροντα ζητήματα, θα παραμεριστούν στο πλαίσιο της παρούσης και θα ληφθούν ως δεδομένα τα όσα ισχύουν βάσει της σημερινής νομοθεσίας. Επί των σημερινών νομικών δεδομένων θα δομηθούν οι όποιες σκέψεις και τα σχετικά επιχειρήματα όσον αφορά στην προβληματική του αξιοποιίνου του αυτοξεπλύματος.

Προκειμένου να καταστεί πιο εύληπτο το περιεχόμενο της παρούσης, θεωρώ σκόπιμη την παράθεση ενός ορισμού, ο οποίος θα διασαφηνίζει την έννοια του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ή αλλιώς του ξεπλύματος. Ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, λοιπόν, ή νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, είναι η μέθοδος με την οποία κάποιος αποκρύπτει την προέλευση και την κατάσταση μίας προσόδου με την τροποποίηση της φύσης ή της εμφάνισης αυτής, προκειμένου να δημιουργείται στους τρίτους η παραπλανητική εντύπωση ότι αυτή προέρχεται από νόμιμες δραστηριότητες⁵. Κατά λογική συνέχεια, αυτοξέπλυμα ή αυτονομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Selbstgeldwäsche/ Eigengeldwäsche, Self-laundering) είναι η μέθοδος απόκρυψης της προέλευσης ή μεταμφίεσης των παράνομων εσόδων με την τροποποίηση της φύσης ή της εμφάνισης αυτών, με σκοπό να δημιουργείται η παραπλανητική εντύπωση ότι πηγή

² Το ξέπλυμα είναι, όπως θα αναλυθεί εκτενέστερα στη συνέχεια, «εξαρτημένο αδίκημα», επομένως η ύπαρξη του εξαρτάται από την ύπαρξη μίας προηγούμενης τελεσθείσας εγκληματικής πράξης, η οποία αποκαλείται «βασικό έγκλημα/αδίκημα».

³ Παύλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ 2006, σελ. 342 επ., όπου αναφέρεται σε υπέρβαση των ορίων που τίθενται από τη Διεθνή Σύμβαση της Βουδαπέστης, «η οποία ξεχάστηκε συνειδητά από τους συντάκτες του Ν. 3424.2005».

⁴ Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 831

⁵ Βλ. και Dionyssopoulou, Der Tatbestand der Geldwäsche, eine Analyse der dogmatischen Grundlagen des § 261 StGB, Frankfurt Kriminalwissenschaftliche Studien 66, Peterlang 1999, 3, αλλά και Arzt, Geldwäscherei – Eine neue Masche zwischen Hehlerei, Strafverteilung und Begünstigung, NStZ 1990, 1, Beck-online, οι οποίοι υιοθετούν τον ίδιο ορισμό για το ξέπλυμα: «Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι το μέσο με το οποίο κάποιος αποκρύπτει την ύπαρξη, την παράνομη πηγή ή την παράνομη χρήση εισοδήματος και στη συνέχεια συγκαλύπτει το εισόδημα αυτό ώστε να φαίνεται ότι προέρχεται από νόμιμη πηγή.», «Als Geldwäscherei bezeichnet man die Mittel, mit denen man die Existenz, die illegale Quelle oder die illegale Verwendung von Einkommen verbirgt und dann dieses Einkommen so bemäntelt, daß es aus einer legalen Quelle zu stammen scheint“, αλλά βλ. και Schittenhelm, Alte und neue Probleme der Anschlußdelikte im Lichte der Geldwäsche, in: Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag C.H. Beck 1998, 519, όπου ο ορισμός του ξεπλύματος διαφοροποιείται από τα ανωτέρω: ενν. το ξέπλυμα είναι «η λαθραία εισαγωγή περιουσιακών στοιχείων από το οργανωμένο έγκλημα στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό και οικονομικό κύκλωμα με σκοπό το καμουφλάζ (ενν. της παράνομης προέλευσης της περιουσίας)» („...die Einschleusung von Vermögensgegenständen aus organisierter Kriminalität in den legalen Finanz- und Wirtschaftskreislauf zum Zwecke der Tarnung.“)

αυτών είναι νόμιμη δραστηριότητα και η οποία μέθοδος λαμβάνει χώρα από τον ίδιο τον δράστη του βασικού αδικήματος και χωρίς την παρεμβολή τρίτων προσώπων⁶.

Αντί Εισαγωγής, Σύνομη αναφορά στην ιστορική εξέλιξη της διάταξης

Ήδη από τα πρώτα χρόνια ένταξης του νόμου περί νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στην ελληνική έννομη τάξη, το ζήτημα του αξιοποιίνου του αυτοξεπλύματος εξελίχθηκε σε μία ευρείας έκτασης προβληματική, η οποία απασχόλησε ταχύτατα και έντονα τόσο τους θεωρητικούς του ποινικού δικαίου, όσο και τα ποινικά δικαστήρια. Η παρθενική απόπειρα ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο των ευρωπαϊκών επιταγών⁷ αμερικανικής προέλευσης σχετικά με το ξέπλυμα, πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα με τον Ν. 2331/1995. Στο πλαίσιο αυτού, η οριοθέτηση της έκτασης του αξιοποιίνου του ξεπλύματος και το εάν τυχόν αυτό καταλαμβάνει και τον δράστη του βασικού εγκλήματος, οδηγούσαν διαρκώς σε αμηχανία θεωρία και νομολογία. Ο λόγος ήταν ότι καταρχήν, κατά τη γραμματική διατύπωση του νόμου, κανένας δεν μπορούσε να αποκλειστεί από την ιδιότητα του δράστη, αφού την ιδιότητα αυτή αποκτούσε «όποιος»⁸ προέβαινε σε συμπεριφορά που πληρούσε την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος χωρίς εξαιρέσεις. Επρόκειτο για ένα έγκλημα «κοινό», το οποίο θα μπορούσε να τελεσθεί από οποιονδήποτε⁹. Έτσι, σε πρώτη φάση, δεν μπορούσε να αποκλειστεί ούτε ο δράστης του προηγούμενου εγκλήματος¹⁰.

Και τα δικαστήρια, όμως, σε ένα πρώιμο στάδιο, στηριζόμενα στην αρχική διάταξη, ερμήνευσαν το έγκλημα ως κοινό¹¹ και θεώρησαν ότι κανείς δεν εξαιρείται από εν δυνάμει δράστης του, ούτε και ο δράστης του προγενέστερου εγκλήματος¹². Από την άλλη πλευρά, η θεωρία σχεδόν σύσσωμη, υποστήριξε ότι για ποικίλους λόγους¹³, ο δράστης της προηγούμενης εγκληματικής πράξης, δε νοείται να αποτελεί και δράστη του ξεπλύματος και ότι η αντωνυμία «όποιος» κάλυπτε οποιονδήποτε, εκτός από αυτόν, τον δράστη της προηγούμενης πράξης¹⁴. Και αυτό, διότι για το δράστη της προηγούμενης

⁶ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 15

⁷ Βλ. μεταξύ άλλων Ανδρουλάκη, Η ποινική δογματική και η απίχτησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ.

⁸ Νικολούδης, Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995), ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1133 επ.

⁹ Βλ. και Δημήτρηαινα, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος: ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995, ΝΒ 2002, σελ. 143

¹⁰ Νικολούδης, Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995), ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1133 επ.

¹¹ Ο Δημήτρηαινας στο: Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2007, σελ. 392 επ., αναφέρει ως πρόβλημα το γεγονός ότι το έγκλημα είναι πράγματι κοινό και όχι ιδιαίτερο, διότι το γεγονός αυτό είναι που έχει οδηγήσει σε όλη αυτή την αναστάτωση σχετικά με την προβληματική του αξιοποιίνου του αυτοξεπλύματος.

¹² Βλ. και Οικονόμου, Η συμβατότητα της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 97/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 74 επ.

¹³ Στα επιχειρήματα των θεωρητικών αυτών απόψεων θα αναφερθούμε πολύ αναλυτικά στη συνέχεια, διότι αποτέλεσαν τις βάσεις και για τα νεότερα επιχειρήματα σχετικά με το κρίσιμο ζήτημα.

¹⁴ Βλ. και Δημήτρηαινα, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος: ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995, ΝΒ 2002, σελ. 143

εγκληματικής πράξης, η πράξη του «ξεπλύματος», η προσπάθειά του δηλαδή να αποκρύψει την παράνομη προέλευση του προϊόντος¹⁵ που προέκυψε από το έγκλημά του, αποτελεί απλώς έκφραση αυτοϋπόθαλψης¹⁶ και συνεπώς δε νοείται τιμώρησή της.

Η αντίθετη άποψη – η οποία, όπως ήταν φυσικό, στηρίχθηκε και στο ανωτέρω γραμματικό επιχείρημα – υποστηρίχθηκε μεμονωμένα¹⁷. Σημαντική θέση αυτής αποτέλεσε η πεποίθηση ότι είναι διαφορετική η συνθήκη, κατά την οποία ο δράστης του προηγούμενου εγκλήματος απλώς κατέχει το προϊόν που προέκυψε εξ αυτού και διαφορετική αυτή, κατά την οποία ο δράστης καταβάλλει κάποια προσπάθεια¹⁸ προκειμένου να συγκαλύψει την παράνομη προέλευση του προϊόντος αυτού¹⁹. Σε αυτή τη δεύτερη περίπτωση και μόνο, πρέπει να είναι δυνατόν να τιμωρηθεί ο εν λόγω δράστης για το αυτοξέπλυμα.

Το αδιέξοδο σε σχέση με την προβληματική του αξιοποιήσιμου του αυτοξεπλύματος δεν απέφυγαν εν τέλει και τα δικαστήρια. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι για ορισμένη περίοδο η πλειοψηφία των δικαστικών αποφάσεων κατέληγε σε απόρριψη της δυνατότητας ταύτισης του δράστη του βασικού εγκλήματος και του δράστη του ξεπλύματος, χωρίς όμως να αιτιολογεί το λόγο, ο οποίος οδηγούσε στις σχετικές κρίσεις της²⁰.

Τα προβλήματα που είχαν ανακύψει από τον προγενέστερο νόμο δεν λύθηκαν ούτε με τον Ν. 3424/2005. Παρότι το συγκεκριμένο νομοθέτημα αποτέλεσε την αφετηρία της ρητής επίλυσης του ζητήματος σχετικά με το εάν το αυτοξέπλυμα τιμωρείται²¹, οι συγκρούσεις με αφορμή αυτό έγιναν ακόμη πιο έντονες. Συγκεκριμένα, ο νόμος του 2005 ανέφερε ρητά ότι «*Η ποινική ευθύνη για βασικό έγκλημα δεν αποκλείει την τιμωρία του υπαιτίου²² και για τις πράξεις των ανωτέρω στοιχείων... αν η*

¹⁵ Κατά τον Barton, (Das Tatobjekt der Geldwäsche: Wann rührt ein Gegenstand aus einer der im Katalog des § 261 I Nr. 1-3 StGB bezeichnet Straftaten her?, NStZ 1993, 159, Beck-online) η έννοια του προϊόντος του εγκλήματος περιλαμβάνει αντικείμενα και δικαιώματα, κινητά και ακίνητα πράγματα., έτσι και Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos 2017, 535, που αναφέρεται σε πράγματα ή δικαιώματα, τα οποία όμως πρέπει να ενσωματώνουν κάποια περιουσιακή αξία (Vermögenswert), χωρίς όμως να ενδιαφέρει το οικονομικό ύψος της αξίας αυτής.

¹⁶ Βλ. μεταξύ άλλων Ανδρουλάκη, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ.

¹⁷ Νικολούδης, η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995), ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1133 επ.

¹⁸ Βλ. και Τσιρίδη, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), ΝΒ 2009, σελ. 77

¹⁹ Έτσι και Δημήτρηνας, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος: ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995, ΝΒ 2002, σελ. 166

²⁰ Νικολούδης, η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995), ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1133 επ.

²¹ Παύλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ 2006, σελ. 342 επ.

²² Βλ. και Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 809, υποσ. 297, όπου γίνεται αναφορά στην αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νομοσχεδίου, η οποία μιλούσε για ανάγκη μη αποκλεισμού της τιμώρησης του δράστη του βασικού αδικήματος, «διότι στην πλειοψηφία των υποθέσεων υπό δικαστική διερεύνηση και εν συνεχεία εκδίκαση των πράξεων της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, τις πράξεις της νομιμοποίησης διενεργεί ο ίδιος ο δράστης συνήθως με μέλη της οικογένειάς του ή συνεργάτες του. Δεν είναι ανεπτυγμένα στη χώρα μας ειδικά δίκτυα και εταιρείες (όπως σε άλλες χώρες, ιδιαίτερα στις εξωχώριες) τα οποία συστηματικά και οργανωμένα «ξεπλένουν» το χρήμα άλλων προσώπων. Συνεπώς υιοθέτηση της θετικής θέσης στο παραπάνω θέμα θα βελτίωνε σημαντικά την αντεγκληματική πολιτική μας στον τομέα αυτόν που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ιδιαίτερα αποτελεσματική, με τα διεθνή κριτήρια, ως προς το θέμα των ελάχιστων καταδικαστικών αποφάσεων».

Στο εν λόγω απόσπασμα της Αιτιολογικής Έκθεσης του νόμου του 2005 ασκήθηκε οξεία κριτική (βλ. και Δημήτρηνας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας 2007, σελ. 165, οποίος γράφει ότι ο Έλληνας νομοθέτης

τέλεσή τους από τον ίδιο ή από άλλον εντάσσεται στο συνολικό σχεδιασμό δράσης»²³. Έτσι, εκτός από τα προηγούμενα ζητήματα δογματικής φύσεως, πλέον αναδυόταν και το ζήτημα του «συνολικού σχεδιασμού δράσης»²⁴. Επρόκειτο για ακόμη έναν ασαφή όρο, ο οποίος ενδεχομένως προσεγγίζει την έννοια του συνολικού δόλου, όπως αυτός παρουσιάζεται στη θεματική του εγκλήματος κατ' εξακολούθηση. Έπρεπε δηλαδή να προκύπτει το δυσαπόδεικτο γεγονός ότι ο δράστης σχεδίασε εκ των προτέρων όλες τις επιμέρους πράξεις του, ήτοι εδώ τόσο το βασικό έγκλημα, όσο και το ξέπλυμα, τουλάχιστον κατά τα βασικά τους στοιχεία, δηλαδή τον τόπο, χρόνο και τρόπο τέλεσης²⁵.

Εκτός όλων των ανωτέρω, στην προβληματική εντάχθηκε αυτή την περίοδο και το ζήτημα της σύνδεσης της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με τη δράση στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος²⁶. Με την απόφαση πλαίσιο της 26^{ης} Ιουνίου 2001, η Ε.Ε. «ξεκαθάρισε» κατά την άποψη πολλών θεωρητικών²⁷, ότι για το ποινικά κολάσιμο του «ξεπλύματος», πρέπει αυτό να αφορά σε προσόδους εγκλήματος που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα²⁸. Έτσι, σε αυτή την κατεύθυνση, υποστηρίχθηκε και η άποψη, σύμφωνα με την οποία το αυτοξέπλυμα τιμωρείται μεν, όταν ο δράστης της προηγούμενης εγκληματικής πράξης, τέλεσε το έγκλημα δρώντας ως «μοχλός» του οργανωμένου εγκλήματος, όχι όμως και σε περιπτώσεις που η τυχόν προγενέστερη πράξη του υπήρξε μεμονωμένη και ανεξάρτητη από αυτό²⁹. Και πράγματι, δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει την τάση τόσο του ενωσιακού, όσο και του εθνικού νομοθέτη να συνδέσει το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων με την οργανωμένη εγκληματικότητα, θεματική, η οποία θα αναλυθεί πληρέστερα στη συνέχεια.

Ο Ν. 3691/2008, ανέτρεψε εκ νέου τα δεδομένα, χωρίς, βέβαια, να επιτύχει και πάλι την επίλυση του ζητήματος του αξιοποιήσιμου του αυτοξεπλύματος. Ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η απόπειρα που πραγματοποιήθηκε με τον συγκεκριμένο νόμο, προκειμένου πλέον να αποσυνδεθεί το ξέπλυμα – και βασικά

«διακήρυξε κυνικά ένα πρωτοφανή στόχο (: την αύξηση των καταδικαστικών αποφάσεων για νομιμοποίηση εσόδων στο μέλλον) και στην κατεύθυνση επίτευξής του ποδοπάτησε το ποινικό δόγμα και κατακρεούργησε κάθε εγγυητική λειτουργία του ποινικού νόμου.»), από την άποψη ότι το περιεχόμενο της εξελίχθηκε ότι τασσόταν υπέρ της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με κριτήρια αποτελεσματικότητας και δή ποσοτικής αύξησης του αριθμού των καταδικαστικών αποφάσεων με βάση το νόμο περί ξεπλύματος. Κατά την άποψη της γράφουσας, όμως, ενώ πράγματι η διατύπωση του κειμένου είναι κάπως ιδιάζουσα με την αρνητική έννοια και ίσως εύκολα παρεξηγήσιμη, αυτό που στην πραγματικότητα εννοείται από το κείμενο της αιτιολογικής έκθεσης είναι ότι υπάρχει ανάγκη καταπολέμησης του συχνά εμφανιζόμενου στην Ελλάδα φαινομένου του αυτοξεπλύματος. Δεν τίθεται δηλαδή ως απώτερος σκοπός η αριθμητική αύξηση των καταδικαστικών αποφάσεων, απλά εννοείται ότι με την τιμώρηση του αυτοξεπλύματος, θα μπορεί πλέον να καταπολεμηθεί το συχνό στη χώρα μας φαινόμενο, ο δράστης να αυτονομιμοποιεί την παράνομη περιουσία που πήρε στα χέρια του με το βασικό αδίκημα και να μπορεί να την εκμεταλλεύεται και να την αξιοποιεί δίχως εμπόδια.

²³ Βλ. μεταξύ άλλων ΑΠ 696/2010

²⁴ Αν και δεν είναι πλέον στοιχείο της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος, μερικές φορές η έννοια του συνολικού σχεδιασμού του δράστη εντοπίζεται στη νομολογία. Ενδεικτικά βλ. ΠλημμΑθ 3829/2015, ΠοινΧρ 2017, σελ. 222, όπου αναφέρεται ότι η μεταγενέστερη πράξη της νομιμοποίησης είναι αυτοτελώς τιμωρητή, εφόσον είναι διακριτή από την κύρια πράξη του βασικού αδικήματος και εντασσόταν στο συνολικό σχεδιασμό του δράστη.

²⁵ Βλ. αντί άλλων Μυλωνόπουλο, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 987

²⁶ Hetzer, Der Geruch des Geldes – Ziel, Inhalt und Wirkung der Gesetze gegen Geldwäsche, NJW 1993, 3299

²⁷ Βλ. κυρίως Καϊάφα – Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 65

²⁸ Βλ. μεταξύ άλλων Παύλου, (Προηγούμενη) «εγκληματική δραστηριότητα»: Ταυτολογία ή μετεξέλιξη; Μία ακόμη συμβολή στη δογματική κατανόηση του ν. 2331/1995 (για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα) υπό το πρίσμα των πρόσφατων ρυθμίσεων των ν. 3424/2005 και 3472/2006, ΠοινΧρ 2007, σελ. 385 επ.

²⁹ Συμεωνίδου Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 391

εδώ το αυτοξέπλυμα – από το οργανωμένο έγκλημα³⁰. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η άποψη περί αναγκαίας δράσης εντός των κόλπων του οργανωμένου εγκλήματος, να μην μπορεί πια να υποστηριχθεί. Διότι, όπως έχει παραδεχτεί και ο Παύλου, εκείνο που τελικά διαπιστώνεται είναι ότι ποινικά κολάσιμη, ως ειλικρινής σκοπός του νομοθέτη, πρέπει να είναι η προσπάθεια του δράστη να διασφαλίσει τις προσόδους του από το προηγουμένως τελεσθέν έγκλημα, ώστε να μην γίνει αντιληπτή η παράνομη προέλευσή τους. Έτσι, δεν έχουμε να κάνουμε με κάποια μορφή ατιμώρητης αυτουπόθαλψης, όπως είχε στο παρελθόν υποστηριχθεί, αλλά με μία συνοδευτική πράξη του πρώτου εγκλήματος, η οποία, κατά τον Παύλου, συρρέει φαινομενικά με αυτό. Η συγκεκριμένη άποψη, η οποία στηρίζεται στη θεωρητική βάση ότι με την πράξη του ξεπλύματος προσβάλλεται το ήδη προσβληθέν με το βασικό αδίκημα έννομο αγαθό, υποστηρίζεται από μερίδα της θεωρίας, όπως θα αναδειχθεί στη συνέχεια, μέχρι και σήμερα.

Πλησιάζοντας όλο και περισσότερο στις σημερινές ρυθμίσεις, δεν μπορεί να παραλειφθεί η αναφορά στον Ν. 4557/2018, ο οποίος και είναι ο νόμος, που στην ουσία, με ορισμένες τροποποιήσεις ρυθμίζει ακόμα και αυτή τη στιγμή τα του ξεπλύματος στην ελληνική έννομη τάξη. Στο άρθρο 39 παρ. 1 περ. ε) του εν λόγω νομοθετήματος αναφερόταν ότι: *«Η ποινική ευθύνη για το βασικό αδίκημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων, αυτουργού και συμμετόχων για τις πράξεις των περ. α', β', γ' και δ', εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος.»*

Ο νόμος του 2018 θέτει και πάλι το ζήτημα της αντικειμενικής υπόστασης του ξεπλύματος, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία διάφορα της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού εγκλήματος. Ο λόγος είναι, ότι στο παρελθόν είχε υποστηριχθεί και η άποψη, κατά την οποία το αυτοξέπλυμα δεν μπορεί να τιμωρείται, διότι μερικές εκφάνσεις του ενδεχομένως ταυτίζονται με την ουσιαστική αποπεράτωση του βασικού εγκλήματος, Συνεπώς, αν ο δράστης αυτού, μπορούσε να τιμωρηθεί και για το ξέπλυμα, θα ενέπιπτε σε περίπτωση απαγορευμένης διπλής τιμώρησης για την αυτή πράξη³¹.

Ήδη από τον νόμο του 2008, του οποίου η ρύθμιση επαναλήφθηκε αυτούσια σε αυτόν του 2018, η κριτική της θεωρίας για την διάταξη δεν ήταν ιδιαίτερα θετική, αφού το περιεχόμενό της επικρίθηκε ως «επιεικώς ακατανόητο». Κατά την άποψη της θεωρίας, τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού αδικήματος και του ξεπλύματος, είναι ούτως ή άλλως, εξ ορισμού, διαφορετικά μεταξύ τους, αφού πρόκειται για δύο διαφορετικά εγκλήματα. Μετά από κάποιο διάστημα, όμως, η αόριστη ίσως αυτή διατύπωση, ερμηνεύθηκε υπό την έννοια ότι για την τιμώρηση του δράστη του βασικού αδικήματος και για τη νομιμοποίηση εσόδων, πρέπει η συρροή μεταξύ αυτών των δύο εγκλημάτων

³⁰ Παύλου, Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από το ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 23, Καϊάφα – Γκμπάντι, Οικονομικό έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 752

³¹ Ανδρουλάκης, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ., «...τιμωρούμε πράγματι για κάτι άλλο, κάτι διαφορετικό από ό,τι καλύπτεται ποινικά με την ποινή που θα του επιβληθεί για την κλοπή ή την ληστεία;»

να είναι αληθής και πραγματική³², όχι αληθής κατ' ιδέαν³³. Βάσει αυτής της σκέψης εισήχθη και το κριτήριο των «ποιοτικά διαφορετικών» πράξεων³⁴.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι ο ενωσιακός νομοθέτης με τις Οδηγίες και τις Αποφάσεις – Πλαίσια, δεν έπαιρνε μέχρι πρότινος σαφή θέση σε σχέση με την υποχρέωση των κρατών – μελών να τιμωρούν το αυτοξέπλυμα, αλλά άφηνε στους εθνικούς νομοθέτες την ευχέρεια να επιλέξουν υπέρ ή κατά της ποινικοποίησης αυτού. Και πράγματι, ανά διαστήματα, ορισμένα κράτη – μέλη θεμελίωσαν ποινική ευθύνη για το αυτοξέπλυμα, ενώ άλλα όχι. Ο Έλληνας νομοθέτης, ήδη από την αρχή της ενασχόλησής του με το ζήτημα και τον Ν. 2331/1995, επέλεξε και επιλέγει σταθερά την τιμώρηση του δράστη του βασικού εγκλήματος και για τη μεταγενέστερη πράξη νομιμοποίησης των εσόδων του από το έγκλημα αυτό. Βεβαίως, πάντα θέτει ορισμένες προϋποθέσεις και περιορισμούς στην ποινικοποίηση αυτή, που πολλές φορές διαφοροποιούνται μεταξύ τους σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, όμως έως και σήμερα εμμένει στην άποψη υπέρ της τιμώρησης του αυτοξέπλυματος³⁵.

Βέβαια, πλέον, η πρόβλεψη αξιοποιήσιμου του αυτοξέπλυματος αποτελεί και ενωσιακή επιταγή, αφού στις αιτιολογικές σκέψεις της Οδηγίας 2018/1673 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, γίνεται αναφορά σε υποχρέωση των κρατών μελών «να διασφαλίσουν ότι ορισμένες μορφές δραστηριοτήτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα είναι επίσης αξιόποινες όταν διαπράττονται από τον δράστη της εγκληματικής δραστηριότητας από την οποία προήλθε αυτή η περιουσία (αυτονομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες)». Και αυτή η υποχρέωση τιμώρησης αφορά στις περιπτώσεις, τις οποίες με μια πρώτη ματιά, φαίνεται ότι καλύπτει και ο Έλληνας νομοθέτης με την αντίστοιχη διάταξη. Αφορά, δηλαδή, στις περιπτώσεις που η δραστηριότητα του ξεπλύματος «δεν περιορίζεται στην απλή κατοχή ή χρήση, αλλά περιλαμβάνει και τη μεταφορά, μετατροπή, απόκρυψη ή συγκάλυψη περιουσιακών στοιχείων και έχει ως αποτέλεσμα την επέλευση επιπλέον ζημίας, πέρα από αυτή που προκλήθηκε ήδη από την εγκληματική δραστηριότητα...». Δύο ζητήματα προκύπτουν εν προκειμένω: Το πρώτο είναι αυτό που ήδη αναφέρθηκε σχετικά με την επιθυμία του ενωσιακού νομοθέτη να διαχωρίσει τις περιπτώσεις της δραστηριότητας του ξεπλύματος, οι οποίες έχουν τη μορφή της απλής κατοχής ή χρήσης. Οι περιπτώσεις αυτές επιλέγονται ως μη αξιούσες τιμώρησης, προφανώς διότι αφενός μεν ενδέχεται να αποτελούν μορφή ουσιαστικής αποπεράτωσης των εγκλημάτων από τα οποία προέκυψαν τα παράνομα έσοδα, αφετέρου δε, ακόμα κι αν δεν τελούν σε τέτοιου είδους σχέση με το προγενέστερο έγκλημα, θα αποτελούν ασφαλώς πράξεις μη τιμωρητής αυτουπόθαλψης.

³² Βλ. και ΑΠ 145/2022, «Πρόκειται για έγκλημα υπαλλακτικά μικτό και με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση, έγκλημα δηλαδή σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην επιδίωξη συγκάλυψης της προέλευσης περιουσίας ή παροχή σε άλλον συνδρομής για συγκάλυψη. Προϋποθέτει, επίσης, την τέλεση ενός άλλου (βασικού) εγκλήματος, (εγκληματική δραστηριότητα), εκ του οποίου κάποιος (υπαίτιος ή άλλος), αποκόμισε παράνομα έσοδα (περιουσία). Όταν δε αντουργός της πράξης είναι το ίδιο πρόσωπο, συρρέει με εκείνο πραγματικά, με διακεκριμένη και διαφορετική καθένα απαξία (ΑΠ 286/2019, ΑΠ 1080/2019, ΑΠ 54/2017).»

³³ Οικονόμου, Η συμβατότητα της τιμώρησης του αυτοξέπλυματος με τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 97/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 74 επ.

³⁴ Βλ. μεταξύ άλλων ΑΠ 97/2019, Ιστοσελίδα ΑΠ

³⁵ Η διάταξη του Ν. 4557/2018 διατηρήθηκε σε σχέση με το τμήμα αυτής που αφορά στο αυτοξέπλυμα και μετά τις τροποποιήσεις που επήλθαν με τον Ν. 4816/2021

Το δεύτερο ζήτημα αποτελεί η φράση «έχει ως αποτέλεσμα την επέλευση επιπλέον ζημίας» από αυτή που προκλήθηκε από το προγενέστερο έγκλημα. Συγκεκριμένα, εύλογα αναρωτάται κανείς τι σημαίνει αυτή η «επιπλέον ζημία», η οποία πρέπει να επέλθει για να τιμωρείται (υποχρεωτικά) το αυτοξέπλυμα από τα κράτη μέλη. Στο αγγλικό κείμενο της οδηγίας, ο νομοθέτης χρησιμοποιεί τον όρο “damage”, ο οποίος μπορεί να μεταφραστεί τόσο ως «ζημία» αστικού δικαίου, όσο και ως ζημία – βλάβη του εννόμου αγαθού στο ποινικό δίκαιο. Εάν ισχύει η πρώτη ερμηνεία, τότε η ζημία, πρέπει να ερμηνευθεί με βάση τις επιταγές του αστικού δικαίου κυρίως με οικονομικούς όρους και αναφορικά με περιουσιακά έννομα αγαθά κατ’ αποκλειστικότητα (εκτός εάν ενδεχομένως υπονοείται μία ζημία προς τον συνολικό οικονομικό μηχανισμό της χώρας). Εφόσον όμως πρόκειται για οδηγία, η οποία αφορά στη νομιμοποίηση εσόδων και την καταπολέμησή της με μοχλό το ποινικό δίκαιο, ορθότερο θα ήταν, κατά την άποψη της γράφουσας, η «επιπλέον ζημία» να ερμηνευθεί βάσει της θεωρίας του ποινικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, ως ζημία θα πρέπει να θεωρηθεί η προσβολή ενός εννόμου αγαθού ή έστω η επαναπροσβολή του σε περίπτωση που αυτό έχει περιέλθει σε κατάσταση ειρήνευσης. Όπως και να ερμηνευθεί η έννοια της «ζημίας» της οδηγίας, πάντως, ο Έλληνας νομοθέτης αφίσταται από το συγκεκριμένο κριτήριο, η πλήρωση του οποίου δεν είναι απαραίτητη για την στοιχειοθέτηση του εγκλήματος σε εθνικό επίπεδο.

Οι συστάσεις της FATF³⁶

Ίσως το σημαντικότερο σημείο αναφοράς της θεμελίωσης των διατάξεων προς αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες για το ενωσιακό (και όχι μόνο) δίκαιο, ήταν οι συστάσεις της FATF³⁷. Οι συστάσεις αυτές, οι οποίες έθεταν τη βάση για την αντιμετώπιση των συμπεριφορών ξεπλύματος, ενσωματώνονταν στη νομοθεσία της Ε.Ε.³⁸ και συνεπώς και στο εσωτερικό δίκαιο κάθε κράτους – μέλους. Στο κείμενο των συστάσεων, περιλαμβάνονταν τόσο ιδέες για την ποινικοποίηση δραστηριοτήτων ξεπλύματος, όσο και προτάσεις πρόληψης τέτοιων φαινομένων στο μέλλον. Το ενδιαφέρον ισχυρών χωρών, όπως η Γαλλία, το Ην. Βασίλειο και οι Η.Π.Α., να υιοθετήσουν τις συστάσεις αυτές προσέδωσε εξαιρετική δύναμη και επιρροή σε ένα «άτυπο όργανο», οι προτάσεις του οποίου καταρχήν δεν είχαν καμία δεσμευτική ισχύ³⁹. Οι ιστορικές τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στις ΗΠΑ, επηρέασαν ριζικά το περιεχόμενο των συστάσεων της FATF, η οποία πια μετά από αυτά προσδιόρισε με μεγαλύτερη ακρίβεια την έννοια και τα είδη της «προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας», με την οποία έπρεπε να συνδέεται το ξέπλυμα. Φυσικά, οι τρομοκρατικές πράξεις και το οργανωμένο έγκλημα, βρίσκονταν στην κορυφή. Όσον αφορά στο ζήτημα του αυτοξεπλύματος ειδικότερα, η FATF άφηνε περιθώριο στο νομοθέτη του εκάστοτε κράτους

³⁶ Financial Action Task Force

³⁷<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations>

³⁸ Βλ. κυρίως Καϊάφα – Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 55

³⁹ Βλ. κυρίως Καϊάφα – Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007 σελ. 56

– μέλους να αποφασίσει υπέρ ή κατά της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος⁴⁰. Την ίδια νοοτροπία ακολούθησαν για πολλά χρόνια και τα ενωσιακά νομοθετικά κείμενα, μέχρι που, όπως ήδη αναφέρθηκε, η Οδηγία ΕΕ 2018/1673 υπογράμμισε την ανάγκη τιμώρησής του.

⁴⁰ Βασιλακόπουλος, Τινά περί «ξεπλύματος»: Λογική – συστηματική ερμηνεία του ν. 2331/1995, σε: σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 234, βλ. όμως και και Παύλου σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτρινας, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 25, όπου αναφέρεται ότι η FATF «με τις εκθέσεις της «εγκαλεί» την Ελλάδα ότι δεν είναι ιδιαίτερα «παραγωγική» στην καταστολή του φαινομένου».

Είναι

Ανάλυση της σημερινής ρύθμισης

Στην Ελλάδα σήμερα ισχύων είναι ο Ν. 4816/2021⁴¹, ο οποίος αποτελεί τροποποίηση του νόμου του 2018 και επιχειρεί την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου στην ελληνική νομοθεσία. Δεδομένης της θεμελιώδους σημασίας της διάταξης του νόμου αυτού, η οποία αφορά στην προβληματική του αυτοξελύματος, κρίνεται σκόπιμη η αυτούσια παράθεσή της, ώστε να καταστεί ευκολότερη και η ανάλυσή της. Έτσι, το άρθρο 6 του Ν. 4816/2021, το οποίο θεσπίστηκε προς αντικατάσταση του άρθρου 39 του προγενέστερου 4557/2018, και ιδίως η κρίσιμη, στο πλαίσιο της παρούσης, περίπτωση ε) της παραγράφου 1, έχει ως εξής:

«Η ποινική ευθύνη για το βασικό αδίκημα δεν αποκλείει την τιμωρία των υπαιτίων, αυτουργού και συμμετόχων για τις πράξεις των περ. α', β', γ' και δ', εφόσον τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι διαφορετικά από εκείνα του βασικού αδικήματος. Σε κάθε περίπτωση, ο αυτουργός ή ο συμμετοχός της πράξης της περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 2⁴² μένει ατιμώρητος εάν κριθεί ένοχος, με την ίδια ή με προγενέστερη απόφαση, για την τέλεση του βασικού αδικήματος, εκτός εάν για την πράξη της νομιμοποίησης απειλείται στερητική της ελευθερίας ποινή με υψηλότερο ανώτατο όριο. Η απαλλαγή κατά το προηγούμενο εδάφιο δεν αποκλείει την επιβολή ποινής στους λοιπούς αυτουργούς ή συμμετόχους της πράξης της νομιμοποίησης. Αν εχώρησε καταδίκη του υπαιτίου για βασικό αδίκημα, η ποινή κατ' αυτού ή των οικείων του για το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων που έχουν προκύψει από το ίδιο βασικό αδίκημα δεν μπορεί να υπερβαίνει την επιβληθείσα ποινή για την τέλεση του βασικού αδικήματος.»

Αυτό που παρατηρεί κανείς σε πρώτη φάση, είναι ότι το περιεχόμενο της ρύθμισης της συγκεκριμένης παραγράφου παρέμεινε σε κάποιο βαθμό αμετάβλητο (συγκρινόμενο με το περιεχόμενο της αντίστοιχης διάταξης του 2018) και απλώς προστέθηκαν σε αυτό ορισμένα εδάφια συμπληρωματικά. Αναλυτικότερα, και πάλι ο νομοθέτης χρησιμοποιεί ως σημείο αναφοράς τις αντικειμενικές υποστάσεις του βασικού εγκλήματος και του εγκλήματος της νομιμοποίησης, οι οποίες και πρέπει να διαφέρουν ως προς τα επιμέρους στοιχεία τους, προκειμένου ο δράστης του ενός να μπορεί να τιμωρηθεί και για το άλλο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο λόγος προσφυγής στο κριτήριο της διαφορετικής αντικειμενικής υπόστασης είναι πιθανότατα το γεγονός ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η πράξη του ξελύματος αποτελεί αναγκαίο επακόλουθο της προγενέστερης εγκληματικής πράξης, είτε λαμβάνοντας τη μορφή της

⁴¹ "Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας - Τροποποίηση του ν. 4557/2018 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης και άλλες επείγουσες διατάξεις", ΦΕΚ Α' 118/09.07.2021

⁴² «γ) η απόκτηση, κατοχή ή χρήση περιουσίας, εν γνώσει, κατά τον χρόνο κτήσης, ή κατά τον χρόνο περιέλευσης της κατοχής ή της χρήσης, του γεγονότος ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα»

ουσιαστικής αποπεράτωσης αυτού, είτε με τη μορφή της πράξης αυτοϋπόθαλψης από πλευράς του δράστη, η οποία δεν μπορεί να τιμωρείται⁴³.

Προς επίρρωση, μάλιστα, του επιχειρήματος αυτού, ο νομοθέτης του 2021 αναφέρεται ειδικά στην περίπτωση της απόκτησης, κατοχής ή χρήσης της περιουσίας που προέκυψε από το βασικό αδίκημα και τονίζει ότι σε κάθε περίπτωση, ο αυτουργός ή ο συμμετόχος αυτής, μένει ατιμώρητος για το ξέπλυμα σε περίπτωση που κρίθηκε ένοχος και για την τέλεση του βασικού αδικήματος, εκτός εάν η πράξη του ξεπλύματος απειλεί ποινή στερητική της ελευθερίας, η οποία έχει μάλιστα υψηλότερο ανώτατο όριο από αυτή του βασικού αδικήματος. Πράγματι, αν το σκεφτεί κανείς, οι περιπτώσεις απόκτησης, κατοχής και χρήσης των προσόδων είναι σχεδόν πάντοτε πράξεις, οι οποίες αναπόφευκτα ακολουθούν την τέλεση εγκλημάτων. Όπως φαίνεται, ο νομοθέτης θεωρεί ότι θα ήταν παράλογο π.χ. ο απατεώνας να τιμωρείται τόσο για την πράξη της απάτης, όσο και για την απλή χρήση του οφέλους του από το έγκλημα.

Προσοχή απαιτείται στο να συνειδητοποιήσει κανείς ότι ο υπαίτιος του προγενέστερου εγκλήματος τιμωρείται ακόμα και για την απόκτηση, κατοχή ή χρήση ως μορφές ξεπλύματος. Αυτός που δεν τιμωρείται για τις συγκεκριμένες μορφές είναι ο κριθείς ένοχος με την ίδια ή προγενέστερη δικαστική (καταδικαστική) απόφαση για την τέλεση του βασικού αδικήματος. Συνεπώς, προκύπτει ότι, ακόμα και στις περιπτώσεις απόκτησης, κατοχής ή χρήσης, το αυτοξέπλυμα καταρχήν τιμωρείται. Δεν τιμωρείται μόνο στην περίπτωση που ο δράστης αυτού κριθεί ένοχος και για το προγενέστερο αδίκημα, προκειμένου να αποφευχθεί ο διπλός κολασμός του για την αυτή πράξη. Ίσως, λοιπόν, η ποινικοποίηση του αυτοξεπλύματος να λειτουργεί κατά απαράδεκτο τρόπο και ως μοχλός τιμώρησης του δράστη του βασικού αδικήματος, ο οποίος δεν τιμωρήθηκε ποτέ για αυτό... Σε κάθε περίπτωση, ο νομοθέτης φαίνεται να υιοθετεί για αυτές τις μορφές του ξεπλύματος την ιδέα μιας φαινομενικής συρροής με το βασικό αδίκημα, στο πλαίσιο της οποίας το ξέπλυμα αποτελεί συντιμωρητή ύστερη πράξη⁴⁴, με την έννοια ότι ο δράστης με αυτή διασφαλίζει το όφελος, το οποίο αποκόμισε εκ του βασικού αδικήματος⁴⁵.

Και πάλι όμως, το μη τιμωρητό του αυτουργού ή συμμετόχου για το ξέπλυμα σε περίπτωση που αυτός έχει ήδη κριθεί ένοχος με την ίδια ή προγενέστερη απόφαση για το έγκλημα, το οποίο του προσέφερε τις προσόδους που επεδίωξε να νομιμοποιήσει, δεν ισχύει στις περιπτώσεις που η ποινή που επισύρει το έγκλημα της νομιμοποίησης είναι στερητική της ελευθερίας και έχει υψηλότερο ανώτατο όριο από αυτήν του βασικού αδικήματος. Διότι, όταν το ξέπλυμα θεωρείται βαρύτερο από το βασικό αδίκημα, το οποίο οδήγησε σε αυτό, δεν μπορεί να τιμωρείται ο δράστης για το ελαφρύτερο και όχι για το βαρύτερο έγκλημά του. Βέβαια, ακόμη κι αν για κάποιον εκ των υπαιτίων συντρέχουν οι προϋποθέσεις για το μη τιμωρητό τους για την πράξη της νομιμοποίησης, η απαλλαγή αυτή σε καμία περίπτωση δεν επεκτείνεται και στους υπόλοιπους αυτουργούς και συμμετόχους στο ξέπλυμα (προσωπικός λόγος απαλλαγής). Σε κάθε περίπτωση η ενδεχόμενη ατιμωρησία κρίνεται μεμονωμένα για τον καθένα.

⁴³ Βλ. και Δημήτρηνα, Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 149-150

⁴⁴ Στο ζήτημα της συρροής θα γίνει εκτενέστερη αναφορά σε μεταγενέστερο κεφάλαιο.

⁴⁵ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 1011

Στο τελευταίο εδάφιο της περίπτωσης ε', σημειώνεται ότι αν ο υπαίτιος καταδικασθεί για βασικό αδίκημα, η ποινή κατά αυτού ή των οικείων του για το έγκλημα της νομιμοποίησης, δεν μπορεί να υπερβαίνει την επιβληθείσα σε αυτούς ποινή για το βασικό αδίκημα. Ο λόγος προφανής: Δεν μπορεί να τιμωρείται βαρύτερα από το βασικό αδίκημα το έγκλημα της νομιμοποίησης, το οποίο είναι κατά κάποιον τρόπο εξαρτημένο από αυτό⁴⁶. Διότι, εάν το βασικό αδίκημα δεν είχε τελεσθεί, δεν θα υπήρχε λόγος νομιμοποίησης, αφού δεν θα υπήρχαν τα παράνομα έσοδα, που αποτελούν το υλικό αντικείμενο του ξεπλύματος. Γι' αυτό και είναι κοινώς αποδεκτή η άποψη, κατά την οποία δε νοείται το έγκλημα του ξεπλύματος χωρίς την ύπαρξη βασικού αδικήματος, από το οποίο να προέρχεται η παράνομη περιουσία⁴⁷. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να καταστεί σαφές ότι το συγκεκριμένο εδάφιο δεν αναφέρεται πια στις περιπτώσεις απόκτησης, κατοχής ή χρήσης και το ενδεχόμενο να συντρέχουν οι προϋποθέσεις περί απαλλαγής από την τιμώρηση του ξεπλύματος, αλλά αφορά στις υπόλοιπες μορφές – υποστάσεις του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Λίγα λόγια για τα «βασικά αδικήματα»

Το πρώτο πράγμα που ενδεχομένως κάποιος παρατηρεί σε σχέση με την τέλεση του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων, είναι ότι προϋποτίθεται η ύπαρξη μιας προγενέστερης άδικης πράξης, το αποκαλούμενο «βασικό αδίκημα»⁴⁸, από το οποίο θα προέρχονται αιτιωδώς τα παράνομα έσοδα που στη συνέχεια θα αποτελέσουν το υλικό αντικείμενο του ξεπλύματος. Το γεγονός της προϋπόθεσης μίας ήδη τελεσθείσας εγκληματικής πράξης, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η θεμελίωση του ξεπλύματος, είναι αυτό που οδήγησε τους θεωρητικούς στο να το χαρακτηρίζουν «εξαρτημένο έγκλημα»⁴⁹. Αν και η εξάρτηση αυτή σχετικοποιείται από διάφορους παράγοντες (π.χ. τη διάσταση μεταξύ προστατευόμενων έννομων αγαθών, όπως θα αναδειχθεί παρακάτω), είναι αναντίρρητα υπαρκτή, αφού πράγματι νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες προφανώς δεν νοείται, εάν δεν υπάρχει μία προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα, από την οποία να έχουν προκύψει τα παράνομα έσοδα. Αυτό, όμως, δεν είναι τίποτα παραπάνω παρά απλή λογική. Το θέμα είναι ποια είναι η ακριβής σχέση που συνδέει το βασικό αδίκημα και το αδίκημα του ξεπλύματος και τι σημαίνει αυτό τελικά για την έννοια του αυτοξεπλύματος. Το συνδυαστικό στοιχείο μεταξύ προγενέστερης πράξης και νομιμοποίησης εσόδων είναι το προϊόν του βασικού αδικήματος, το οποίο μετέπειτα αξιοποιείται ως υλικό αντικείμενο στο ξέπλυμα⁵⁰. Ποιο είναι, όμως, το έννομο αγαθό που προσβάλλει κάθε μία από

⁴⁶ Βλ. και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 23

⁴⁷ Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos 2017, 535

⁴⁸ Ο διεθνής όρος: “Predicate offenses”, βλ. και Συλίκιο, Οικονομικά Εγκλήματα, Τόμος Πρώτος, Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Money Laundering), Εκδόσεις Σάκκουλα 2021, σελ. 224

⁴⁹ Παύλου, (Προηγούμενη) «εγκληματική δραστηριότητα»: Ταυτολογία ή μετεξέλιξη; σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 123, όπου αναδεικνύεται η αντιμετώπιση του ξεπλύματος ως εξαρτημένου αδικήματος, ακριβώς από τη μεταβάπτιση του όρου «προηγούμενη εγκληματική δραστηριότητα» σε «βασικό έγκλημα», Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 768 - 769

⁵⁰ Dionyssopoulou, Der Tatbestand der Geldwäsche, eine Analyse der dogmatischen Grundlagen des § 261 StGB, Frankfurt Kriminalwissenschaftliche Studien 66, Peterlang 1999, σελ. 81

τις πράξεις αυτές και πώς συρρέουν εν τέλει αυτές οι πράξεις μεταξύ τους; Όλα αυτά θα αναλυθούν στη συνέχεια. Αυτό που πρέπει να σημειωθεί προς το παρόν, είναι ότι αν και τα βασικά αδικήματα έχουν αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό με το πέρασμα των χρόνων, παραμένουν περιοριστικά, ρητώς αναφερόμενα στο κείμενο του νόμου⁵¹. Η αρχή της νομιμότητας και η ασφάλεια δικαίου είναι αυτές που επιτάσσουν την ύπαρξη αυτού του καταλόγου περιοριστικά αναφερόμενων εγκλημάτων, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν ως βασικά εγκλήματα για το ξέπλυμα.

Ενώ αρχικά ο κατάλογος αυτών των βασικών αδικημάτων περιείχε μόνο περιπτώσεις εγκληματικών συμπεριφορών που κατά κάποιον τρόπο σχετιζόνταν με την οργανωμένη εγκληματικότητα, πλέον το περιεχόμενό του έχει διευρυνθεί και σε εγκλήματα μη σχετιζόμενα με αυτό ούτε κατ' ελάχιστο. Αυτή η υπερδιεύρυνση του καταλόγου των βασικών εγκλημάτων, έχει υποστεί έντονη κριτική από τη θεωρία, η οποία τονίζει ότι ο νόμος για το ξέπλυμα δεν αποτελεί πανάκεια και ότι ο νομοθέτης μάλλον «ξέχασε» τον αρχικό σκοπό της ποινικοποίησης των συμπεριφορών νομιμοποίησης εσόδων.

Όσον αφορά στο αυτοξέπλυμα, τα επιμέρους βασικά αδικήματα δεν δημιουργούν ζητήματα σχετικά με ενδεχόμενη ιδιαίτερη μεταχείριση του δράστη αυτών, ο οποίος μετέπειτα λαμβάνει και την ιδιότητα του δράστη της νομιμοποίησης εσόδων.

Οι μορφές τέλεσης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Όπως κατέστη προφανές και από την ανωτέρω ανάλυση, το έγκλημα του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος μπορεί να τελεστεί με διάφορους τρόπους, έχει, δηλαδή, διάφορες μορφές εμφάνισης, στις οποίες γίνεται αναφορά με τον όρο «υποστάσεις»⁵². Η αναφορά στις υποστάσεις αυτές γίνεται στο άρθρο 2 του Ν. 4557/2018, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 4 του Ν. 4816/2021 και μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο επιμέρους περιπτώσεις, ήτοι των υποστάσεων αυτών που σκοπό έχουν την παρεμπόδιση ή την ματαίωση της δίωξης και της εξιχνίασης του βασικού εγκλήματος και των υποστάσεων που επιδιώκουν την περαιτέρω διασφάλιση του προϊόντος που προήλθε από το βασικό αδίκημα⁵³.

Πρώτη υπόσταση: Μετατροπή – Μεταβίβαση

⁵¹ Έτσι και στη Γερμανία, βλ. Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos 2017, 537, „...ist nicht jede Straftat taugliche Vortat einer Geldwäsche, sondern nur eine solche, die einen der in Abs. 1 S 2 abschließend aufgezählten Straftatbestände erfüllt (Enumerationsprinzip).“, βλ. και ΕφΠατρ 175/2015, Nomos, «...η παράνομη αμοληψία συνιστά πλημμέλημα, που τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι 3 μηνών και δεν μπορεί, λόγω πλαισίου ποινής, να αποτελέσει βασικό έγκλημα νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, εφ' όσον δεν έχει αποδοθεί στον υπαίτιο και ως υποβάθμιση περιβάλλοντος. Δεν γίνεται, άρα, κατηγορία για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, τελεσθείσα το 2010».

⁵² Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003 και Τσιρίδη, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), ΝΒ 2009, σελ. 56

⁵³ Τσιρίδης, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), ΝΒ 2009, σελ. 56

Η πρώτη εξ αυτών αφορά στις περιπτώσεις της μετατροπής ή μεταβίβασης περιουσίας εν γνώσει του γεγονότος ότι αυτή προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε εγκληματική δραστηριότητα και με σκοπό την απόκρυψη ή τη συγκάλυψη του παρανόμου της προελεύσεως αυτής ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε σχετίζεται με αυτή τη δραστηριότητα, προκειμένου να αποφύγει τις δυσμενείς έννομες συνέπειες από την πράξη του. Με τη χρήση του όρου «μετατροπή» εννοείται κάθε πράξη, η οποία αλλοιώνει τη μορφή του αντικειμένου, της προσδίδει δηλαδή άλλα εξωτερικά χαρακτηριστικά από αυτά που προηγουμένως διέθετε (π.χ. με την τήξη των κοσμημάτων που έχουν κλαπεί και την εξ αυτών δημιουργία ράβδων χρυσού). Η έννοια της «μεταβίβασης» από την άλλη πλευρά, υπονοεί την παραχώρηση των πραγμάτων σε κάποιον τρίτο καθιστώντας αυτόν κάτοχό τους, έχοντα δηλαδή την φυσική εξουσία επί αυτών⁵⁴. Πρόκειται για περίπτωση εγκλήματος με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση, αφού όπως προκύπτει και από το γράμμα της διάταξης, απαιτείται για να θεμελιωθεί σκοπός απόκρυψης ή συγκάλυψης. Η συγκεκριμένη υπόσταση, μάλιστα, αποκαλείται και «υπόσταση της επιδίωξης» (Absichtstatbestand)⁵⁵. Αυτονόητο είναι ότι για την πλήρωση των προϋποθέσεων στοιχειοθέτησης του εγκλήματος, εν προκειμένω, δεν αρκεί οποιαδήποτε μετατροπή ή μεταβίβαση της περιουσίας, αλλά, αφού πρόκειται σαφώς για ένα έγκλημα σκοπού, πρέπει, ασφαλώς, από τον δράστη να επιδιώκονται οι αναφερόμενοι στο γράμμα σκοποί, αλλά και η συμπεριφορά του να είναι αντικειμενικά πρόσφορη να αποκρύψει ή να συγκαλύψει την παράνομη προέλευση της περιουσίας⁵⁶. Και μάλιστα, για να επιτυγχάνεται το «ξέπλυμα» πρέπει μέσω των συμπεριφορών αυτών, να μπορεί να εξασφαλιστεί ένας «νόμιμος τίτλος», ο οποίος θα προσδώσει «νομιμοφάνεια» στα παράνομα έσοδα⁵⁷. Στο πλαίσιο της ανάλυσης της εν λόγω μορφής τέλεσης του ξεπλύματος, παρατηρείται ότι ο νομοθέτης εδώ φαίνεται να αναγάγει μία μορφή απόπειρας σε ολοκληρωμένο έγκλημα, λόγω της επικινδυνότητας που θεωρεί ότι ενέχει αυτή η συμπεριφορά⁵⁸. Με τον όρο συγκάλυψη γίνεται αναφορά σε κάθε μέσο ή τρόπο, με τον οποίο ο δράστης επιδιώκει να δυσχεράνει τη γνωστοποίηση των δεδομένων κτήσης και διάθεσης βρώμικου χρήματος⁵⁹. Σε κάθε περίπτωση, ο νομοθέτης εν προκειμένω θέλει να καλύψει όλες τις περιπτώσεις δράσης που έχουν ως σκοπό το να δημιουργήσουν μία πλάνη⁶⁰ σχετικά με την πραγματική προέλευση του προϊόντος του

⁵⁴ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 170

⁵⁵ Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003, σελ. 746

⁵⁶ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 170 - 171

⁵⁷ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 390, αλλά και Συλίκου, Οικονομικά Εγκλήματα, Τόμος Πρώτος, Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Money Laundering), Εκδόσεις Σάκκουλα 2021, σελ. 44, ο οποίος αναφέρει ότι «Μόνο εάν και όταν υφίσταται νομιμοφάνεια μπορεί, ενδεχομένως, να υφίσταται αδίκημα «νομιμοποίησης»

⁵⁸ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 171, υποσ. 9

⁵⁹ Σοφό, Ενοχή χωρίς Αγαθό, Ερμηνεία Όρων του Νόμου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες με τη βοήθεια της «Θεωρίας των Κανόνων», Π.Ν. Σάκκουλας 2011, σελ. 196

⁶⁰ Bottke, Teleologie und Effektivität der Normen gegen Geldwäsche, wistra 1995, Heft 4., 121, „manipulative Akte“

βασικού εγκλήματος⁶¹, είτε δίνοντας την εντύπωση ότι αυτό προέρχεται από κάποια νόμιμη πηγή, είτε απλώς περιορίζοντας τις δυνατότητες διάγνωσης της πραγματικής του προέλευσης.

Ο νομοθέτης επιλέγει να μην χρησιμοποιήσει σαφές υποκείμενο για τον προσδιορισμό του δράστη στο πλαίσιο του άρθρου 4 και έτσι, συνεπώς, οδηγούμαστε και πάλι στην ανάγνωση του γράμματος της διάταξης χρησιμοποιώντας το εννοούμενο υποκείμενο «όποιος», ήτοι καταρχήν ο καθένας⁶². Κατά λογική συνέχεια, και ο δράστης του βασικού αδικήματος μπορεί να επιτύχει πλήρωση της συγκεκριμένης αντικειμενικής υπόστασης, εφόσον σε κάθε περίπτωση αυτός γνωρίζει οπωσδήποτε ότι η επίμαχη περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα (τη δική του εγκληματική δραστηριότητα) και, βέβαια, θα έχει σκοπό την απόκρυψη ή συγκάλυψη της προέλευσης αυτής προκειμένου να αποφύγει τις δυσμενείς νομικά συνέπειες προς το πρόσωπό του. Επομένως, καταρχήν, ο δράστης του βασικού εγκλήματος και ο δράστης του ξεπλύματος, στην περίπτωση της υπόστασης της επιδίωξης, δεν αποκλείεται να ταυτίζονται.

Δεύτερη υπόσταση: Απόκρυψη – Συγκάλυψη

Η δεύτερη μορφή του ξεπλύματος αφορά στην απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας, όσον αφορά ορισμένα στοιχεία της επίμαχης περιουσίας, και πιο συγκεκριμένα τη φύση, την προέλευση, τη διάθεση, τη διακίνηση ή τη χρήση αυτής ή τον τόπο, όπου αυτή βρίσκεται ή την κυριότητα επ' αυτής, ή τα σχετικά με αυτή δικαιώματα, εν γνώσει του γεγονότος ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοιου είδους δραστηριότητα. Σημειώνεται εδώ ότι πρέπει κανείς να παρατηρήσει ότι ο δράστης δεν κρύβει την ίδια την επίμαχη περιουσία, αλλά αποκρύπτει την αλήθεια σε σχέση με όσα στοιχεία της μόλις προαναφέρθηκαν. Η υπόσταση της απόκρυψης/συγκάλυψης πληρούται και πάλι, κατά ορθή άποψη, με την εξασφάλιση ενός «νόμιμου τίτλου» για το προϊόν του εγκλήματος. Η Συμεωνίδου – Καστανίδου, χρησιμοποιεί ένα πρακτικό παράδειγμα, προς επίρρωση της ως άνω θέσης. Σημειώνει, λοιπόν, ότι, εάν ο δράστης μιας απάτης αγοράζει ένα οικόπεδο με τα χρήματα που εξασφάλισε από το έγκλημά του, δίνοντας τόσα χρήματα, όσα φαίνονται στο συμβόλαιο που υπογράφει, δεν υφίσταται πράξη νομιμοποίησης, διότι όπως δεν μπορεί να δικαιολογήσει την προέλευση των χρημάτων που διέθετε, έτσι δεν μπορεί να δικαιολογήσει και το ίσης αξίας οικόπεδο, το οποίο απέκτησε. Αν, όμως, αγοράσει το οικόπεδο προσφέροντας περισσότερα χρήματα, από αυτά που αναγράφονται στο αντίστοιχο συμβόλαιο, εξασφαλίζει για το μη δηλωθέν ποσό μία συγκάλυψη της πραγματικής του προέλευσης⁶³.

⁶¹ Βλ. και BGH, Beschluss vom 27.11.2018 – 5 StR 234/18, Beck-online „Das Verschleiern eines Gegenstands umfasst alle zielgerichteten, irreführenden Machenschaften mit dem Zweck, einem Tatobjekt den Anschein einer anderen (legalen) Herkunft zu verleihen oder zumindest seine wahre Herkunft zu verbergen.“

⁶² Βλ. μεταξύ άλλων Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις – Προβλήματα από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Ν. 2331/1995, ΠοινΔικ 3/2002, σελ. 293

⁶³ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε, σελ. 172

Αξίζει εδώ να σημειωθεί, ότι κατά την άποψη της γράφουσας, η εξασφάλιση νόμιμου τίτλου δεν θα πρέπει να θεωρείται οπωσδήποτε «άγραφο στοιχείο» της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, όπως πολλοί υποστηρίζουν. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι δεν είναι αναγκαία η διαπίστωση της για την πλήρωση της εν λόγω υπόστασης (απόκρυψης – συγκάλυψης). Η διαπίστωση αυτή είναι πράγματι απαραίτητη, όχι όμως επειδή πρόκειται για ένα «άγραφο στοιχείο» της

Και σε αυτή την περίπτωση δράστης βασικού εγκλήματος και δράστης ξεπλύματος ενδέχεται να ταυτίζονται. Προϋπόθεση πλήρωσης και αυτής της υπόστασης είναι ο δράστης να γνωρίζει την παράνομη αυτή προέλευση των εσόδων. Και ο δράστης του βασικού εγκλήματος θα γνωρίζει πάντα την παράνομη προέλευση της περιουσίας. Η συγκεκριμένη υπόσταση ονομάζεται και «υπόσταση της συγκάλυψης»⁶⁴ (Verschleierungstatbestand), καθώς συνίσταται στην απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας σε σχέση με το βρόμικο χρήμα και με ό,τι μπορεί να σχετίζεται με αυτό και να το εξατομικεύει. Φαίνεται ότι η συγκεκριμένη υπόσταση, αποτελεί ίσως και σε κάποιο βαθμό – σε ό,τι αφορά την προέλευση της περιουσίας - , πραγμάτωση των σκοπών της πρώτης υποστάσεως, με μια αντικειμενικοποίηση της υποκειμενικής υπόστασης αυτής, αφού η πρώτη υπόσταση μιλάει για σκοπό απόκρυψης και συγκάλυψης, ενώ εδώ οι συμπεριφορές αυτές είναι αναπόσπαστο τμήμα της αντικειμενικής υπόστασης.

Κατά την άποψη του Τριανταφύλλου⁶⁵, η μορφή υπό την οποία ενσαρκώνεται στον πραγματικό κόσμο η συγκεκριμένη υπόσταση, είναι η χρήση μεθόδων που δημιουργεί απατηλές εντυπώσεις σχετικά με την προέλευση της επίμαχης περιουσίας, η οποία αν και είναι παράνομη, φαίνεται ως νόμιμη. Η απατηλή αυτή εντύπωση μεταφράζεται εν τέλει σε απόκρυψη/ συγκάλυψη της πραγματικής προέλευσης του χρήματος, γι' αυτό και ο Τριανταφύλλου δέχεται ότι πρόκειται για ένα έγκλημα αποτελέσματος, υπό την έννοια, δηλαδή, ότι ορισμένες μη οριζόμενες στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος πράξεις, έχουν ως αποτέλεσμα την απατηλή εντύπωση, ήτοι την απόκρυψη ή συγκάλυψη των δεδομένων.

Τρίτη υπόσταση: Απόκτηση – Κατοχή – Χρήση

Οι συμπεριφορές της απόκτησης, κατοχής ή χρήσης περιουσίας, με γνώση ότι η προέλευση της περιουσίας είναι παράνομη, επειδή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε τέτοια δραστηριότητα, κατά το χρόνο κτήσης, χρήσης ή περιέλευσης της κατοχής, εμπίπτουν στην τρίτη υπόσταση του ξεπλύματος⁶⁶. Για τη συγκεκριμένη υπόσταση της νομιμοποίησης είχε λεχθεί, ότι σε αντίθεση με τις δύο πρώτες υποστάσεις, αυτή μπορεί να τελεσθεί από οποιονδήποτε εκτός από τον φυσικό αυτουργό του προηγούμενου εγκλήματος. Το επιχείρημα αυτής της θεωρίας είναι ότι

αντικειμενικής υπόστασης, αλλά επειδή η εξασφάλιση νόμιμου τίτλου είναι τμήμα της ερμηνείας των εννοιών της απόκρυψης και της συγκάλυψης. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για κάποιο επιπλέον υπονοούμενο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης, αλλά για ερμηνεία των ήδη υπάρχουσών στη διάταξη εννοιών. Η εξασφάλιση νόμιμου τίτλου ενυπάρχει στις έννοιες της απόκρυψης και της συγκάλυψης. Συνεπώς, απαιτείται επί της ουσίας, αφού αλλιώς δεν υφίστανται οι έννοιες αυτές, δεν αποτελεί όμως δογματικά περίπτωση «άγραφου στοιχείου» υπό τη μορφή π.χ. του αιτιώδους συνδέσμου.

⁶⁴ Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003, σελ.746

⁶⁵ Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003, σελ.746

⁶⁶ Η μορφή αυτή ξεπλύματος βρόμικου χρήματος χαρακτηρίζεται και ως «μη γνήσιο ξέπλυμα» κατά αντιδιαστολή προς το «γνήσιο ξέπλυμα», το οποίο ενσαρκώνουν οι συμπεριφορές της απόκρυψης ή της μετατροπής της παράνομης περιουσίας προκειμένου να εμφανίζεται ως νόμιμη. Βλ. κυρίως Καϊάφα – Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας Ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 62

ο αποκλεισμός προέκυπτε εξ αρχής από το ίδιο το γράμμα του νόμου, ο οποίος απαιτούσε γνώση περί του παρανόμου της προέλευσης της περιουσίας κατά το χρόνο κτήσης αυτής. Εξ αυτού συναγόμενο συμπέρασμα αποτελεί ότι η περιουσία έχει σίγουρα διαμορφωθεί πριν ξεκινήσουν οι πράξεις νομιμοποίησης, αλλά και ότι ο δράστης του ξεπλύματος «αποκτά» την επίμαχη περιουσία, άρα δεν μπορεί να είναι αυτός, ο οποίος την έχει παράξει⁶⁷.

Στη σημερινή διάταξη, το στοιχείο της γνώσης περί του παρανόμου της προέλευσης της περιουσίας, φαίνεται ότι πρέπει να καλύπτει είτε τον χρόνο κτήσης, είτε τον χρόνο περιέλευσης της κατοχής ή της χρήσης αυτής.⁶⁸ Η νεότερη αυτή προσθήκη, δεν αλλάζει πολλά όσον αφορά στον χρόνο διαμόρφωσης της περιουσίας, ο οποίος και πάλι είναι σίγουρα προγενέστερος των ενεργειών της νομιμοποίησης, ίσως αλλάζει, όμως, κάποια δεδομένα σχετικά με τη δυνατότητα του δράστη του ξεπλύματος, να είναι αυτός, ο οποίος έχει παράξει την παράνομη περιουσία. Σε ό,τι αφορά τις περιπτώσεις της «κτήσης» και της «περιέλευσης της κατοχής» τα πράγματα δεν διαφέρουν πολύ ερμηνευτικά από το προηγούμενο καθεστώς. Η ένταξη όμως της δυνατότητας πλήρωσης των προϋποθέσεων της διάταξης και με γνώση της παράνομης προέλευσης «κατά το χρόνο χρήσης», δεν δημιουργεί κάποιο κώλυμα στο πρόσωπο του δράστη του βασικού εγκλήματος, ο οποίος μάλιστα κατά τεκμήριο γνωρίζει την παράνομη προέλευση των εσόδων και τα χρησιμοποιεί με τρόπο πρόσφορο να δημιουργήσει εντύπωση νομιμότητας γύρω από αυτά.

Στην περίπτωση της κτήσης – απόκτησης, ο μόνος τρόπος να καταστεί αυτουργός της πράξης του ξεπλύματος ο δράστης του βασικού αδικήματος, χωρίς να εμπίπτει στο πλαίσιο πλήρωσης των αυτών στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού αδικήματος, είναι να αποκτήσει και πάλι την παράνομη περιουσία από κάποιον τρίτο, στον οποίο την έχει ο ίδιος εξ αρχής μεταβιβάσει, στο πλαίσιο της αλυσιδωτής μόλυνσης που δημιουργεί η μεταβίβαση της βρώμικης περιουσίας στους κακόπιστους αποκτώντες.

Παρόλα αυτά, ο Άρειος Πάγος⁶⁹ και γενικότερα τα ελληνικά δικαστήρια, έχουν δεχθεί ότι και η συγκεκριμένη υπόσταση μπορεί να τελεσθεί από τον δράστη του βασικού αδικήματος. Μάλιστα, η αναγκαία γνώση του παρανόμου της προέλευσης της περιουσίας, τεκμαίρεται στο πρόσωπο του δράστη της βασικής πράξης. Νομίζω, ότι καταρχήν η προσέγγιση αυτή έχει μία λογική. Σε κάθε περίπτωση, όμως, όσον αφορά τα ενδεχόμενα κατοχής και χρήσης των παράνομων προϊόντων, θα πρέπει να εξετάζεται ad hoc, εάν πράγματι, αντικειμενικά μπορούν να οδηγήσουν σε νομιμοποίηση εσόδων (εάν είναι πρόσφορα), με ιδιαίτερη προσοχή στο γεγονός ότι πολλές φορές αποτελούν, αν όχι τμήμα της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος αυτού, τότε τουλάχιστον σημείο εντασσόμενο στην ουσιαστική αποπεράτωσή του.

Εξέχουσας σημασίας προϋπόθεση πλήρωσης των προϋποθέσεων που ορίζει η τρίτη αυτή υπόσταση, είναι το στοιχείο της προσφορότητας. Πρέπει η απόκτηση, κατοχή ή χρήση να πραγματοποιείται με

⁶⁷ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 173

⁶⁸ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 174

⁶⁹ ΑΠ 97/2019, Ιστοσελίδα Αρείου Πάγου

τρόπο, ο οποίος είναι πρόσφορος να συγκαλύψει την παράνομη προέλευση των περιουσιακών στοιχείων⁷⁰.

Τέταρτη υπόσταση: Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η τέταρτη υπόσταση του ξεπλύματος, επίσης μπορεί προφανώς να τελεσθεί και από τον δράστη του βασικού αδικήματος. Πρόκειται για την περίπτωση χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού τομέα με την τοποθέτηση σε αυτόν ή τη διακίνηση μέσω αυτού, εσόδων, τα οποία πηγάζουν από εγκληματικές δραστηριότητες, αποσκοπώντας στο να φαίνονται τα έσοδα αυτά ως νόμιμα⁷¹. Στην περίπτωση αυτής της υπόστασης του εγκλήματος, πρέπει να σημειωθεί ότι μια απλή κατάθεση των χρημάτων σε έναν τραπεζικό λογαριασμό με δικαιούχο το δράστη, δεν μπορεί να εμπίπτει στο εν λόγω πεδίο εφαρμογής⁷². Αντίθετα, εάν η κατάθεση γίνει σε λογαριασμό με ψεύτικα στοιχεία, ή σε λογαριασμό, δικαιούχος του οποίου φαίνεται να είναι άλλο πρόσωπο, όμως στην πραγματικότητα ελέγχεται από τον δράστη, εμπίπτει σε αυτό. Ο λόγος είναι ότι στην δεύτερη περίπτωση ο δράστης έχει καταβάλει προσπάθεια πρόσδοσης νομιμοφάνειας στα παράνομα έσοδα, προβαίνοντας σε πράξεις, οι οποίες υπερβαίνουν κατά πολύ την συνήθη μεταχείριση της περιουσίας στο πλαίσιο της αξιοποίησής της⁷³.

Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων

Αναγκαία σημείωση πριν εισέλθουμε στην δογματικού περιεχομένου, κύρια προβληματική είναι ότι όταν γίνεται λόγος για «δράστη του βασικού εγκλήματος» στο πλαίσιο της παρούσας, εννοείται τόσο ο αυτουργός, όσο και οι συμμετοχοί στο βασικό αδίκημα. Όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, ο νόμος αναφέρεται σε «υπαίτιους», αυτουργό και συμμετόχους στο βασικό αδίκημα.

Ο δόλος του δράστη

Για μακρό χρονικό διάστημα, επικρατούσε η άποψη (όχι αυθαίρετα, στηριζόταν στην γραμματική διατύπωση του νόμου), σύμφωνα με την οποία για να τιμωρείται το αυτοξέπλυμα, έπρεπε αυτό να

⁷⁰ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 173, η οποία για ακόμη μία φορά χρησιμοποιεί ένα διαφωτιστικό παράδειγμα. Γράφει ότι, όταν απλά κάποιος αποκτά ένα κλεμμένο αυτοκίνητο, δεν τελεί κάποια πράξη νομιμοποίησης, αφού αυτή του η απόκτηση δεν αρκεί για να συγκαλύψει την παράνομη προέλευση του προϊόντος. Εάν όμως φροντίσει να αποκτήσει νόμιμη άδεια κυκλοφορίας γι' αυτό, έχει πια προβεί σε πράξη νομιμοποίησης του κλεμμένου αυτοκινήτου, υπό την έννοια ότι επιδιώκει την εμφάνιση της προέλευσής του ως νόμιμης.

⁷¹ Βλ. και ΑΠ 145/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 436 επ., όπου αναφέρεται ότι «...η απλή και μόνον κατάθεση σε τράπεζα του προϊόντος εγκλήματος, μπορεί, εφόσον αποδεικνύεται και η συνδρομή του σκοπού να προσδοθεί νομιμοφάνεια, να θεωρηθεί ως αυτοτελής πράξη νομιμοποίησης (ΑΠ 286/2019, ΑΠ 593/2018, ΑΠ 176/2019, ΑΠ 1290/2017).»

⁷² Βλ. και BGHSt 63,268

⁷³ Οικονόμου, Η συμβατότητα της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 97/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 74 επ.

εντάσσεται στον «συνολικό σχεδιασμό δράσης» του τελούντος το έγκλημα⁷⁴. Η έννοια του συνολικού σχεδιασμού δράσης σίγουρα απαιτεί κάποια ιδιαίτερη ενασχόληση και επεξήγηση. Κατά την θεώρηση της γράφουσας, ο συνολικός σχεδιασμός από πλευράς του δράστη είναι έννοια συγγενής με τον συνολικό δόλο του δράστη (Gesamtvorsatz) στην θεωρία του κατ' εξακολούθηση εγκλήματος. Ο συνολικός δόλος του δράστη υφίσταται όταν ο δράστης έχει εξ αρχής σχεδιάσει όλες τις επιμέρους πράξεις, στις οποίες πρόκειται να προβεί, τουλάχιστον ως προς τα βασικά τους στοιχεία, ήτοι τον τόπο, τον χρόνο, τον τρόπο τέλεσης κλπ.⁷⁵. Έτσι, για να μπορεί να πληρούται η προϋπόθεση του συνολικού σχεδιασμού του δράστη, αυτός έπρεπε να έχει προαποφασίσει, όχι μόνο την τέλεση του βασικού αδικήματος, αλλά και την τέλεση της πράξης του ξεπλύματος⁷⁶. Με αυτό τον τρόπο, μέσω της σύνδεσης αυτής του βασικού εγκλήματος και του εγκλήματος της νομιμοποίησης, αναδεικνυόταν σαφέστερα η σχέση εξάρτησης του εγκλήματος της νομιμοποίησης προς το βασικό αδίκημα και στην πράξη υπήρχε μία δημιουργία ενός «οιονεί σύνθετου εγκλήματος⁷⁷»⁷⁸.

Με βάση τα τωρινά δεδομένα, η ένταξη της νομιμοποίησης σε έναν «συνολικό σχεδιασμό» του δράστη, δεν αποτελεί κάποιου είδους προϋπόθεση για το αξιόποιο του αυτοξεπλύματος. Παρόλα αυτά, η ελληνική νομολογία δεν φαίνεται να έχει ακόμα απορρίψει σε απόλυτο βαθμό την αναγκαιότητα συνδρομής του στοιχείου αυτού.

Αυτό που προκύπτει σαφώς από τη σημερινή ρύθμιση είναι ότι σίγουρα ο ενδεχόμενος δόλος από πλευράς του δράστη, δεν αρκεί. Προκύπτει σαφώς, ότι ο δράστης πρέπει να *γνωρίζει* την παράνομη προέλευση της περιουσίας την οποία νομιμοποιεί⁷⁹. Το στοιχείο της «γνώσης», το οποίο διαρκώς επαναλαμβάνεται από το κείμενο των διατάξεων περί νομιμοποίησης εσόδων, σημαίνει ότι ο δράστης πρέπει να είναι βέβαιος ότι η περιουσία αποτελεί προϊόν συγκεκριμένου εγκλήματος⁸⁰.

Σε ορισμένες υποστάσεις του εγκλήματος, απαιτείται «σκοπός» απόκρυψης/συγκάλυψης (περ. α') ή πρόσδοσης νομιμοφάνειας στο προϊόν του βασικού εγκλήματος (περ. δ'). Ο σκοπός αυτός προσδίδει στο έγκλημα χαρακτήρα εγκλήματος με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση, και θεωρείται ότι εκτός από τις περιπτώσεις των υπό α' και δ' υποστάσεων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι απαιτείται (ως άγραφος

⁷⁴ Τσιρίδης, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (N 3691/2008), NB 2009, σελ. 68, Παύλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ 2006, σελ. 342 επ.

⁷⁵ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 987

⁷⁶ Βλ. επίσης Δημήτρηνα, Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 150 και Παύλου, Νομιμοποίηση εσόδων, ΠοινΧρ 2006, σελ. 348 και τον ίδιο σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτρηνας, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 66

⁷⁷ Τα σύνθετα εγκλήματα είναι κατά τη θεωρία τα εγκλήματα αυτά, για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης των οποίων προϋποτίθενται πλείονες πράξεις. Βλ. και Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 188

⁷⁸ Οικονόμου, Η συμβατότητα της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 97/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 74 επ.

⁷⁹ Τσακάλης, Η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στον ενωσιακό χώρο υπό το πρίσμα της 4ης Ευρωπαϊκής Οδηγίας (2015/849/ΕΕ) και των πρόσφατων νομοθετικών πρωτοβουλιών, ΠοινΧρ 2016, σελ. 755 επ., «Η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στον ενωσιακό χώρο υπό το πρίσμα της 4ης Ευρωπαϊκής Οδηγίας (2015/849/ΕΕ) και των πρόσφατων νομοθετικών πρωτοβουλιών.»

⁸⁰ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 179

όρος) και για την υπόσταση γ', ήτοι την υπόσταση της κατοχής, απόκτησης ή χρήσης, υπό την έννοια ότι αυτή η υπόσταση αντικατοπτρίζει την άλλη πλευρά του νομίσματος της μετατροπής ή μεταβίβασης της παράνομης περιουσίας⁸¹ και συνεπώς απαιτεί σκοπό, όπως και αυτή.

Προς συμπλήρωση των ανωτέρω, επισημαίνεται ότι, η απόφαση ΑΠ 189/2019, κατέληξε στο πλαίσιο του σκεπτικού της στο ότι «Υφίσταται έτσι έγκλημα με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο δράστης της νομιμοποίησης, όταν δεν είναι ο ίδιος δράστης και του βασικού εγκλήματος, πρέπει να είναι σε γνώση, ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή ότι ο δράστης στον οποίο παρέχει συνδρομή εμπλέκεται σε τέτοια εγκληματική δραστηριότητα. Ο ενδεχόμενος δόλος δεν αρκεί στο σημείο αυτό, κάτι που δεν ίσχυε πριν το Ν. 3424/2005, όπως δεν αρκεί η γνώση, ότι η περιουσία προέρχεται από οποιοδήποτε έγκλημα που υπάγεται στην "εγκληματική δραστηριότητα" αλλά αυτό πρέπει να συγκεκριμενοποιείται. Απαιτείται δηλαδή ο δράστης να γνωρίζει ότι η περιουσία προέρχεται από συγκεκριμένο έγκλημα, το οποίο, όμως, να περιλαμβάνεται στον κατάλογο της εγκληματικής δραστηριότητας. Δεν απαιτείται και γνώση ότι η συγκεκριμένη εγκληματική δραστηριότητα υπάγεται εντάσσεται στον κατάλογο αυτό. Στο περιεχόμενο δηλαδή του δόλου του δράστη περιλαμβάνεται τόσο η γνώση της αξιόποινης προέλευσης των εσόδων όσο και η γνώση του δράστη της αξιόποινης πράξης από την οποία προήλθαν τα έσοδα... Πέραν της γνώσης ως προς την παράνομη προέλευση των εσόδων απαιτείται στον πρώτο τρόπο τέλεσης του εγκλήματος, δηλαδή τη μετατροπή ή μεταβίβαση περιουσίας, και σκοπός απόκρυψης ή συγκάλυψης της παράνομης προέλευσης της περιουσίας ή σκοπός συνδρομής σε πρόσωπο εμπλεκόμενο στην προηγούμενη εγκληματική δράση για να αποφύγει αυτό τις έννομες συνέπειες των πράξεών του. Απαιτείται, δηλαδή, σκοπός δημιουργίας σύγχυσης ως προς το νομιμοποιούμενο αντικείμενο ή το πρόσωπο του δράστη που το εξασφάλισε. Το αυτό στοιχείο θα πρέπει να θεωρηθεί αναγκαίο, ως επιπλέον άγραφος όρος, και σε ό,τι αφορά τον τρίτο τρόπο τέλεσης του εγκλήματος, δηλαδή την απόκτηση, κατοχή και χρήση της νομιμοποιούμενης περιουσίας. Ήδη με το Ν. 3691/2008 (άρθρο 2 § 2) διατηρήθηκε η προϋπόθεση να γνωρίζει ο δράστης με βεβαιότητα (άμεσος δόλος), ότι η νομιμοποιούμενη περιουσία προέρχεται από προηγούμενη εγκληματική πράξη σε όλες τις τυποποιημένες μορφές της νομιμοποίησης εσόδων, δηλαδή τη μετατροπή, τη μεταβίβαση, την απόκρυψη, τη συγκάλυψη, την απόκτηση, την κατοχή, διαχείριση ή χρήση της περιουσίας. Με τη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 2 του Ν. 3691/2008 προστέθηκε, κατά αντιγραφή από την 3η Οδηγία, ότι "η γνώση, η πρόθεση ή ο σκοπός που απαιτούνται ως στοιχεία του πραγματικού των αδικημάτων των παρ. 2 και 3 μπορούν να συνάγονται και από τις συντρέχουσες πραγματικές περιστάσεις". Η εισαγωγή της διάταξης αυτής καταλαμβάνει όχι μόνον το αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων, αλλά και κάθε βασικό αδίκημα του καταλόγου του άρθρου 3 του νέου νόμου».

Σε ό,τι έχει να κάνει με το ζήτημα της αιτιολογίας του δόλου, σύμφωνα με την πολύ πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου⁸², «Η ύπαρξη του δόλου δεν είναι κατ' αρχήν αναγκαίο να αιτιολογείται ιδιαιτέρως, διότι ενυπάρχει στην θέληση παραγωγής των πραγματικών περιστατικών που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και εξυπακούεται ότι υπάρχει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση

⁸¹ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 180

⁸² ΑΠ 145/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 436 επ.

από την πραγμάτωση των περιστατικών αυτών, εκτός αν ο νόμος αξιώνει πρόσθετα στοιχεία για το αξιόποιο...»⁸³.

Επιπλέον Νομολογία

Είναι γεγονός, ότι οι νομοθετικές ρυθμίσεις θα παρέμεναν «άδεια κείμενα», εάν δεν εφαρμόζονταν από τα δικαστήρια. Η ερμηνεία του νόμου από τους δικαστές δίνει ζωή στο περιεχόμενο της νομοθετικής βούλησης και συμβάλλει στην ενσωμάτωσή της στην κοινωνία. Ιδιαίτερα σε ζητήματα με προβληματικό δογματικό υπόβαθρο, όπως είναι το αυτοξέπλυμα, η ερμηνεία του νόμου από πλευράς των δικαστηρίων αντικατοπτρίζει το βαθμό κατανόησης της διάταξης από τον νομικό κόσμο, αλλά και την διάθεση ή μη αφομοίωσής της και υιοθέτησης του περιεχομένου της. Αυτό σημαίνει ότι το πώς ερμηνεύει η δικαστική εξουσία το γράμμα του νόμου, αποτυπώνει σε μεγάλο βαθμό τη χρησιμότητα και την πρόθεση αξιοποίησης του νόμου.

Σχετικά με το αυτοξέπλυμα, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, στην Ελλάδα ανέκαθεν υπήρχε μία ροπή των δικαστηρίων να τιμωρούν τον δράστη του προηγούμενου εγκλήματος σε περίπτωση που αυτός προέβαινε και σε νομιμοποίηση εσόδων⁸⁴. Υπήρχαν, όμως, και χρονικές περιόδους, κατά τις οποίες και η νομολογία θεωρούσε αδιανόητη την τιμώρηση του δράστη του βασικού αδικήματος και για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων⁸⁵.

ΒουλΣυμβΕφΘρακ 37/2000

Μία πρώτη απόπειρα τεκμηριωμένης θέσης στο ζήτημα του αυτοξέπλυματος, πραγματοποιήθηκε με το Βούλευμα 37/2000 του Συμβουλίου Εφετών Θράκης⁸⁶. Στο πλαίσιο αυτού, έγινε δεκτό, ότι σε περίπτωση που το πρόσωπο του δράστη του ξεπλύματος ταυτίζεται με αυτό του δράστη της προηγούμενης εγκληματικής δραστηριότητας, ο συγκεκριμένος δράστης θα πρέπει να τιμωρείται μόνο για την βασική εγκληματική του πράξη και όχι για το ξέπλυμα. Ως δικαιολογητική βάση ελήφθη η αρχή της απαγόρευσης διπλής τιμώρησης ενός προσώπου για την αυτή πράξη, στην οποία κατά την κρίση του συμβουλίου θα προσέκρουε η ταυτόχρονη τιμώρηση του δράστη τόσο για το βασικό αδίκημα, όσο και για την συμπεριφορά της νομιμοποίησης. Την συγκεκριμένη νομολογιακή κατεύθυνση ακολούθησαν μετέπειτα και άλλες αποφάσεις ελληνικών δικαστηρίων⁸⁷. Η σημαντικότερη επιρροή της τάσης που δημιουργήθηκε με την συγκεκριμένη απόφαση του Συμβουλίου Εφετών Θράκης είναι αυτή στην τότε νομολογία του ελληνικού Ακυρωτικού. Συγκεκριμένα, ο Άρειος Πάγος με την υπ’

⁸³ Βλ. επίσης ΑΠ 2197/2018, «η γνώση, η πρόθεση ή ο σκοπός που απαιτούνται ως στοιχεία του πραγματικού των αδικημάτων των παραγράφων 2 και 3 μπορούν να συνάγονται και από τις συντρέχουσες πραγματικές περιστάσεις».

⁸⁴ Βλ. μεταξύ πολλών άλλων την πρόσφατη απόφαση ΑΠ 1529/2020

⁸⁵ Παύλου, Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησεως της τρομοκρατίας, ΠοινΧρ ΝΗ/2008, σελ. 929

⁸⁶ ΒουλΣυμβΕφΘρακ 37/2000, Υπερ. 2000, σελ. 573 επ.

⁸⁷ ΒουλΣυμβΕφΑθ 1102/2002, ΠοινΧρ 2003, σελ. 251 επ., ΒουλΣυμβΕφΘρακ 85/2002, ΠοινΔικ 2003, σελ. 259 επ., ΣυμβΕφΑθ 1270/2003, ΠοινΔικ 2003, σελ. 1075 επ., ΣυμβΕφΠειρ 109/2003, ΠοινΔικ 2003, σελ. 515 επ. κ.α.

αριθμ. 402/2004 απόφασή του⁸⁸ έλαβε σαφή θέση κατά της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος, τονίζοντας την ανάγκη διαφοροποίησης του δράστη της βασικής εγκληματικής πράξης και της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

ΑΠ 97/2019

Μία πολύ ενδιαφέρουσα, πρόσφατη σχετικά, απόφαση, η οποία αφορά ακριβώς στο ζήτημα της ποινικής αντιμετώπισης του αυτοξεπλύματος, είναι η ΑΠ 97/2019⁸⁹. Το γεγονός ότι πρόκειται για μία πρόσφατη απόφαση προδίδει την ακόμα μεγαλύτερη αξία της, ώστε να εντοπιστεί το πνεύμα της σύγχρονης νομολογίας επί του ζητήματος. Στο πλαίσιο της απόφασης αυτής, το Δικαστήριο τόνισε ότι αφενός μεν για να αναφερθεί κανείς σε αυτοξεπλύμα, πρέπει, όπως ο νόμος σαφώς ορίζει, η πράξη να είναι ποιοτικά διαφορετική⁹⁰ από τα στοιχεία του βασικού αδικήματος, είτε πρόκειται για τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης αυτού, είτε για την ουσιαστική του αποπεράτωση. Σημειώθηκε, λοιπόν, ότι αν οι πράξεις εμπίπτουν στις δύο ανωτέρω κατηγορίες και άρα δεν πληρούν την προϋπόθεση του ποιοτικά διαφορετικού, δεν μπορούν να κριθούν αυτοτελώς ως μεμονωμένες «πράξεις νομιμοποίησης». Αφετέρου, υπογραμμίστηκε ότι, λόγω ακριβώς του ότι οι διάφορες υποστάσεις του εγκλήματος, δεν είναι παρά μορφές τέλεσης της νομιμοποίησης εσόδων, δεν είναι δυνατόν να ερμηνεύονται αποκομμένες και κυρίως αγνοώντας το βασικό στοιχείο του εγκλήματος, που είναι η «νομιμοποίηση»⁹¹. Αυτό που είπε, δηλαδή, ο Άρειος Πάγος ήταν ότι το γεγονός ότι κάποιος ακολουθεί μία συγκεκριμένη συμπεριφορά, η οποία ενδεχομένως προσομοιάζει σε αυτές που περιγράφονται στο πλαίσιο του πολύπρακτου αδικήματος του ξεπλύματος, δεν σημαίνει από μόνο του, ότι τελεί και το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων, δεν παράγει «τεκμήριο νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες». Δεν νοείται να ξεχνά κανείς ότι οι πράξεις αυτές πρέπει να συντελούν και νομιμοποίηση εσόδων, ήτοι να προσδίδουν νομιμοφάνεια, νόμιμο τίτλο, στις προσόδους της παράνομης προέλευσης και να είναι πρόσφορες να οδηγήσουν σε αυτή⁹².

Η απόφαση αφορούσε στο ενδεχόμενο τέλεσης του αδικήματος του αυτοξεπλύματος από κάποιον, ο οποίος πωλούσε ναρκωτικά και κατείχε μετέπειτα την παράνομη περιουσία που προέκυψε από αυτή

⁸⁸ ΑΠ 402/2004, ΠοινΧρον 2005, σελ. 134 επ., αλλά με την ίδια λογική και ΑΠ 721/2004, ΠοινΛογ 2004, σελ. 827 επ., ΑΠ 351/2003, ΠοινΔικ 2003, σελ. 855

⁸⁹ ΑΠ 97/2019, Ιστοσελίδα Αρείου Πάγου

⁹⁰ Ποιοτικά διαφορετική θεωρείται η πράξη, η οποία διακρίνεται από μια άλλη ως προς τα δομικά στοιχεία της σε τέτοιο βαθμό και με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκαλεί την εντύπωση διαφορετικού βιωτικού συμβάντος στον εξωτερικό κόσμο.

⁹¹ Έτσι και ΑΠ 145/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 436 επ., αλλά και ο Παύλου, Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησεως της τρομοκρατίας, ΠοινΧρ ΝΗ/2008, σελ. 927

⁹² ΑΠ 97/2019, Ιστοσελίδα Αρείου Πάγου, «...οι παραπάνω επιμέρους αναφερόμενες στο άρθρο 2 παρ 1 του ν. 3691/2008 συμπεριφορές, δεν πρέπει να ερμηνεύονται ξεκομμένες και ερήμην του βασικού στοιχείου όλων, ότι δηλαδή συνιστούν σε κάθε περίπτωση "νομιμοποίηση εσόδων", ήτοι παροχή νόμιμου τίτλου στη βρώμικη περιουσία που έχει παραχθεί από μία "βασική πράξη". Η κύρια, δηλαδή, εν προκειμένω πράξη είναι η "νομιμοποίηση", οπότε και οι επιμέρους τυποποιούμενες πράξεις συνιστούν τρόπους τελέσεως του πολύπρακτου εγκλήματος της νομιμοποίησης, γεγονός που πρέπει να συντρέχει πραγματικά και να διαπιστώνεται κάθε φορά. Οι πράξεις, δηλαδή, του παραπάνω άρθρου 2 παρ. 2, δεν παράγουν τεκμήριο νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αλλά πρέπει να είναι και αντικειμενικά πρόσφορες να οδηγήσουν σε νομιμοποίηση του υλικού αντικειμένου αλλά και να αντιστοιχούν πράγματι σε "νομιμοποίηση".»

τη βασική εγκληματική πράξη του «εν γνώσει κατά το χρόνο της κτήσης⁹³ ότι προήλθε από την ανωτέρω εγκληματική του δραστηριότητα». Ο Άρειος Πάγος θεώρησε ότι μόνη η απόκτηση και κατοχή της παράνομης περιουσίας δεν συνιστά αυτοτελή πράξη νομιμοποίησης, καθώς ούτε είναι πρόσφορη να προσδώσει νόμιμο τίτλο ή νομιμοφανή διάσταση στα εν λόγω παράνομα έσοδα, ούτε εκ των πραγμάτων επετεύχθη από τον δράστη του βασικού εγκλήματος κάποια νομιμοποίηση με το να κατέχει απλώς τα χρήματα μέσα στην οικία του⁹⁴.

Η ΑΠ 97/2019 αποτελεί μία σημαντική σύγχρονη νομολογιακή τοποθέτηση επί του ζητήματος του αυτοξεπλύματος. Η σημασία της έγκειται στο γεγονός ότι ερμηνεύει το νόμο σε ό,τι αφορά το κομμάτι της απόκτησης, κατοχής ή χρήσης της περιουσίας παράνομη προέλευσης, θέτοντας κάποια όρια. Τίθεται ευκρινώς το ζήτημα της προσφορότητας της επίμαχης συμπεριφοράς να συντελέσει νομιμοποίηση εσόδων, αλλά και αυτό της ανάγκης διερεύνησης αν πράγματι επιτυγχάνεται μέσω μίας συμπεριφοράς, ad hoc κρινόμενης, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, με την έννοια της εξασφάλισης στα έσοδα αυτά νόμιμου τίτλου.

ΑΠ 145/2022

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ακόμη πιο πρόσφατη ΑΠ 145/2022⁹⁵, η οποία μεταξύ άλλων έκανε λόγο για την ανάγκη συνδρομής της προϋπόθεσης της προσφορότητας της πράξης του δράστη να επιτύχει τη νομιμοφάνεια των εγκληματικών εσόδων, προκειμένου να μπορεί να χαρακτηριστεί ως πράξη «νομιμοποίησης». Όταν η συμπεριφορά του δράστη ενέχει εκτός από τον αναγκαίο εκ του νόμου σκοπό και αυτό το στοιχείο της προσφορότητας, τότε μπορεί να χαρακτηριστεί ως πράξη ξεπλύματος, ακόμη κι αν πρόκειται για μία πράξη, η οποία είναι φαινομενικώς κοινωνικά ουδέτερη. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης, «... η απλή και μόνον κατάθεση σε τράπεζα του προϊόντος εγκλήματος, μπορεί, εφόσον αποδεικνύεται και η συνδρομή του σκοπού να προσδοθεί νομιμοφάνεια, να θεωρηθεί ως αυτοτελής πράξη νομιμοποίησης (ΑΠ 286/2019, ΑΠ 593/2018, ΑΠ 176/2019, ΑΠ 1290/2017).»

Συγκριτική επισκόπηση

⁹³ Βλ. και BVerfG, Urteil vom 30.3.2004 – 2 BvR 1520, 1521/01, NStZ 2004, 259, Beck-online

⁹⁴ ΑΠ 97/2019, ο.π., «...με βάση τις ως άνω παραδοχές της απόφασης, πρόκειται για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, που έγινε όχι από τρίτο αλλά από το δράστη του βασικού εν προκειμένω εγκλήματος της διακίνησης ναρκωτικών, ενώ το τελικό προϊόν αυτής, ήτοι τα έσοδα από τις ένδικες πωλήσεις ναρκωτικών, ταυτίζεται με το τίμημα αυτών, ως δέχεται και η προσβαλλόμενη. Η εν λόγω απόκτηση και κατοχή του παραπάνω ποσού, το οποίο προέρχεται αμέσως από τη διακίνηση ναρκωτικών, δεν συνιστά αυτοτελή πράξη νομιμοποίησης, αφού ούτε αντικειμενικά πρόσφορη είναι να προσδώσει νόμιμο ή νομιμοφανή τίτλο στα έσοδα από το βασικό έγκλημα, ούτε, έτσι όπως, σύμφωνα με τις παραδοχές της απόφασης, ενήργησε στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κατηγορούμενος και ήδη αναιρεσείων "νομιμοποίησε" τελικά και πραγματικά με αυτή του την ενέργεια (τοποθέτηση του τιμήματος στην οικία του και μέρος αυτού εντός χρηματοκιβωτίου) το προϊόν του προηγούμενου εγκλήματος του, αφού δεν του προσέδωσε εν τέλει κάποιον νομιμοφανή τίτλο.»

⁹⁵ ΑΠ 145/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 436 επ.

Γερμανία

Στο πλαίσιο του Γερμανικού ποινικού δικαίου⁹⁶, η αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες πραγματοποιείται μέσω του άρθρου 261 StGB (γερΠΚ). Όπως και στη δική μας έννομη τάξη, έτσι και στη γερμανική - παρά το γεγονός ότι το ξέπλυμα αποτελεί άρθρο ενταγμένο στον Ποινικό Κώδικα (StGB) - δεν υπάρχει συμφωνία ούτε στη θεωρία, αλλά ούτε και στη νομολογία σε σχέση με το ποιο είναι πραγματικά το έννομο αγαθό, το οποίο προστατεύεται από την συγκεκριμένη ποινική ρύθμιση⁹⁷. Καταρχήν, σύμφωνα με αυτό, αποκλείεται η τιμώρηση⁹⁸ του δράστη και των συμμετόχων του βασικού αδικήματος και για το ξέπλυμα⁹⁹. Προϋπόθεση για αυτή την

⁹⁶ Σημειώνεται, ότι σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4816/2021, προς το σκοπό της ενσωμάτωσης της Οδηγίας ΕΕ 2018/1673 ελήφθησαν υπόψη στοιχεία σχετικά με το ανώτατο όριο της απειλούμενης ποινής σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) όπως το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Εσθονία, η Κροατία, το Λουξεμβούργο, η Ουγγαρία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Αυστρία, η Δανία, η Λετονία, η Μάλτα, η Σουηδία, η Τσεχία και η Φινλανδία.

⁹⁷ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 36

⁹⁸ Bergmann, Materiell-rechtliche und verfahrensrechtliche Überlegungen zur Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NZWiSt 2014, 448, ο οποίος όμως κάνει λόγο και για την αυστριακή και την ελβετική έννομη τάξη, στις οποίες το αυτοξέπλυμα τιμωρείται είτε υπό όρους (Αυστρία), είτε και χωρίς καμία διαφοροποίηση ανάμεσα στον δράστη του βασικού εγκλήματος και σε οποιονδήποτε τρίτο (Ελβετία).

⁹⁹ Gesetze im Internet, Strafgesetzbuch (StGB)

§ 261 Geldwäsche

(1) Wer einen Gegenstand, der aus einer rechtswidrigen Tat herrührt,

1.
verbirgt,

2.
in der Absicht, dessen Auffinden, dessen Einziehung oder die Ermittlung von dessen Herkunft zu vereiteln, umtauscht, überträgt oder verbringt,

3.
sich oder einem Dritten verschafft oder

4.
verwahrt oder für sich oder einen Dritten verwendet, wenn er dessen Herkunft zu dem Zeitpunkt gekannt hat, zu dem er ihn erlangt hat,

wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder mit Geldstrafe bestraft. In den Fällen des Satzes 1 Nummer 3 und 4 gilt dies nicht in Bezug auf einen Gegenstand, den ein Dritter zuvor erlangt hat, ohne hierdurch eine rechtswidrige Tat zu begehen. Wer als Strafverteidiger ein Honorar für seine Tätigkeit annimmt, handelt in den Fällen des Satzes 1 Nummer 3 und 4 nur dann vorsätzlich, wenn er zu dem Zeitpunkt der Annahme des Honorars sichere Kenntnis von dessen Herkunft hatte.

(2) Ebenso wird bestraft, wer Tatsachen, die für das Auffinden, die Einziehung oder die Ermittlung der Herkunft eines Gegenstands nach Absatz 1 von Bedeutung sein können, verheimlicht oder verschleiert.

(3) Der Versuch ist strafbar.

(4) Wer eine Tat nach Absatz 1 oder Absatz 2 als Verpflichteter nach § 2 des Geldwäschegesetzes begeht, wird mit Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu fünf Jahren bestraft.

(5) In besonders schweren Fällen ist die Strafe Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu zehn Jahren. Ein besonders schwerer Fall liegt in der Regel vor, wenn der Täter gewerbsmäßig handelt oder als Mitglied einer Bande, die sich zur fortgesetzten Begehung von Geldwäsche verbunden hat.

(6) Wer in den Fällen des Absatzes 1 oder 2 leichtfertig nicht erkennt, dass es sich um einen Gegenstand nach Absatz 1 handelt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu zwei Jahren oder mit Geldstrafe bestraft. Satz 1 gilt in den Fällen des Absatzes 1 Satz 1 Nummer 3 und 4 nicht für einen Strafverteidiger, der ein Honorar für seine Tätigkeit annimmt.

(7) Wer wegen Beteiligung an der Vortat strafbar ist, wird nach den Absätzen 1 bis 6 nur dann bestraft, wenn er den Gegenstand in den Verkehr bringt und dabei dessen rechtswidrige Herkunft verschleiert.

(8) Nach den Absätzen 1 bis 6 wird nicht bestraft,

1.

wer die Tat freiwillig bei der zuständigen Behörde anzeigt oder freiwillig eine solche Anzeige veranlasst, wenn nicht die Tat zu diesem Zeitpunkt bereits ganz oder zum Teil entdeckt war und der Täter dies wusste oder bei verständiger Würdigung der Sachlage damit rechnen musste, und

ex lege απαλλαγή από την ποινή είναι το διαγνωσθέν αξιόποιο του δράστη ή του συμμετόχου ή του αυτουργού για το βασικό αδίκημα¹⁰⁰.

Για να τελεσθεί το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων στην Γερμανία, έπρεπε η νομιμοποίηση εσόδων να έχει πραγματοποιηθεί οπωσδήποτε από «άλλον»¹⁰¹, ήτοι από πρόσωπο διάφορο του δράστη του βασικού εγκλήματος. Ως δικαιολογητική βάση της κατάστασης αυτής τέθηκε εξαρχής η εξομοίωση της τέλεσης του εγκλήματος της νομιμοποίησης από τον ίδιο το δράστη του βασικού αδικήματος

2.

in den Fällen des Absatzes 1 oder des Absatzes 2 unter den in Nummer 1 genannten Voraussetzungen die Sicherstellung des Gegenstandes bewirkt.

(9) Einem Gegenstand im Sinne des Absatzes 1 stehen Gegenstände, die aus einer im Ausland begangenen Tat herrühren, gleich, wenn die Tat nach deutschem Strafrecht eine rechtswidrige Tat wäre und

1.

am Tatort mit Strafe bedroht ist oder

2.

nach einer der folgenden Vorschriften und Übereinkommen der Europäischen Union mit Strafe zu bedrohen ist:

a)

Artikel 2 oder Artikel 3 des Übereinkommens vom 26. Mai 1997 aufgrund von Artikel K.3 Absatz 2 Buchstabe c des Vertrags über die Europäische Union über die Bekämpfung der Bestechung, an der Beamte der Europäischen Gemeinschaften oder der Mitgliedstaaten der Europäischen Union beteiligt sind (BGBl. 2002 II S. 2727, 2729),

b)

Artikel 1 des Rahmenbeschlusses 2002/946/JI des Rates vom 28. November 2002 betreffend die Verstärkung des strafrechtlichen Rahmens für die Bekämpfung der Beihilfe zur unerlaubten Ein- und Durchreise und zum unerlaubten Aufenthalt (ABl. L 328 vom 5.12.2002, S. 1),

c)

Artikel 2 oder Artikel 3 des Rahmenbeschlusses 2003/568/JI des Rates vom 22. Juli 2003 zur Bekämpfung der Bestechung im privaten Sektor (ABl. L 192 vom 31.7.2003, S. 54),

d)

Artikel 2 oder Artikel 3 des Rahmenbeschlusses 2004/757/JI des Rates vom 25. Oktober 2004 zur Festlegung von Mindestvorschriften über die Tatbestandsmerkmale strafbarer Handlungen und die Strafen im Bereich des illegalen Drogenhandels (ABl. L 335 vom 11.11.2004, S. 8), der zuletzt durch die Delegierte Richtlinie (EU) 2019/369 (ABl. L 66 vom 7.3.2019, S. 3) geändert worden ist,

e)

Artikel 2 Buchstabe a des Rahmenbeschlusses 2008/841/JI des Rates vom 24. Oktober 2008 zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität (ABl. L 300 vom 11.11.2008, S. 42),

f)

Artikel 2 oder Artikel 3 der Richtlinie 2011/36/EU des Europäischen Parlaments und des Rates vom 5. April 2011 zur Verhütung und Bekämpfung des Menschenhandels und zum Schutz seiner Opfer sowie zur Ersetzung des Rahmenbeschlusses 2002/629/JI des Rates (ABl. L 101 vom 15.4.2011, S. 1),

g)

den Artikeln 3 bis 8 der Richtlinie 2011/93/EU des Europäischen Parlaments und des Rates vom 13. Dezember 2011 zur Bekämpfung des sexuellen Missbrauchs und der sexuellen Ausbeutung von Kindern sowie der Kinderpornografie sowie zur Ersetzung des Rahmenbeschlusses 2004/68/JI des Rates (ABl. L 335 vom 17.12.2011, S. 1; L 18 vom 21.1.2012, S.

7) oder

h)

den Artikeln 4 bis 9 Absatz 1 und 2 Buchstabe b oder den Artikeln 10 bis 14 der Richtlinie (EU) 2017/541 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 15. März 2017 zur Terrorismusbekämpfung und zur Ersetzung des Rahmenbeschlusses 2002/475/JI des Rates und zur Änderung des Beschlusses 2005/671/JI des Rates (ABl. L 88 vom 31.3.2017, S. 6).

(10) Gegenstände, auf die sich die Straftat bezieht, können eingezogen werden. § 74a ist anzuwenden. Die §§ 73 bis 73c bleiben unberührt und gehen einer Einziehung nach § 74 Absatz 2, auch in Verbindung mit den §§ 74a und 74c, vor.

¹⁰⁰ Neuheuser in: Münchener Kommentar Strafgesetzbuch, §§ 185-262, 4. Auflage, C.H. Beck, 2176

¹⁰¹ Ανδρουλάκης, Η ποινική δογματική και η απήχισή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ.

με την σε κάθε περίπτωση απορροφόμενη συντιμωρητή ύστερη πράξη κατά τη θεωρία των συρροών¹⁰². Σύντομα, όμως, βάσει των ευρωπαϊκών επιταγών, αλλά και λόγω των συστάσεων της FATF, οι οποίες αδιαμφισβήτητα επηρέασαν, ο Γερμανός νομοθέτης αποφάσισε ότι έπρεπε να καλύψει αυτό το νομικό «κενό»¹⁰³.

Λαμβανομένων υπόψη πολλών παραγόντων, στους οποίους με βεβαιότητα εντάσσονται και τα ενωσιακά πρότυπα που ιδρύουν υποχρεώσεις για τα κράτη – μέλη, η Γερμανία προσέθεσε στη διάταξη του 261 StGB¹⁰⁴ μία εξαίρεση από τον προαναφερθέντα αποκλεισμό του αξιοποιήσιμου του αυτοξεπλύματος. Συγκεκριμένα προβλέπεται, ότι η πράξη του ξεπλύματος είναι αξιόποινη και για τους συμμετέχοντες στο βασικό αδίκημα, σε περίπτωση που πληρούνται δύο προϋποθέσεις: η θέση του προϊόντος του εγκλήματος σε κυκλοφορία και η απόκρυψη της παράνομης προέλευσης αυτού¹⁰⁵.

Η θέση σε κυκλοφορία σημαίνει την ένταξη του εγκληματικού προϊόντος στους κόλπους της οικονομίας κατά τρόπο ώστε αυτή να αναμειγνύεται με προϊόντα μη προερχόμενα από εγκληματικές δραστηριότητες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία της εντύπωσης ότι ακόμα και η παράνομη περιουσία είναι νόμιμη¹⁰⁶, ή τουλάχιστον με αποτέλεσμα την κατάσταση δυσδιάκριτης της διάγνωσης περί του ποια έσοδα προέρχονται από εγκληματική δραστηριότητα και ποια όχι¹⁰⁷. Όσον αφορά τη δεύτερη τεθείσα προϋπόθεση, "απόκρυψη" αποτελεί κάθε παραπλανητική συμπεριφορά, η οποία καθιστά δυσκολότερο για τις αρχές επιβολής του νόμου να προσδιορίσουν την παράνομη προέλευση της περιουσίας¹⁰⁸. Στη συγκεκριμένη ρύθμιση έχει μάλιστα ήδη αναφερθεί και το BGH¹⁰⁹, το οποίο σημείωσε ότι το μη τιμωρητό του αυτοξεπλύματος κάμπτεται όταν υπάρχει «αύξηση του αδικού» (Unrechtssteigerung). Τέτοια αύξηση του αδικού υφίσταται στις περιπτώσεις που ο δράστης ή ο συμμετέχων στην βασική εγκληματική πράξη θέτει σε κυκλοφορία το παρανόμως αποκτηθέν προϊόν και έτσι αποκρύπτει την προέλευσή του.

Μάλιστα, στο κείμενο της απόφασης γίνεται επιπλέον λόγος για τη νομοθετική επιλογή του περιορισμού της παροχής ασυλίας σε περιπτώσεις αυτοξεπλύματος επί τη δικαιολογητική βάση, ότι τέτοιου είδους συμπεριφορές, δηλαδή η θέση σε κυκλοφορία και η απόκρυψη της προέλευσης, θίγουν την αξιοπιστία του κύκλου της οικονομίας. Συνεπώς, προσβάλλουν ένα έννομο αγαθό διάφορο αυτού που έχει προσβληθεί με την προγενέστερη πράξη και άρα δεν τίθεται θέμα φαινομενικής συρροής μεταξύ του βασικού αδικήματος και του ξεπλύματος¹¹⁰. Το άδικο που έχει τεθεί είναι σε κάθε περίπτωση

¹⁰² Bergmann, Materiell-rechtliche und verfahrensrechtliche Überlegungen zur Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NZWiSt 2014, 448

¹⁰³ Bergmann, Materiell-rechtliche und verfahrensrechtliche Überlegungen zur Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NZWiSt 2014, 448

¹⁰⁴ Teixeira, Die Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NSTZ 2018, 635, Beck-online

¹⁰⁵ Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos 2017, 531

¹⁰⁶ Τσιρίδης, Ο νέος νόμος για το ξεπλύμα χρήματος (N 3691/2008), NB 2009, σελ. 67

¹⁰⁷ Βλ. και ΣυμβΑΠ 570/2006, Nomos

¹⁰⁸ Bottke, Teleologie und Effektivität der Normen gegen Geldwäsche, wistra 1995, Heft 4.

¹⁰⁹ BGH, Beschluss vom 27.11.2018 – 5 StR 234/18, Beck-online, „So sollte die Strafflosigkeit ausschließlich auf Selbstgeldwäschehandlungen ohne Unrechtssteigerung begrenzt werden. ...gilt der Strafausschließungsgrund nicht mehr für Fälle, in denen der Vortatbeteiligte einen aus seiner Straftat herrührenden Gegenstand in den Verkehr bringt und dabei dessen rechtswidrige Herkunft verschleiert.“

¹¹⁰ BGH, Beschluss vom 27.11.2018 – 5 StR 234/18, Beck-online, „Der Gesetzgeber ging davon aus, dass solche Handlungen die Integrität des Wirtschafts- und Finanzkreislaufs und damit ein gegenüber der Vortat zusätzliches Rechtsgut

ανεξάρτητο και διαφορετικό, οπότε η Πολιτεία εύλογα εκδηλώνει εμφανώς την απαξία της και ως προς τα δύο εγκλήματα.

Και πράγματι, αυτό που θέλησε εξαρχής ο Γερμανός νομοθέτης ήταν το να μην τεθεί ζήτημα με την τυχόν διπλή τιμώρηση ενός προσώπου για την αυτή πράξη¹¹¹. Όμως με την πάροδο των χρόνων και σίγουρα, όπως ήδη σημειώθηκε, επηρεασμένη από τα ενωσιακά πρότυπα και τις επιταγές αυτών, η γερμανική έννομη τάξη συνειδητοποίησε ότι υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες μπορεί το αυτοξέπλυμα να αποτελεί μία πράξη απολύτως διακριτή σε σχέση με το βασικό έγκλημα, τόσο από άποψη αντικειμενικής υπόστασης, όσο και από πλευράς αδικού, που θα ήταν παράλογο να μην αντιμετωπίζεται ξεχωριστά.

Σε σχέση με το περιεχόμενο και την ανάλυση της γερμανικής διάταξης, έχουν γίνει επίσης πάμπολλες συζητήσεις, είτε αυτές αφορούν στο έννομο αγαθό γενικότερα, είτε και σε αυτό καθ' αυτό το ζήτημα του αξιοποίνου του αυτοξέπλυματος, μέσω της ανάλυσης περί εννόμου αγαθού. Δεδομένης της παρουσίας της ρύθμισης σχετικά με το ξέπλυμα εντός του γερμανικού Ποινικού Κώδικα, δεν είναι καθόλου αξιοπερίεργο το γεγονός ότι η γερμανική θεωρία πολλές φορές επέλεξε να ερμηνεύσει την ρύθμιση του 261 StGB, βασιζόμενη, μεταξύ άλλων και σε μία συστηματική ερμηνεία¹¹². Το άρθρο 261 είναι τοποθετημένο μεταξύ άλλων «εξαρτημένων» αδικημάτων, όπως η παρακώλυση της δικαιοσύνης (Strafvereitelung – 258 StGB) ή η υπόθαλψη εγκληματία (Begünstigung – 257 StGB). Τα εγκλήματα αυτά προσβάλλουν σύμφωνα με τη γερμανική θεωρία (και νομολογία) το έννομο αγαθό της απονομής της δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια, η συντριπτική πλειονότητα των γερμανικών θεωρητικών, υποκεινόμενη τόσο από τη συστηματική αυτή τοποθέτηση του άρθρου για το ξέπλυμα, όσο και από άλλους λόγους, κατέληγε και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι και το έννομο αγαθό, το οποίο θίγεται από τις πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι και πάλι η απονομή της δικαιοσύνης.

Πέραν αυτού, βάσει της συγκεκριμένης ερμηνευτικής προσέγγισης, γινόταν αρχικά δεκτό, αυτό που ήδη ανωτέρω σημειώθηκε, ότι δηλαδή ο δράστης των «εξαρτημένων» εγκλημάτων, στα οποία εντάσσεται σαφώς και το ξέπλυμα, δεν μπορεί να ταυτίζεται με τον δράστη του βασικού αδικήματος¹¹³. Όπως στο πεδίο της υπόθαλψης εγκληματία και της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος, ο δράστης της προηγούμενης πράξης έπρεπε να είναι «άλλος» από τον δράστη του μετέπειτα τελούμενου, εξαρτημένου αδικήματος, έτσι έπρεπε να συμβαίνει και στο ξέπλυμα. Μάλιστα, η προϋπόθεση τέλεσης της εξαρτημένης πράξης από κάποιον τρίτο, ήταν στοιχείο υπαρκτό στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της νομιμοποίησης. Συνεπώς, καταρχήν, αξιόποινο για την αυτονομιμοποίηση δε νοείται.

gefährden; sie weisen deshalb einen besonderen Unrechtsgehalt auf, so dass sie nicht als mitbestrafte Nachtat hinter die Vortat zurücktreten.“

¹¹¹ BGH, Beschluss vom 18.2.2009 – 1 StR 4/09 (LG Stuttgart), NStZ 2009, 328, Beck-online, BVerfG, Beschluss vom 7.3.1968 – 2 BvR 354, 355, 524, 566, 567, 710/66, 79, 171, 431/67, NJW 1968, 982, Beck-online

¹¹² Joerden, Fremd- und Eigenreferenz bei den Anschlussdelikten Begünstigung, Strafvereitelung, Hehlerei und Geldwäsche in: Jus humanum, Grundlagen des Rechts und Strafrecht, Festschrift für Ernst – Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Duncker & Humboldt Berlin 2003, 771 επ.

¹¹³ Joerden, Fremd- und Eigenreferenz bei den Anschlussdelikten Begünstigung, Strafvereitelung, Hehlerei und Geldwäsche in: Jus humanum, Grundlagen des Rechts und Strafrecht, Festschrift für Ernst – Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Duncker & Humboldt Berlin 2003, 772

Παρά τους δογματικούς προβληματισμούς, βάσει της σημερινής ρύθμισης του 261 StGB, δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στη Γερμανία μπορεί να είναι οποιοσδήποτε, ακόμα και ο δράστης του βασικού αδικήματος¹¹⁴ (πάντα υπό προϋποθέσεις).

Ενδιάμεσο Συμπέρασμα

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που πλέον είναι απολύτως σαφές και προφανές, είναι το γεγονός ότι ο Ευρωπαίος και κατά συνέπεια και ο Έλληνας νομοθέτης, επιλέγει ρητά και αδιαμφισβήτητα να τιμωρήσει και τη συμπεριφορά του αυτοξεπλύματος. Ο νομοθέτης, δηλαδή, κάνει μία καθαρή επιλογή υπέρ της τιμώρησης του δράστη του βασικού εγκλήματος, σε περίπτωση που αυτός επιδιώξει να προσδώσει νομιμοφανή προέλευση στο προϊόν του εγκλήματός του, εφόσον πάντα πληρούνται οι κατά το γράμμα του νόμου απαραίτητες προϋποθέσεις. Άρα σε επίπεδο πραγματικής κατάστασης, η – υπό προϋποθέσεις πάντα – τιμώρηση συμπεριφορών «αυτό-νομιμοποίησης» εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι επιβεβλημένη de lege lata.

¹¹⁴ Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos 2017, 531

Δέον είναι

Στο πλαίσιο, όμως, μιας δογματικής ανάλυσης περί της προβληματικής του αξιοποιήσιμου του αυτοξεπλύματος, αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία και σίγουρα μεγαλύτερο ενδιαφέρον, δεν είναι το πώς είναι όντως τα πράγματα, αλλά το πώς θα έπρεπε αυτά να είναι. Διότι το πώς είναι τα πράγματα ορίζεται αμέσως και (σχετικά) σαφώς από τον νομοθέτη. Και, βέβαια, ο δικαστής έτσι πρέπει να κρίνει, με βάση δηλαδή, τα όσα προτάσσει ο νόμος. Επειδή όμως η ιστορία έχει δείξει ουκ ολίγες φορές ότι και ο νομοθέτης, φέρων την ανθρώπινη φύση, δεν έχει επιλέξει την καλύτερη λύση για την αντιμετώπιση των εκάστοτε ζητημάτων, είναι καλό η επιστήμη να τού ασκεί κάποια κριτική, έστω και σε θεωρητικό επίπεδο, ώστε αν μη τι άλλο να αναπτύσσεται ένας γόνιμος διάλογος σχετικά με το ζήτημα, ο οποίος είναι πρόσφορος να προσδώσει λύσεις αν και όπου χρειάζεται.

Το βασικότερο πρόβλημα, το οποίο προκύπτει σε σχέση με το κείμενο του νόμου περί νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, είναι ότι πρόκειται για ακόμα μία μεταφορά σειράς Ευρωπαϊκών Οδηγιών στο εσωτερικό δίκαιο. Φυσικά, το γεγονός αυτό μεμονωμένα δεν είναι προβληματικό. Προβληματικός είναι ο τρόπος ενσωμάτωσης των Οδηγιών που υιοθετεί σταθερά ο Έλληνας νομοθέτης. Ο τρόπος αυτός δεν είναι άλλος παρά η παράθεση του μεταφρασμένου κειμένου της Οδηγίας με ελάχιστες τροποποιήσεις. Στόχος όμως της ενσωμάτωσης μιας Ευρωπαϊκής Οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο του εκάστοτε κράτους – μέλους δεν είναι απλώς η αντιγραφή ενός κειμένου και η δημοσίευσή της στο Φ.Ε.Κ., αλλά η ένταξη του περιεχομένου της στην εκάστοτε έννομη τάξη με τρόπο κατά τον οποίο αυτή θα μπορεί να αφομοιωθεί από το νομικό σύστημα και να προσαρμοστεί στις ανάγκες και τα δεδομένα του συγκεκριμένου κράτους, χωρίς όμως παράλληλα να παραλείπει την προστασία των όσων η Οδηγία αποσκοπούσε να προστατεύσει.

Η βασική επιχειρηματολογία κατά της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος

Το ζήτημα της αυτουπόθαλψης

Όπως, ήδη επιγραμματικά αναφέρθηκε, σχεδόν σύσσωμη η θεωρία του ποινικού δικαίου απέρριπτε για πολλά χρόνια - και εξακολουθεί ακόμα, σε μεγάλο βαθμό, να απορρίπτει - κάθε ενδεχόμενο ορθότητας της νομοθετικής επιλογής περί αξιοποιήσιμου του αυτοξεπλύματος. Σημαντικό επιχείρημα κατά της επιλογής αυτής υπήρξε πάντα η αρχή της αυτουπόθαλψης, η οποία προτάσσει το δόγμα ότι κάθε πράξη, η οποία τελείται από τον δράστη ενός εγκλήματος, έχουσα ως σκοπό την προσωπική του «προστασία», δεν έχει ποινικό ενδιαφέρον.

Η σχέση της νομιμοποίησης εσόδων με το έγκλημα της υπόθαλψης εγκληματία (231 ΠΚ)

Για την πληρότητα της ανάλυσης οφείλει να πραγματοποιηθεί μία επίκληση στο άρθρο 231 ΠΚ που αφορά στην υπόθαλψη εγκληματία. Το συγκεκριμένο έγκλημα, πολλές φορές εξετάστηκε παράλληλα

με τις διατάξεις περί νομιμοποίησης εσόδων¹¹⁵, ιδίως στο εξωτερικό (Γερμανία). Ο λόγος είναι ότι και τα δύο εγκλήματα (όπως και η περίπτωση του αδικήματος της αποδοχής και διάθεσης προϊόντων εγκλήματος) εντάσσονται στην κατηγορία των λεγόμενων «εξαρτημένων» εγκλημάτων¹¹⁶. Πρόκειται, για εγκλήματα, τα οποία εξαρτούν την ύπαρξή τους από κάποιο άλλο, βασικό έγκλημα. Η ύπαρξη αυτού του πρώτου, βασικού εγκλήματος, αποτελεί προϋπόθεση για τη δυνατότητα στοιχειοθέτησης των εξαρτημένων αδικημάτων. Με άλλα λόγια, αν δεν υπάρξει έγκλημα, από το οποίο θα προκύπτει μία παράνομη περιουσία, τότε είναι λογικώς ανέφικτο να νομιμοποιηθεί η παράνομη περιουσία, αφού αυτή δεν υπάρχει. Έτσι και στην περίπτωση της υπόθαλψης, αν δεν υπάρχει κάποιο έγκλημα, από το οποίο να προκύπτει ένας εγκληματίας, τότε ποιον θα υποθάψει ο δράστης του εγκλήματος της υπόθαλψης εγκληματία, ώστε να τελέσει το έγκλημα; Η εν λόγω σχέση μεταξύ των δύο εγκλημάτων, αποτέλεσε συχνά την αφορμή, αυτά να τυγχάνουν διερεύνησης κατ' αντιστοιχία το ένα με το άλλο, πράγμα που μερικές φορές ίσως συνέβαλε στο να δώσει κάποιο έναυσμα στους αναλυτές, δημιούργησε όμως και πολλά ζητήματα, τα οποία συνοδεύουν τις ερμηνείες περί του νόμου για το ξέπλυμα μέχρι και σήμερα.

Το γράμμα της διάταξης του 231 ΠΚ προστάζει την τιμώρηση αυτού, ο οποίος «εν γνώσει ματαιώνει τη δίωξη άλλου για κακούργημα ή πλημμέλημα που διέπραξε ή την εκτέλεση της ποινής που του επιβλήθηκε ή του μέτρου ασφάλειας», εξαιρώντας με τη δεύτερη παράγραφο αυτόν, ο οποίος προέβη στην περιγραφόμενη στην πρώτη παράγραφο συμπεριφορά, αλλά προς όφελος κάποιου οικείου του.

Η σκέψη πίσω από τη διάταξη δεν είναι άλλη από την επιθυμία τιμώρησης, βέβαια, όποιου παρεμποδίζει τη λειτουργία της δικαιοσύνης¹¹⁷. Φυσικά είναι προφανές, ότι δράστης της υπόθαλψης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε εκτός από τον δράστη του βασικού εγκλήματος και αυτό, διότι η έμφυτη «ροπή προς την ελευθερία» του ανθρώπου και η επιδίωξη διατήρησης αυτής δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να τιμωρείται. Πράγματι, στην περίπτωση της υπόθαλψης εγκληματία ο δράστης δεν μπορεί να είναι ο ίδιος ο δράστης του βασικού αδικήματος. Για να στοιχειοθετηθεί το συγκεκριμένο έγκλημα πρέπει ο δράστης αυτού να είναι «άλλος»¹¹⁸ από τον δράστη του βασικού αδικήματος. Και αν αυτή η προϋπόθεση δεν πληρούται, δεν υπάρχει καν έγκλημα. Αποκλείεται η στοιχειοθέτησή του από την ίδια την αντικειμενική του υπόσταση.

Στην περίπτωση του ξεπλύματος, όμως, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Πρώτον, το βασικό κίνητρο του δράστη της νομιμοποίησης δεν είναι η διατήρηση της ελευθερίας του, αλλά η απόλαυση των καρπών του εγκλήματος που έχει ήδη τελέσει. Κυρίως, όμως, δεν είναι δυνατόν να επιτρέπεται σε

¹¹⁵ Schittenhelm, Alte und neue Probleme der Anschlußdelikte im Lichte der Geldwäsche, in: Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag C.H. Beck 1998, 519 επ., Joerden, Fremd- und Eigenreferenz bei den Anschlussdelikten Begünstigung, Strafreitelung, Hehlerei und Geldwäsche in: Jus humanum, Grundlagen des Rechts und Strafrecht, Festschrift für Ernst – Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Duncker & Humbolt Berlin 2003, 771 επ.

¹¹⁶ Schittenhelm, Alte und neue Probleme der Anschlußdelikte im Lichte der Geldwäsche, in: Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag C.H. Beck 1998, 519

¹¹⁷ Βλ. και Μαργαρίτης, Εγκλήματα περί την απονομή της δικαιοσύνης, άρθρα 224 – 234 ΠΚ, Εκδόσεις Σάκκουλα 1986, σελ. 201

¹¹⁸ Joerden, Fremd- und Eigenreferenz bei den Anschlussdelikten Begünstigung, Strafreitelung, Hehlerei und Geldwäsche in: Jus humanum, Grundlagen des Rechts und Strafrecht, Festschrift für Ernst – Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Duncker & Humbolt Berlin 2003, 772, „Der Vortäter musste stets „ein anderer“ gewesen sein als der Anschlussstäter. War dies nicht der Fall, war die Anwendung der betreffenden Vorschrift (grundsätzlich) tatbestandlich ausgeschlossen.“

οποιοδήποτε να κρύβεται πίσω από το πέπλο της αυτουπόθαλψης για να έχει την ελευθερία να τελειώσει σωρεία αδικημάτων¹¹⁹.

Έτσι, όταν η πράξη αυτουπόθαλψης προσβάλλει επιπλέον πρόσωπα και έννομα αγαθά, δεν μπορεί παρά να είναι και η ίδια τιμωρητέα. Το συμπέρασμα αυτό δεν συνάγεται αυθαίρετα, αλλά από τον αντικατοπτρισμό του ίδιου φαινομένου στο πλαίσιο της δικονομίας. Στο πλαίσιο της διερεύνησης τυχόν πρόσκρουσης της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος στην αρχή της αυτουπόθαλψης, έχει τεθεί και το ενδεχόμενο προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας μέσω της ποινικοποίησης αυτής και ειδικότερα της αρχής “*nemo tenetur se ipsum accusare/prodere*”, η οποία κατοχυρώνει το δικαίωμα στη μη ή στη μερική αποκάλυψη της αλήθειας από πλευράς του κατηγορουμένου. Ο κατηγορούμενος διαθέτει πράγματι το θεμελιώδες και αναφαίρετο δικαίωμα της σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης. Το δικαίωμα αυτό εκτείνεται μέχρι του σημείου να μιλάει κανείς για δικαίωμα στο ψέμα, το οποίο συγχωρείται, λόγω της αυθόρμητης ροπής του δράστη σε αυτό, όταν θεωρεί ότι κάτι τέτοιο θα τον σώσει και θα τον βοηθήσει να διατηρήσει την ελευθερία του. Φυσικά και το δικαίωμα αυτό είναι σπουδαίο και μια δημοκρατική κοινωνία που σέβεται το τεκμήριο αθωότητας και εξαιρεί την ανθρώπινη αξιοπρέπεια οφείλει να το προσφέρει στους πολίτες της.

Έχει όμως αυτή η αντιμετώπιση του ψεύδους του κατηγορουμένου κάποιο όριο ή κάποια εξαίρεση; Βεβαίως και έχει. Πρόκειται για την περίπτωση, κατά την οποία η στάση του κατηγορουμένου ενοχοποιεί κάποιον τρίτο, θίγει με το ψέδος του ένα τρίτο πρόσωπο. Αναλόγως λοιπόν πρέπει να συμβαίνει και με την αρχή της αυτουπόθαλψης. Είναι βέβαια θεμελιώδης και αναγκαία, το άσυλο που προσφέρει όμως τερματίζει όταν θίγονται τρίτα έννομα αγαθά.

Από όλα αυτά προκύπτει, ότι κρίσιμο είναι το ζήτημα του ποιο είναι τελικά το έννομο αγαθό που προσβάλλει η νομιμοποίηση εσόδων. Διότι, εάν πρόκειται για το ίδιο έννομο αγαθό, που έχει ήδη προσβληθεί από το βασικό αδίκημα, υπάρχει τροχοπέδη και βάσει της αρχής της μη ποινικοποίησης της αυτουπόθαλψης (υπάρχει βέβαια και η σημαντική εξαίρεση της περίπτωσης επίταξης της προσβολής του ήδη προσβληθέντος εννόμου αγαθού). Η λεπτή γραμμή που χωρίζει τη δράση εντός των ορίων της αρχής της μη αυτοενοχοποίησης και το εκτός αυτής μη παρέχον άσυλο πεδίο είναι η ίδια η συμπεριφορά του δράστη. Ο δράστης μπορεί να διατηρήσει μία παθητική στάση¹²⁰ (να μην αποκάλυψει πού έχει τοποθετήσει το πράγμα, αν το απέκτησε παράνομα ή όχι και πώς κλπ.), όχι όμως και να προβεί σε ενέργειες βλαπτικές άλλων εννόμων αγαθών υπό το μανδύα της αυτουπόθαλψης και της αυτοπροστασίας¹²¹ (να εξασφαλίσει νόμιμο τίτλο για τα προϊόντα του εγκλήματος).

¹¹⁹ Teixeira, Die Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NStZ 2018, 635, Beck-online, όπου σημειώνεται ότι ορθώς επισημαίνεται ότι η αρχή της μη αυτοενοχοποίησης δεν μπορεί να αποτελεί «συγχωροχάρτι» για θετικές ενέργειες που αποσκοπούν στην κάλυψη της ενοχής.

¹²⁰ Βλ. και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 52, όπου υποστηρίζεται, βέβαια, ότι βάσει της αρχής αυτής, ο δράστης πρέπει να μείνει ατιμώρητος, αναφέρεται όμως, επί λέξει, ότι ο δράστης μπορεί να διατηρήσει παθητική στάση «Der Täter darf passiv bleiben», όχι ότι μπορεί και να προβεί σε ενέργεια βλαπτική άλλου εννόμου αγαθού προκειμένου να προστατεύσει τον εαυτό του από την τιμωρία και πάλι να τον θεωρούμε μη άξιο προς υποβολή ποινής!

¹²¹ Έτσι και Bergmann, Materiell-rechtliche und verfahrensrechtliche Überlegungen zur Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NZWiSt 2014, 448, όπου αναφέρεται ότι αυτό που διασφαλίζεται είναι μόνο η ελευθερία κάποιου να παραμείνει παθητικός, δηλαδή να μην υποχρεούται να αυτοενοχοποιείται – να βλάπτει τον εαυτό του, όχι όμως και η ελευθερία να «ξεφεύγει» αποκρύπτοντας την προέλευση ενός αντικειμένου ή αποκρύπτοντας με ενέργεια τα έσοδα από το έγκλημα, „Denn verbürgt ist nur die Freiheit passiv zu bleiben, sich also nicht selbst belasten zu müssen, nicht aber die Freiheit,

Πράγματι, η αρχή της αυτοϋπόθαλψης και αυτή της μη αυτοενοχοποίησης δημιουργούν σημαντικά δογματικά εμπόδια στο επίπεδο της κρίσης περί αξιολοπίου ή μη του αυτοξεπλύματος, μόνο, όμως, ως προς συγκεκριμένες μορφές – υποστάσεις του εγκλήματος. Πιο συγκεκριμένα, βάσει της συγκεκριμένης θεμελιώδους αρχής, πρέπει να μείνει πράγματι ατιμώρητος ο δράστης, ο οποίος δεν αποκαλύπτει πού έχει τοποθετήσει τα κοσμήματα που προηγουμένως αφαίρεσε από τον κάτοχό τους, τελώντας το έγκλημα της κλοπής. Εάν, όμως, ο δράστης αυτός, προκειμένου να αποκρύψει τα κλοπιμαία, τα μετατρέψει σε ράβδους χρυσού, έχει περάσει πια σε ένα άλλο επίπεδο, αφού η πράξη της μετατροπής προσβάλλει ένα ανεξάρτητο έννομο αγαθό, για την προσβολή του οποίου ο δράστης έχει καταβάλει επιπλέον προσπάθεια. Και εξειδικεύοντας ακόμη περισσότερο, ο δράστης, μέσω του ξεπλύματος, προσβάλλει όπως θα καταδειχθεί στη συνέχεια, το έννομο αγαθό της εύρυθμης λειτουργίας και της αξιοπιστίας του κρατικού μηχανισμού.

Γίνεται, λοιπόν, μία αξιολογική διάκριση: όταν ο δράστης του βασικού αδικήματος απλώς παραλείπει να δώσει στοιχεία σχετιζόμενα με την προγενέστερη εγκληματική πράξη του, όταν δηλαδή δεν καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια, απλώς επιλέγει να μην αναφερθεί σε ό,τι θα τον ενοχοποιούσε, και με βάση την αρχή της αυτοϋπόθαλψης, δεν πληροί τις προϋποθέσεις του αυτοξεπλύματος. Βέβαια και η πράξη του, ως μη εξασφαλιστική «νόμιμου τίτλου» στο εγκληματικό προϊόν, δεν πρέπει να εκλαμβάνεται καν ως πράξη νομιμοποίησης. Όταν, όμως, καταβάλει επιπλέον προσπάθεια προκειμένου να εξαπατήσει οποιαδήποτε κρατική δομή ή λειτουργία, ώστε να επιτύχει να προσδώσει νομιμοφάνεια κατά τρόπο πρόσφορο στο προϊόν του εγκλήματος που έχει τελέσει, θίγει ευθέως το έννομο αγαθό της εύρυθμης λειτουργίας και της αξιοπιστίας του κρατικού μηχανισμού.

Η Συμεωνίδου – Καστανίδου θεωρεί ότι η πρόσκρουση στην αρχή της αυτοϋπόθαλψης είναι αναπόφευκτη στην περίπτωση που το ξέπλυμα αφορά σε μία μεμονωμένη προγενέστερη εγκληματική πράξη του δράστη, ο οποίος δρα αυτόνομα και ανεξάρτητα. Υποστήριξε, δηλαδή, σθεναρά την άποψη, ότι εφόσον το ξέπλυμα σχετίζεται με μια μεμονωμένη βασική πράξη, αυτουργός αυτού δεν μπορεί να είναι ο αυτουργός της ίδιας αυτής βασικής πράξης, διότι η συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί τρανό παράδειγμα αυτοϋπόθαλψης, η οποία δεν μπορεί να τιμωρείται. Αντίθετα, η αντιμετώπιση του ζητήματος μεταβάλλεται όταν το ξέπλυμα νοείται ως πράξη συμβολής σε εγκληματική οργάνωση. Σε αυτό το ενδεχόμενο, δράστης του ξεπλύματος, μπορεί να είναι και ο αυτουργός της προηγούμενης παράνομης πράξης, εφόσον η προγενέστερη πράξη είχε ως σκοπό την εξασφάλιση χρημάτων για την ενίσχυση της εγκληματικής οργάνωσης, άρα όχι αποκλειστικά για λογαριασμό του ίδιου του δράστη. Στην περίπτωση αυτή, η δεύτερη πράξη, ήτοι αυτή της νομιμοποίησης, πρέπει να λογίζεται ως ουσιαστική αποπεράτωση της πρώτης, καθιστώντας τις δύο πράξεις συρρέουσες φαινομενικά με την βαρύτερη εξ αυτών να απορροφά την απαξία της άλλης.

Στο πλαίσιο αξιοποίησης του δογματικού επιχειρήματος περί αυτοϋπόθαλψης και προκειμένου να επιλυθούν τα ζητήματα γύρω από την προβληματική της ποινικοποίησης του αυτοξεπλύματος, τα δικαστήρια ακολούθησαν μία διακρίνουσα λύση. Σε περίπτωση, έλεγαν, που σκοπός του δράστη είναι πράγματι η συγκάλυψη της αληθινής προέλευσης ή η παροχή συνδρομής σε πρόσωπο, το οποίο ενέχεται σε εγκληματική δραστηριότητα, δεν είναι δυνατόν ο δράστης της νομιμοποίησης να ταυτίζεται

sich entlasten zu dürfen, indem man die Herkunft einer Sache (etwa durch Falschangaben) verschleiert oder durch aktives Tun eine Tatbeute verbirgt.“

με τον δράστη του βασικού αδικήματος. Σε κάθε άλλη περίπτωση, όμως, η ταύτιση αυτή δεν είναι άνευ ετέρου αποκλειόμενη. Και αυτό γιατί στην περίπτωση της παροχής συνδρομής σε αυτόν που συμμετείχε στην εγκληματική δραστηριότητα, ο δράστης του βασικού αδικήματος ουσιαστικά προσφέρει βοήθεια και κάλυψη στον εαυτό του. Έτσι, βάσει της αρχής της αυτουπόθαλψης¹²², δεν μπορεί να τιμωρηθεί για την πράξη του αυτή.

Έχει επίσης λεχθεί σε σχέση με την αρχή της αυτουπόθαλψης, ότι το μη τιμωρητό της έγκειται στο ότι ο δράστης υπεισέρχεται σε ενός είδους κατάσταση ανάγκης έχοντας από τη μία την υποχρέωση να κινηθεί με βάση τα νόμιμα ισχύοντα και από την άλλη τον κίνδυνο να υποστεί ο ίδιος μία ποινή σε περίπτωση που όντως δράσει νομίμως¹²³. Έτσι, εφαρμόζοντας τη θεωρία περί κατάστασης ανάγκης, ο άδικος χαρακτήρας της πράξης του δράστη αίρεται, με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατη η ποινική του τιμώρηση. Από την άλλη πλευρά βέβαια, υποστηρίχθηκε έναντι αυτού του επιχειρήματος η άποψη, σύμφωνα με την οποία στο πλαίσιο της εξέτασης του αξιοποιήσιμου του αυτοξεπλύματος, ο δράστης της προηγούμενης εγκληματικής πράξης, δεν μπορεί να επικαλεστεί την κατάσταση ανάγκης ως λόγο άρσης του αδικού, διότι υπήρξε αυτός ο ίδιος, ο οποίος τη δημιούργησε και άρα δεν μπορεί να επωφεληθεί εξ αυτής¹²⁴. Βέβαια, κατά την άποψη της γράφουσας, η θεωρία περί κατάστασης ανάγκης είναι ούτως ή άλλως αβάσιμη, αφού σε κάθε περίπτωση η κατάσταση ανάγκης δεν ωφελεί εκείνον, ο οποίος οφείλει να εκτεθεί στον κίνδυνο. Εκ της προηγούμενης μη νόμιμης ενέργειάς του, εκ του βασικού εγκλήματος, ο δράστης υποχρεούται να υποστεί τις κατά το νόμο προβλεπόμενες συνέπειες¹²⁵.

Συνοψίζοντας τα σχετικά με την αυτουπόθαλψη, αυτή αποτελεί μία ασπίδα για τον εκάστοτε δράστη, μία αμυντική γραμμή, η οποία όμως για να λειτουργήσει ως τέτοια, πρέπει να μεταφράζεται σε μία παθητική στάση. Αυτό σημαίνει, ότι βεβαίως και δεν απαιτεί κανείς (ή τουλάχιστον δεν θα έπρεπε να απαιτεί κανείς) από τον δράστη να αποκαλύψει ότι τα έσοδά του προέρχονται από μία συγκεκριμένη παράνομη – εγκληματική ενέργεια. Το γεγονός αυτό, όμως, δεν του δίνει το δικαίωμα να περάσει σε μία ενεργητική – επιθετική στάση, η οποία θα βλάψει εκ νέου ένα έννομο αγαθό και παρόλα αυτά να μείνει ατιμώρητος. Μία τέτοια συνέπεια της αρχής της αυτουπόθαλψης, θα οδηγούσε με βεβαιότητα σε καταστρατήγηση κάθε ασφάλειας δικαίου και κάθε νομιμότητας, αφού χρησιμοποιώντας την ιδέα της αυτουπόθαλψης, ως πανάκεια, θα μπορούσε κάθε δράστης να επανέρχεται τελώντας σειρά εγκλημάτων, για τα οποία θα έπρεπε να μείνει ατιμώρητος, μόνο με τον ισχυρισμό ότι τα τέλεσε προκειμένου να μην αποκαλυφθεί το αρχικό του έγκλημα.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητα πρόβλημα το γεγονός ότι μερικές φορές οι νομοθετικές ρυθμίσεις περί αυτοξεπλύματος φαντάζουν σαν να «αναγάγουν σε εγκληματικό σκοπό» την πρόθεση του δράστη να

¹²² Teixeira, Die Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NStZ 2018, 634, Beck-online, όπου αναφέρεται ότι «η αρχή της αυτουπόθαλψης βασίζεται στην ιδέα, ότι το κράτος δεν μπορεί να εξαναγκάσει ένα άτομο να ενοχοποιήσει τον εαυτό του υπό την απειλή ποινικής κύρωσης. Κατά συνέπεια, ένας πολίτης δεν μπορεί να τιμωρείται μόνο και μόνο επειδή ασκεί τα δικαιώματα υπεράσπισής του ή αρνείται να συνεργαστεί στο πλαίσιο μιας ποινικής διαδικασίας», Bergmann, Materiellrechtliche und verfahrensrechtliche Überlegungen zur Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NZWiSt 2014, 448

¹²³ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 50

¹²⁴ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 50

¹²⁵ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 488

αποφύγει τις δυσμενείς, νόμιμες επιπτώσεις των πράξεών του¹²⁶. Το γεγονός αυτό είναι τουλάχιστον παράλογο και δογματικά ασυνεπές. Το δικαίωμα στην αυτουπόθαλψη αποτελεί θεμελιώδες κεκτημένο δικαίωμα του δράστη, το οποίο συνδέεται με την ανθρώπινη ροπή προς την αυτοσυντήρηση και την ελευθερία. Όπως αναφέρει και ο Ανδρουλάκης¹²⁷, «κανείς δεν διώκεται ποινικά για μόνο τον λόγο ότι ματαίωσε την ποινική του δίωξη, δηλαδή υπέθαλψε τον εαυτό του, υπακούοντας στην έμφυτη ανθρώπινη ροπή προς την ελευθερία.». Μάλιστα, το συγκεκριμένο δικαίωμα έχει και δικονομική ενσάρκωση στο δικαίωμα του κατηγορουμένου για σιωπή και μη αυτοενοχοποίηση, κατοχυρωμένο τόσο από το ημεδαπό δικονομικό δίκαιο¹²⁸, όσο και από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ¹²⁹. Χρειάζεται, όμως, προσοχή στο να διακρίνει κανείς πότε υπάρχει όντως πρόσκρουση στην αρχή αυτή και πότε όχι.

Το ζήτημα της διπλής τιμώρησης

Η αρχή ne bis in idem

Εύλογο προβληματισμό δημιούργησε στη θεωρία το ζήτημα του αξιοποίνου του αυτοξεπλύματος και όσον αφορά σε τυχόν κωλύματα δεδικασμένου. Διότι, καθίσταται πλέον προφανές, κατόπιν και της ανωτέρω ανάλυσης, ότι πολλές φορές, η άρρηκτη σύνδεση μεταξύ του βασικού αδικήματος και της πράξης νομιμοποίησης, είναι τόσο στενή που δημιουργεί την εντύπωση μίας ενιαίας δικονομικής πράξης.

Συγκεκριμένα, υπάρχουν δύο θεωρίες σχετικά με την ταυτότητα δικονομικής πράξης, οι οποίες υιοθετούνται από το αγγλοσαξονικό και το ηπειρωτικό ποινικοδικονομικό σύστημα αντίστοιχα. Η πρώτη

¹²⁶ Αργυρόπουλος, Η δίκαιη ποινή ως πολιτισμικό κεκτημένο, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα 2007, σελ. 33

¹²⁷ Βλ. μεταξύ άλλων Ανδρουλάκη, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ.

¹²⁸ Άρθρο 104 ΚΠΔ 1. Ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος έχουν δικαίωμα σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης. 2. Η άσκηση του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν εμποδίζει τη νόμιμη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων, που υπάρχουν ανεξάρτητα από τη βούληση των υπόπτων και των κατηγορουμένων. 3. Η άσκηση του δικαιώματος σιωπής και μη αυτοενοχοποίησης δεν μπορεί να αξιοποιηθεί σε βάρος των υπόπτων και των κατηγορουμένων.

¹²⁹ Άρθρο 6 ΕΣΔΑ 1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διαρκείας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλικών ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότητα θα ηδύνατο να παραβλάβη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης. 2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθώον μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του. 3. Ειδικότερον, πας κατηγορούμενος έχει δικαίωμα: α. όπως πληροφορηθή, εν τη βραχυτέρα προθεσμία εις γλώσσαν την οποίαν εννοεί και εν λεπτομερεία την φύσιν και τον λόγον της εναντίον του κατηγορίας. β. όπως διαθέτη τον χρόνον και τας αναγκαίας ευκολίας προς προετοιμασίαν της υπερασπίσεώς του. γ. όπως υπερασπίση ο ίδιος εαυτόν ή αναθέση την υπεράσπισίν του εις συνήγορον της εκλογής του, εν η δε περιπτώσει δεν διαθέτει τα μέσα να πληρώση συνήγορον, να τω παρασχεθή τοιούτος δωρεάν, όταν τούτο ενδείκνυται υπό του συμφερόντος της δικαιοσύνης. δ. να εξετάση ή ζητήση όπως εξετασθώσιν οι μάρτυρες κατηγορίας και επιτύχη την πρόσκλησιν και εξέτασιν των μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους ως των μαρτύρων κατηγορίας. ε. να τύχη δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εάν δεν εννοεί ή δεν ομιλεί την χρησιμοποιουμένην εις το δικαστήριον γλώσσαν.

από αυτές επιτάσσει ταύτιση τόσο νομικού χαρακτηρισμού, όσο και πραγματικών περιστατικών για την κατάφαση της ταυτότητας της πράξης (*idem crimen* – αξιολογικές θεωρίες). Σύμφωνα με την δεύτερη, γερμανικής προέλευσης, θεωρία, αυτό που πρέπει να εξετάζεται στην εκάστοτε περίπτωση για τη διαπίστωση του εάν συντρέχει ζήτημα ταυτότητας δικονομικής πράξης, είναι αποκλειστικά τα πραγματικά περιστατικά χωρίς ανάγκη αναγωγής στο νομικό χαρακτηρισμό που αποδίδεται στην πράξη από το εκάστοτε εθνικό δίκαιο (*idem factum* – εμπειρικές/ οντολογικές θεωρίες)¹³⁰. Αυτή είναι και η απολύτως κρατούσα άποψη στον ευρωπαϊκό χώρο με το ΕΔΔΑ να επικυρώνει την άποψη αυτή με πληθώρα αποφάσεων¹³¹. Στην Ελλάδα υιοθετείται μία μικτή θεωρία, βάσει της οποίας, στο πλαίσιο εξέτασης της ύπαρξης δεδικασμένου εξετάζονται τόσο εμπειρικά όσο και αξιολογικά στοιχεία. Ακριβέστερα, εξετάζονται τόσο τα πραγματικά περιστατικά, όσο και κάποιο αξιολογικό στοιχείο, όπως είναι το εγκληματικό αποτέλεσμα¹³². Όπως έχει σημειωθεί και από την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου¹³³, «ως «πράξη» νοείται το ιστορικό γεγονός, δηλαδή η υλική πράξη και πνευματική κίνηση, με όλα τα αποτελέσματα στον εξωτερικό κόσμο...». Αυτό σημαίνει ότι κάθε εγκληματικό αποτέλεσμα, αποτελεί για τα ελληνικά δικαστήρια ξεχωριστή δικονομική πράξη.

Εφαρμόζοντας τις κρατούσες στην ελληνική νομολογία μικτές θεωρίες, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, εφόσον πάντοτε τα αποτελέσματα βασικού αδικήματος και νομιμοποίησης εσόδων θα διαφέρουν μεταξύ τους, δεν τίθεται ζήτημα ταύτισης δικονομικής πράξης και άρα η αρχή *ne bis in idem* δεν παραβιάζεται.

Αντίθετα, εάν ήθελε υιοθετηθεί η κρατούσα στον Ευρωπαϊκό χώρο εμπειρική – οντολογική θεώρηση των πράξεων, θα μπορούσε ενδεχομένως να τεθεί ζήτημα ταυτότητας δικονομικής πράξης και άρα δικονομικό κάλυμα, στην περίπτωση που το ξέπλυμα τελείται μέσω απόκτησης, κατοχής ή χρήσης του εγκληματικού προϊόντος. Ο δικαιολογητικός λόγος είναι ότι σε αυτές τις περιπτώσεις, ο δράστης του βασικού αδικήματος έχει αποκτήσει την παράνομη περιουσία μέσω του βασικού αυτού εγκλήματος και θεωρείται ότι «νομιμοποιεί» τα έσοδά του με την ίδια την – κατοχή – χρήση αυτών. Πρόκειται δηλαδή για ένα ενιαίο βιοτικό γεγονός, στο οποίο εντάσσονται αμφότερες οι συμπεριφορές του. Οι περιπτώσεις αυτές, όμως, στα περισσότερα οικονομικά εγκλήματα δεν πληρούν καν τις προϋποθέσεις του εγκλήματος της νομιμοποίησης και ειδικότερα την προϋπόθεση της διακριτής πράξης¹³⁴, άρα δεν συνιστούν καν ξέπλυμα. Το πράγμα αλλάζει κάπως, όταν εκ των πραγμάτων τα στοιχεία βασικού εγκλήματος και του εγκλήματος νομιμοποίησης είναι εκ φύσεως αδύνατον να συμπίπτουν. Σε περίπτωση, επομένως, που π.χ. κάποιος τελεί μία ανθρωποκτονία με πρόθεση, από την οποία προκύπτει για αυτόν κάποιο παράνομο όφελος, το οποίο μετέπειτα, αλλά σε πολύ κοντινό χρόνο και στον ίδιο τόπο «ξεπλένει» κατέχοντας ή χρησιμοποιώντας το (περ. γ'), έχοντας βέβαια γνώση του παρανόμου

¹³⁰ Τζαννετής, Η ταυτότητα της πράξης στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν. Ένα πρόβλημα χωρίς ιδανική λύση;, ΠοινΧρ 2008, σελ. 777 επ.

¹³¹ Βλ. μεταξύ άλλων Zolotoukhin v. Russia

¹³² Βούλγαρης, “Idem”: Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης στο πλαίσιο της αρχής “ne bis in idem” σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε Η ποινική δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο ΕΕΠΠ 2020, σελ. 292 - 293

¹³³ ΟΛΑΠ 1110/1982, ΠοινΧρ 1983, σελ.379

¹³⁴ Βλ. και ΠλημμΑθ 2694/2017, ΠοινΧρ 2017, 749, Το αυτοξέπλυμα τιμωρείται εφόσον τελέστηκε με πράξεις διακριτές από αυτές της τέλεσης του βασικού αδικήματος. Δεν συνιστούν τέτοιες πράξεις, αυτές που αποτελούν την ουσιαστική αποπεράτωση του βασικού αδικήματος (π.χ. απόκτηση, κατοχή ή χρήση της περιουσίας).

της περιουσίας του, και καταδικάζεται για την ανθρωποκτονία, δεν μπορεί σε επόμενο χρόνο να διωχθεί και για το ξέπλυμα, διότι ενδεχομένως τα δύο εγκλήματα του θα θεωρηθούν ενιαία δικονομική πράξη, λόγω της χρονικής και τοπικής τους εγγύτητας. Εάν, λοιπόν, καταδικασθεί στη συνέχεια και για το ξέπλυμα, πράγματι θα τίθεται ζήτημα δεδικασμένου, διπλή τιμώρηση για την αυτή δικονομική πράξη και συνεπώς παραβίαση της αρχής “ne bis in idem”.

Η θεωρία του ενιαίου αδίκου

Η θέση περί ενιαίου αδίκου αποτελεί μία πολύ ενδιαφέρουσα προσθήκη στη συζήτηση σχετικά με το αξιόποινο της αυτονομμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Κατά τη θέση αυτή, για να μην καταλήξει η Πολιτεία να τιμωρεί διπλά τον ίδιο δράστη για μία μεμονωμένη πράξη, πρέπει εκτός των επιμέρους πραγματικών περιστατικών, να εξετάζεται και το άδικο¹³⁵ που ο δράστης θέτει με τις πράξεις του. Διότι παρουσιάζεται πολλές φορές το ενδεχόμενο, ο δράστης να έχει θέσει ένα άδικο με την κύρια πράξη του, το οποίο μετά να μην μεταβάλλεται ή να μην διαφοροποιείται από μία δεύτερη πράξη αυτού. Όταν, λοιπόν, φτάσει η στιγμή να τιμωρηθεί για το άδικο που έθεσε από την Πολιτεία, θα πρέπει να τιμωρηθεί μία φορά συνολικά για αυτό. Για να γίνει πιο κατανοητή η συνθήκη, ας παρατεθεί ένα παράδειγμα: Όταν ο δράστης μίας κλοπής Δ, αφαιρεί το ξένο κόσμημα για να το χαρίσει στη φίλη του Φ και πράγματι αφότου θεμελιώσει την απαραίτητη επί αυτού κατοχή, το χαρίζει σε αυτή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έθεσε επιπλέον άδικο, απλώς επειδή χάρισε το κόσμημα.

Στην περίπτωση αυτή, ο δράστης φέρεται, όπως ακριβώς θα φερόταν ο μέσος – πιθανότατα νομιμόφρων – κοινωνός¹³⁶. Η διασφαλιστική πράξη του δεν θέτει κάποιο νέο άδικο, το οποίο να επιτάσσει εκ νέου την απαξία της Πολιτείας. Το άδικο έχει τεθεί εξ ολοκλήρου με την τέλεση του βασικού αδικήματος. Ως εκ τούτου, οι έννομες συνέπειες που ο δράστης θα υποστεί για την προηγούμενη πράξη του θα αντικατοπτρίζουν πλήρως τη συνολική απαξία της Πολιτείας και ενδεχόμενη τιμώρηση του ίδιου δράστη για την εξασφαλιστική του πράγματος πράξη να συνιστά απαγορευμένη περίπτωση διπλής τιμώρησης. Η θεωρία αυτή, όμως δύσκολα μπορεί να εφαρμοστεί στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο δράστης, προκειμένου να διασφαλίσει το προϊόν του βασικού εγκλήματός του, καταβάλει επιπλέον προσπάθεια, η οποία εκφεύγει των ορίων της αναμενόμενης δράσης του μέσου νομιμόφρονα κοινωνού, π.χ. όταν ο δράστης μετατρέπει την μορφή της περιουσίας, ώστε να μην ταυτοποιηθεί ως προϊόν του εγκλήματος. Σε τέτοιου είδους περιπτώσεις, φαίνεται ότι η συμπεριφορά του δράστη κατατείνει στην εξαπάτηση του κρατικού μηχανισμού, προκειμένου να μην αποκαλυφθεί το έγκλημά του.

Ακόμα και με μία απλή λογική και όχι νομική θεώρηση των πραγμάτων, είναι φανερό ότι ο δράστης της κλοπής που απλώς δεν αποκαλύπτει πού έχει τοποθετήσει το προϊόν του εγκλήματος ή ο οποίος το τοποθετεί σε ασφαλές μέρος, ώστε να μην βρεθεί, δεν μπορεί να έχει την ίδια ποινική αντιμετώπιση με αυτόν, ο οποίος επιδιώκει την εξαπάτηση του κρατικού μηχανισμού με σκοπό να μην ανακαλυφθεί το έγκλημά του και να μην εντοπιστεί το προϊόν. Διότι, πράγματι, στην πρώτη περίπτωση, ο δράστης

¹³⁵ Joerden, Fremd- und Eigenreferenz bei den Anschlussdelikten Begünstigung, Strafvereitelung, Hehlerei und Geldwäsche in: Jus humanum, Grundlagen des Rechts und Strafrecht, Festschrift für Ernst – Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Duncker & Humboldt Berlin 2003, 782

¹³⁶ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 63

δεν θέτει νέο άδικο, πέραν αυτού που ήδη με την αρχική πράξη του έχει θέσει. Συνεπώς, τιμώρηση για την απλή φύλαξη του προϊόντος του εγκλήματος ή για τη μη αποκάλυψη του τόπου φύλαξής του, θα αποτελούσε όντως δεύτερη τιμώρηση του ίδιου δράστη για την ίδια πράξη, συνθήκη, η οποία είναι απαγορευτική λόγω πρόσκρουσης σε θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου. Ο δράστης, όμως, που επιλέγει να τροποποιήσει τη (νομική, ήτοι τα δικαιώματα που υφίστανται επί αυτής ή υλική, ήτοι μετατροπή του ενσώματου αντικειμένου) μορφή της παράνομης περιουσίας, θέτει ένα επιπλέον άδικο που επιβάλλει την απαξία της Πολιτείας. Θέτει το νέο άδικο, υπερβαίνοντας την φυσιολογική συμπεριφορά του μέσου κοινωνού, ο οποίος κατέχει απλώς ένα πράγμα και θέλει να το διασφαλίσει.

Η έννοια του «εξαρτημένου» εγκλήματος και η σημασία της για το αυτοξέπλυμα

Διαφορά της νομιμοποίησης εσόδων από την αποδοχή προϊόντων εγκλήματος

Σύμφωνα με την απολύτως κρατούσα άποψη, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελεί εξαρτημένο αδίκημα¹³⁷. Κατά συνέπεια, θα μπορούσε ίσως να γίνει μια αναλογία ως προς τη δομή της με άλλα εξαρτημένα αδικήματα, όπως είναι και η αποδοχή προϊόντων εγκλήματος. Η τάση για παράλληλη ερμηνεία των διατάξεων είναι γερμανικής προέλευσης, αλλά έχει υιοθετηθεί και από Έλληνες θεωρητικούς¹³⁸. Γερμανικής προέλευσης, κατά το πρότυπο του τότε 259, σήμερα 261 StGB, υπήρξε προφανώς και η απόπειρα ένταξης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων εντός του ελληνικού Ποινικού Κώδικα, πλάι στο έγκλημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος, στο άρθρο 394^A.

Κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των αδικημάτων, τα οποία μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εξαρτημένα, είναι ότι σχετίζονται με κάποιο άλλο, προγενέστερο αδίκημα που δεν διαπράχθηκε από τον δράστη τους¹³⁹. Η αποδοχή προϊόντων εγκλήματος αφορά σε οικονομικές συναλλαγές, οι οποίες αυτές καθ' αυτές δεν είναι αξιόποινες¹⁴⁰. Το ίδιο συμβαίνει και με τις συμπεριφορές που απαρτίζουν το ξέπλυμα. Αυτό που και στις δύο περιπτώσεις καθιστά αξιόποινες τις εκάστοτε συμπεριφορές είναι η παράνομη προέλευσή τους, ότι δηλαδή το υλικό τους αντικείμενο προέρχεται από μία ήδη τελεσθείσα εγκληματική πράξη.

¹³⁷ Δημήτρηνας, Η διεύρυνση (;) της έννοιας της 'βασικής' εγκληματικής πράξης στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2006, σελ. 351 επ., «Για να μπορεί, λοιπόν, να γίνει λόγος για νομιμοποίηση εσόδων «από εγκληματική δραστηριότητα», προϋποτίθεται ουσιαστικά και τυπικά η τέλεση μιας άλλης εγκληματικής δραστηριότητας, δηλαδή η προηγούμενη πραγμάτωση μιας άλλης αξιόποινης πράξης. Αυτή η άλλη αξιόποινη πράξη, η οποία προηγείται χρονικά, είναι εκείνη από την οποία προκύπτουν έσοδα προς νομιμοποίηση. Με αυτή τη νομοτεχνική σύλληψη δημιουργείται μια σχέση κύριας και επόμενης πράξης, όπου κύρια πράξη είναι το «βασικό» αδίκημα από το οποίο δημιουργείται το προϊόν και επόμενη εκείνη η εγκληματική συμπεριφορά, με την οποία το προϊόν αυτό αποκτά νομιμοφανή υπόσταση.»

¹³⁸ Βλ. Διονυσοπούλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ. 988 επ.

¹³⁹ Teixeira, Die Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NStZ 2018, 636, Beck-online

¹⁴⁰ Dionyssopoulou, Der Tatbestand der Geldwäsche, eine Analyse der dogmatischen Grundlagen des § 261 StGB, Frankfurt Kriminalwissenschaftliche Studien 66, Peterlang 1999

Η διαφορά έγκειται στο ότι για τη νομιμοποίηση δεν αρκούν πράξεις, όπως η αγορά ή η αποθήκευση του προϊόντος που προέρχεται από το έγκλημα, αλλά απαιτείται κάποια πράξη, με την οποία η παράνομη περιουσία αποκτά νομιμοφανή υπόσταση¹⁴¹. Η αλήθεια είναι πάντως ότι η διαφοροποίηση των δύο περιπτώσεων επήλθε και λόγω του ότι το ξέπλυμα συνδέθηκε με την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Δηλαδή αυτό δεν είχε να κάνει πια με τα «περιορισμένα έσοδα των κλασσικών εγκλημάτων»¹⁴², αλλά προοριζόταν να αντιμετωπίσει δομές του οργανωμένου εγκλήματος, τις οποίες έπρεπε να εμποδίσει να αναπτυχθούν. Το σημαντικότερο, όμως, είναι ότι για να υφίσταται δραστηριότητα νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, προϋποτίθεται σκοπός απόκρυψης ή συγκάλυψης της προέλευσης παράνομης περιουσίας και πράξη πρόσφορη να επιτύχει τη συγκάλυψη ή την απόκρυψη αυτή¹⁴³.

Παρά τις έντονες διαφορές μεταξύ των δύο εγκλημάτων, η – έστω μακρινή – συγγενική τους σχέση οδήγησε τα δικαστήρια να χρησιμοποιήσουν για κάποια περίοδο το επιχείρημα ότι το ξέπλυμα δεν μπορούσε να τελεσθεί από τον ίδιο τον δράστη του προγενέστερου εγκλήματος, διότι το όμοιο με αυτό έγκλημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος, απαιτούσε πάντα υποκείμενο διάφορο του δράστη του βασικού αδικήματος¹⁴⁴. Γρήγορα, όμως, το επιχείρημα αυτό εξασθένησε, λόγω της συνειδητοποίησης των διαφορών μεταξύ των δύο εγκλημάτων, οι οποίες δημιουργούσαν συνθήκες απαγορευτικές για αναλογική ερμηνεία.

Κρίσιμο ανακύπτει ζήτημα αποτελεί το σχετιζόμενο με το έννομο αγαθό. Κατά μία άποψη, το έγκλημα της αποδοχής προστατεύει την περιουσία και «στρέφεται κατά της διαιώνισης της παράνομης περιουσιακής κατάστασης, που δημιουργήθηκε με την προηγούμενη πράξη»¹⁴⁵. Από την άλλη πλευρά, το ξέπλυμα θεωρείται έγκλημα που προσβάλλει με μεγαλύτερη ένταση και σε μεγαλύτερο βάθος κοινωνικούς θεσμούς υψηλής σημασίας, όπως η οικονομία¹⁴⁶ ή η δικαιοσύνη ή και η δημόσια τάξη.

Ιδιαίτερα στη Γερμανία, υποστηρίχθηκε σθεναρά η άποψη, ότι το έγκλημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος, θίγει το έννομο αγαθό της περιουσίας και στρέφεται «κατά της διαιώνισης της παράνομης περιουσιακής κατάστασης, που δημιουργήθηκε με την προηγούμενη πράξη»¹⁴⁷, ενώ έντονα φαίνεται η διαφορά μεταξύ των δύο εγκλημάτων από την ελβετική νομολογία, η οποία εξ αρχής δεχόταν

¹⁴¹ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 169

¹⁴² Συμεωνίδου – Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, Dionyssopoulou, Der Tatbestand der Geldwäsche, eine Analyse der dogmatischen Grundlagen des § 261 StGB, Frankfurt Kriminalwissenschaftliche Studien 66, Peterlang 1999, σελ. 382

¹⁴³ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 171,

¹⁴⁴ Οικονόμου, Η συμβατότητα της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 97/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 74 επ.

¹⁴⁵ Διονυσοπούλου, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ. 988 επ.

¹⁴⁶ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις – Προβλήματα από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Ν. 2331/1995, ΠοινΔικ 3/2002, σελ. 292

¹⁴⁷ Διονυσοπούλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ. 988 επ.

ότι σε αντίθεση με την αποδοχή προϊόντων εγκλήματος και την υπόθαλψη εγκληματία, ο δράστης του βασικού εγκλήματος μπορεί να τιμωρηθεί για το ξέπλυμα¹⁴⁸.

Η (μοναδική) θέση υπέρ της τιμώρησης του αυτοξέπλυματος

Μοναδικός υπέρμαχος της άποψης υπέρ της ανάγκης ποινικοποίησης του αυτοξέπλυματος υπήρξε εξαρχής ο Παναγιώτης Νικολούδης, ο οποίος ως Αντεισαγγελέας Εφετών εξέφρασε ήδη από τη θέση σε εφαρμογή του νόμου του '95 την αντίθεση στο ρεύμα άποψη υπέρ της ποινικοποίησης της εν λόγω συμπεριφοράς. Βασικό επιχείρημά του, το ήδη ανωτέρω αναφερθέν γραμματικό ζήτημα. Ο νόμος, μέσα από το ίδιο το γράμμα του, δεν προσδιορίζει συγκεκριμένο υποκείμενο στη θέση του δράστη. Του νόμου, λοιπόν, μη διακρίνοντας, καταλαμβάνεται από τη διάταξη ο καθένας, άρα και ο δράστης της προηγούμενης βασικής, εγκληματικής πράξης¹⁴⁹. Μάλιστα, με την τότε διατύπωση του νόμου, στην αντικειμενική υπόσταση της οποίας χρησιμοποιείτο η αντωνυμία «όποιος», όχι μόνο εξ αντιδιαστολής, αλλά και ευθέως προέκυπτε η νομοθετική βούληση ένταξης των πάντων στο πεδίο του αδικήματος, εντός των οποίων συγκαταλέγεται αδιαμφισβήτητα και ο δράστης του βασικού αδικήματος. Εκτός αυτού, ο Νικολούδης κατέκρινε και την άποψη περί ανάγκης για τη μη τιμώρηση του αυτοξέπλυματος, η οποία στηριζόταν στην ανάλογη ερμηνεία του γερμανικού ποινικού κώδικα, τονίζοντας ότι στη Γερμανία η μη τιμώρηση της συγκεκριμένης συμπεριφοράς του δράστη του βασικού εγκλήματος, έγκειται στο ότι ο γερμανικός νόμος έδινε διαφορετικό ορισμό της έννοιας του «ξέπλυματος» και προϋπέθετε ρητώς την τέλεση του βασικού αδικήματος από άλλον. Αντίθετα ο Έλληνας νομοθέτης, με τον νόμο του 1995 επιθυμούσε σαφώς να μην αποκλείσει κανέναν από την ιδιότητα του δράστη του ξέπλυματος, συνειδητά συμπεριλαμβανομένου και του δράστη του βασικού εγκλήματος¹⁵⁰.

Βέβαια, και ο ίδιος ο Νικολούδης, δεν υποστήριξε ότι το αυτοξέπλυμα νοείται σε κάθε περίπτωση, στην οποία ο δράστης του βασικού αδικήματος απλώς πληροί μέρος της αντικειμενικής υπόστασης και του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων. Αυτό που συνάγεται από τα γραφόμενά του¹⁵¹ είναι ότι για να μπορεί να στοιχειοθετηθεί το αυτοξέπλυμα, πρέπει ο δράστης να μπει σε μια διαδικασία, να καταβάλει μια προσπάθεια ώστε να επιτύχει την εμφάνιση των παράνομων εσόδων ως νόμιμων. Πρέπει δηλαδή ο δράστης να προβεί σε μία τροποποίηση της μορφής του προϊόντος του εγκλήματος, είτε με τη μετατροπή του σε κάτι διαφορετικό, είτε με την ανάμειξή του με κάτι άλλο, με σκοπό να αποκρύψει ή να συγκαλύψει την πραγματική προέλευσή του. Προκειμένου να υποστηρίξει αυτό του το επιχείρημα, ο Νικολούδης παραθέτει ένα παράδειγμα: Έστω ότι ο Α κλέβει ράβδους χρυσού, τις

¹⁴⁸ Τσαγκαράκη, Geldwäscherei durch Strafverteidiger: eine rechtsvergleichende Untersuchung der Problematik in der Schweiz, der Bundesrepublik Deutschland, Österreich und Griechenland: Dissertation, Stämpfli Publikationen 2012, σελ. 109, „...- anders als bei Hehlerei und Begünstigung – auch der Vortäter wegen Geldwäscherei bestraft werden kann.“

¹⁴⁹ Νικολούδης, Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995) (Με αφορμή την πρόσφατη νομολογία) ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1136

¹⁵⁰ Νικολούδης, Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995) (Με αφορμή την πρόσφατη νομολογία) ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1137

¹⁵¹ Νικολούδης, Η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995) (Με αφορμή την πρόσφατη νομολογία) ΠοινΔικ 11/2000, σελ. 1137

οποίες απλώς φυλάσσει στην κατοχή¹⁵² του. Σε αυτή την περίπτωση, ο δράστης της κλοπής, δεν μπορεί ασφαλώς να θεωρηθεί και ως δράστης του ξεπλύματος. Αν, όμως, μπει στη διαδικασία να λιώσει τις ράβδους χρυσού και με το υλικό να κατασκευάσει κοσμήματα, τα οποία στη συνέχεια εκθέτει στο κοσμηματοπωλείο του και τα πωλεί, καθίσταται δράστης ξεπλύματος. Ο λόγος είναι ότι στην περίπτωση της απλής κατοχής των κλοπιμαίων δεν μπορεί να καταλογιστεί σε αυτόν σκοπός συγκάλυψης της πραγματικής προέλευσης του προϊόντος του εγκλήματος, διότι από μόνη της η κατοχή, δεν συγκαλύπτει την προέλευση αυτού και δεν μπορεί να του καταλογισθεί ότι παρέχει συνδρομή στο δράστη του βασικού αδικήματος, αφού δράστης είναι αυτός ο ίδιος. Επίσης, κατά τη σκέψη του Νικολούδη, δεν είναι αναγκαίο να σχετίζεται το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων με το οργανωμένο έγκλημα¹⁵³.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι υπήρξαν απόψεις που δέχονταν ή δεν δέχονταν οριζοντίως τη δυνατότητα ποινικοποίησης του αυτοξεπλύματος και απόψεις που προέβαιναν σε μία διάκριση μεταξύ υποστάσεων από το γράμμα των οποίων αποκλειόταν εκ των πραγμάτων ή δεν αποκλειόταν ο δράστης του βασικού εγκλήματος. Το ζήτημα, όμως, υπερβαίνει κατά πολύ τα προβλήματα γραμματικής υπαγωγής που ενδεχομένως τίθενται¹⁵⁴ και αγγίζει θεμελιώδη δογματικά ζητήματα, τα οποία θα εξετασθούν στη συνέχεια.

Το έννομο αγαθό

Το βασικότερο δογματικό ζήτημα που προκύπτει σε σχέση με τον νόμο περί νομιμοποίησης εσόδων γενικότερα είναι αυτό του εννόμου αγαθού¹⁵⁵, ειδικά σε έννομες τάξεις, όπως η δική μας ή η γερμανική, όπου από την έννοια της προστασίας του εννόμου αγαθού αντλείται και η νομιμότητα των ποινικών ρυθμίσεων. Όταν τίθεται προς επεξεργασία μία συμπεριφορά, η οποία δεν βλάπτει ή δεν απειλεί έστω να βλάψει κάποιο υπαρκτό έννομο αγαθό, δεν υπάρχει λόγος – και ούτε αρμοδιότητα της Πολιτείας να την τιμωρήσει. Διότι η απαξία της Πολιτείας προς ορισμένες συμπεριφορές πηγάζει από το ότι αυτές προσβάλλουν έννομο αγαθό, τα οποία έχει κριθεί ότι χρήζουν προστασίας¹⁵⁶.

Παρά την πληθώρα απόψεων που έχει εκφραστεί σχετικά με την εν λόγω προβληματική, η θεωρία δεν μπορεί να συμφωνήσει στο ποιο είναι τελικά το έννομο αγαθό, το οποίο προστατεύεται με το νόμο περί ξεπλύματος. Κάποιοι αναζητούν τη λύση σε ένα αόριστο υπερατομικό έννομο αγαθό¹⁵⁷,

¹⁵² Βλ. μεταξύ άλλων Ανδρουλάκη, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ.

¹⁵³ Αποψη με την οποία μετέπειτα συμφώνησαν πολλοί θεωρητικοί, βλέποντας και την τάση του νομοθέτη να απαγκιστρωθεί από την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, προσθέτοντας στα βασικά αδικήματα πληθώρα εγκλημάτων (καλώς ή κακώς), τα οποία δεν σχετίζονται (τουλάχιστον κατ' ανάγκη) με αυτό.

¹⁵⁴ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις – Προβλήματα από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Ν. 2331/1995, ΠοινΔικ 3/2002, σελ. 294

¹⁵⁵ Βλ. και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 35: «Με τον όρο έννομο αγαθό περιγράφονται οι ιδανικές αξίες, οι οποίες κρύβονται πίσω από το περιεχόμενο των ποινικών διατάξεων» (Mit dem Begriff Rechtsgut werden die ideellen Werte bezeichnet, die hinter den Straftatbeständen stecken)

¹⁵⁶ Έτσι και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 35

¹⁵⁷ Παπαχαλαράμπος, Κοινωνικά ουδέτερες πράξεις και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, σε, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 205

ενώ άλλοι υποστηρίζουν με σθένος τον παρακολουθηματικό χαρακτήρα του εγκλήματος της νομιμοποίησης και καταλήγουν στην επίταση της προσβολής του εννόμου αγαθού που έχει ήδη προσβληθεί από το βασικό αδίκημα.

Στο πλαίσιο της παρούσας, η έρευνα γύρω από το έννομο αγαθό, το οποίο προστατεύεται από τις νομοθεσίες περί νομιμοποίησης εσόδων, θα συμβάλλει και στην επίλυση του δογματικού ζητήματος περί του εάν θα έπρεπε να νοείται τιμώρηση του αυτοξεπλύματος ή εάν αυτή είναι δογματικά αδύνατη.

Ο εντοπισμός του εννόμου αγαθού έχει δύο λειτουργίες στο πλαίσιο της νομικής έρευνας. Πρώτον, λειτουργεί κατά γενική ομολογία ως κατευθυντήρια γραμμή για την τελολογική ερμηνεία μίας διάταξης, άρα σχετίζεται σε απόλυτο βαθμό με το σκοπό του νομοθέτη, και δεύτερον, λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για την εγκληματολογική πολιτική που εν τέλει θα ακολουθήσει ο νομοθέτης¹⁵⁸.

Για να εντοπίσει κανείς το προστατευόμενο έννομο αγαθό της εκάστοτε διάταξης, πρέπει πρώτα – πρώτα να αναρωτηθεί τι προστατεύει η ποινικοποίηση μίας συμπεριφοράς και η κατάσταση αυτής ως εγκληματικής. Πρέπει, δηλαδή, να διεξαχθεί μία ερευνητική ανάλυση σχετικά με το ποιος ήταν πραγματικά ο σκοπός του νομοθέτη κατά τη θέσπιση της εν λόγω ρύθμισης¹⁵⁹. Τι τον οδήγησε στην κατάφαση της απαξίας της Πολιτείας απέναντι σε έναν συγκεκριμένο τρόπο δράσης; Με τη λογική αυτή, όταν ποινικοποιείται η συμπεριφορά της κλοπής ή της απάτης, σκοπός του νομοθέτη είναι η διαφύλαξη της περιουσίας του (υποψήφιου) θύματος. Συμβαίνει, όμως, το ίδιο και στην περίπτωση του ξεπλύματος;

Όπως προκύπτει με σχετική ευχέρεια, ο νόμος περί ξεπλύματος δημιουργήθηκε προκειμένου να τιμωρούνται όσοι χρησιμοποιούν τεχνάσματα και μεθόδους, ώστε να αποκρύψουν το παράνομο της προέλευσης των εσόδων τους¹⁶⁰, τα οποία στη συνέχεια μεταμφιέζουν προσδίδοντάς τους νομιμοφανή υπόσταση και εντάσσοντάς τα στο πεδίο των νόμιμων συναλλαγών¹⁶¹. Και πίσω από αυτή τη ρύθμιση, κρύβεται ο σκοπός της πρόληψης σοβαρών εγκλημάτων. Εάν τα πρόσωπα, τα οποία επιδίδονται σε εγκληματικές δραστηριότητες, στερηθούν τις προσόδους των δραστηριοτήτων τους, θα εκλείπει πλέον γι' αυτά το βασικό κίνητρο να προβούν στις δραστηριότητες αυτές¹⁶². Σε αυτό το επίπεδο, ο νόμος για το ξέπλυμα στοχεύει στο να καταστήσει κατανοητό στους επίδοξους δράστες, ότι

¹⁵⁸ Έτσι και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 35

¹⁵⁹ Έτσι και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 23

¹⁶⁰ Βλ. και Παύλου σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτριάδης, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 23

¹⁶¹ Έτσι και Καμπέρου – Ντάλας, Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρόμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 57, όπου αναφέρεται ότι «η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρόμικου χρήματος είναι χρήσιμη προς επίτευξη του στόχου της διεθνούς αντεγκληματικής πολιτικής για την αποστέρηση του εγκληματία από την περιουσία που απέκτησε ευθέως από το έγκλημα...»

¹⁶² Κατά μία άλλη, συναφή άποψη, στόχος του νομοθέτη με τη θεσμοθέτηση της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος είναι η «απομόνωση» του δράστη της προηγούμενης εγκληματικής πράξης. (Bottke, Teleologie und Effektivität der Normen gegen Geldwäsche, wistra 1995, Heft 4, 124 „Isolierungstatbestand“). Με τον τρόπο αυτό, ο οποίος έχει ερμηνευθεί ως πιθανός λόγος θέσπισης της αντίστοιχης ρύθμισης στο γερμανικό δίκαιο, επιτυγχάνεται η παρεμπόδιση του δράστη από το να απολαύσει τους καρπούς του εγκλήματός του, και λειτουργεί αποτελεσματικά για την τέλεση τέτοιων παράνομων πράξεων γενικώς.

το έγκλημα «δεν συμφέρει»¹⁶³. Σίγουρα, πέραν του συγκεκριμένου, οικονομικής ανάλυσης στόχου, ο νομοθέτης δεν μπορεί να αφήσει ατιμώρητο τον δράστη, ο οποίος κατά κάποιον τρόπο «εξαπατά» τον κρατικό μηχανισμό στο σύνολό του με την πρόσδοση νομιμοφάνειας στα προϊόντα των παράνομων δραστηριοτήτων του.

Διαφορετική υπόσταση – διαφορετικό έννομο αγαθό

Ξεκινώντας με την ανάλυση κάθε επιμέρους άποψης σχετικά με το έννομο αγαθό, σε πρώτο στάδιο, νομίζω ότι είναι βασικό να απορριφθεί η υποστηριχθείσα άποψη, σύμφωνα με την οποία κάθε ξεχωριστή υπόσταση του ξεπλύματος (το οποίο όπως αναφέρθηκε ανωτέρω είναι ένα έγκλημα υπαλλακτικώς μικτό¹⁶⁴, που μπορεί να τελεστεί με τέσσερις πιθανούς τρόπους – έχει τέσσερις υποστάσεις) αφορά και σε ένα ξεχωριστό προσβαλλόμενο έννομο αγαθό¹⁶⁵.

Στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής, έχει υποστηριχθεί ότι η υπόσταση της επιδίωξης, η πρώτη υπόσταση, υπό την οποία μπορεί να εμφανιστεί το έγκλημα του ξεπλύματος, προσβάλλει το έννομο αγαθό της δικαιοσύνης, διότι τόσο ο σκοπός συγκάλυψης, όσο και ο σκοπός απόκρυψης της παράνομης προέλευσης των εκάστοτε εσόδων τείνουν και είναι πρόσφορες να τρώσουν τη δικαιοσύνη σε κάθε όψη

¹⁶³ Όπως είναι φανερό, ο νόμος σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων συνδέεται στενά με την οικονομική ανάλυση του (ποινικού) δικαίου. Ο G. Becker (G. Becker, Crime and Punishment: An Economic Approach, Journal of Political Economy, Mar. – Apr., 1968, Vol. 76, No. 2 (Mar. – Apr., 1968), pp. 169-207, The University of Chicago Press (www.jstor.org/stable/1830482), σελ. 178 - Νόμπελ Οικονομίας), υποστηρίζει ότι ο εν δυνάμει εγκληματίας είναι απλώς ακόμα ένας ορθολογικός άνθρωπος, ο οποίος επιλέγει το έγκλημα, όπως θα επέλεγε μία οποιαδήποτε άλλη συμπεριφορά στη ζωή του. Όπως αναφέρει και ο Χατζής (), σελ.4) «Το έγκλημα τις περισσότερες φορές δεν είναι το αποτέλεσμα πάθους ή ανορθολογισμού, αλλά το αποτέλεσμα μίας ανάλυσης κόστους – οφέλους. Ο υποψήφιος εγκληματίας υπολογίζει το αναμενόμενο κόστος (expected cost) και το συγκρίνει με το αναμενόμενο όφελος (expected benefit) του εγκλήματος πριν αποφασίσει να το διαπράξει. Εάν το καθαρό αναμενόμενο όφελος (not expected benefit), είναι αρκετά υψηλό, ώστε το έγκλημα να αποτελεί την καλύτερη εναλλακτική επιλογή από τις διαθέσιμες, θα το διαπράξει» .

Ο Becker συνειδητοποίησε ότι η επιλογή μεταξύ της διάπραξης ενός εγκλήματος και της παραμονής στη «νόμιμη πλευρά», είναι απλώς ακόμα ένα αποτέλεσμα της στάθμισης κόστους – ωφέλειας στην συγκεκριμένη περίπτωση. Εάν ο υποψήφιος εγκληματίας θεωρήσει ότι η ωφέλεια που θα εισπραχθεί από τη διάπραξη του εγκλήματος είναι μεγαλύτερη από ό,τι το κόστος αυτής για τον ίδιο, τότε χωρίς αμφιβολία, θα διαπράξει το έγκλημα. Εάν πάλι καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το κόστος του εγκλήματος, με όλα όσα σημαίνει αυτό, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, είναι μεγαλύτερο από την αναμενόμενη εισπραττόμενη ωφέλεια, τότε είναι πιο πιθανό να μην διαπράξει το έγκλημα.

Ο παραπάνω συλλογισμός του Becker, κατατείνει στο να μας καταστήσει κατανοητό ότι η πιο αποτελεσματική ποινή είναι εκείνη, η οποία θα αυξομειώσει με τέτοιο τρόπο τις πιθανότητες, τις οποίες υπολογίζει ο δράστης πριν προβεί στο έγκλημα, ώστε να τον αποτρέψει από το να προβεί σε αυτό. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι υπάρχει μία σχέση συνάρτησης της ενδεχόμενης προσβολής από την πλευρά του δράστη, με την πιθανότητα σύλληψής του, καταδίκης του, τιμώρησής του, αλλά και άλλων παραγόντων, όπως το ενδεχόμενο οικονομικό του όφελος από το έγκλημα, η προθυμία του να δράσει παράνομα, κ.α.. Κανείς, βέβαια, πρέπει να υπολογίζει ότι μόνο όσοι συλλαμβάνονται τιμωρούνται. Έτσι, παρατηρεί ότι έχει τελικά μάλλον μεγαλύτερη σημασία η πιθανότητα κάποιος να συλληφθεί, παρά το ίδιο το είδος της ποινής .

Ο Becker, λοιπόν, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι κατάλληλη ποινή είναι εκείνη, από την οποία θα φαντάζει μεγαλύτερο το κόστος του εγκλήματος για το δράστη, παρά η ωφέλεια που ενδεχομένως αυτός θα αποκομίσει από την τέλεσή του, διότι μόνο έτσι θα αποφευχθεί το έγκλημα.

¹⁶⁴ Με την άποψη αυτή συντάσσεται και η σύγχρονη νομολογία του Αρείου Πάγου, βλ. ΑΠ 145/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 436 επ.

¹⁶⁵ Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003, σελ.746

της. Υπό το πρίσμα της ίδιας θεωρίας και με ανάλογη συλλογιστική, η δεύτερη υπόσταση του ξεπλύματος, ήτοι αυτή της απόκρυψης – συγκάλυψης, θεωρείται ότι θίγει το έννομο αγαθό της απονομής της δικαιοσύνης, υπό την έννοια ότι το βρόμικο χρήμα θα μπορούσε να λειτουργήσει ως «ίχνος» για τη διαλεύκανση του εγκλήματος από το οποίο προήλθε, άρα του βασικού εδώ αδικήματος. Με την απόκρυψη ή την συγκάλυψη από πλευράς του δράστη της νομιμοποίησης, αυτό το βοηθητικό για τη δικαιοσύνη «ίχνος» παύει να υπάρχει και το έργο αυτής (ενν. της δικαιοσύνης) γίνεται αυτομάτως πολύ δυσκολότερο. Όσον αφορά την τρίτη υπόσταση του εγκλήματος, δηλαδή την υπόσταση της κατοχής, απόκτησης και χρήσης του προϊόντος του βασικού αδικήματος, αυτή θεωρήθηκε από τον Τριανταφύλλου ότι δεν μπορεί να προσβάλει ευθέως τη δικαιοσύνη. Βασικός σκοπός της συγκεκριμένης υπόστασης είναι η «Απομόνωση του δράστη» με σκοπό τη συνειδητοποίηση από πλευράς του ότι το έγκλημα εν τέλει δεν μπορεί να αποφέρει κέρδη. Έτσι, προστατεύεται το έννομο αγαθό του «γενικού συμφέροντος για την ακεραιότητα των εννόμων αγαθών, που προσβάλλονται από τις πράξεις της εγκληματικής δραστηριότητας»¹⁶⁶. Τέλος, αν και η άποψη αυτή εκφράστηκε σε μία περίοδο, κατά την οποία δεν υφίστατο η τέταρτη υπόσταση του σημερινού εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων, πιθανότατα, βάσει αυτής, θιγόμενο έννομο αγαθό, θα μπορούσε να θεωρηθεί το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα, στο επίπεδο ροών του οποίου εντάσσονται ως υποτιθέμενα νόμιμες οι παράνομες προέλευσης πρόσοδοι.

Βέβαια, αυτή η άποψη ίσως να είναι βοηθητική σε επίπεδο θεωρίας, αφού τεμαχίζει το δογματικό ζήτημα της αναζήτησης του εννόμου αγαθού σε επιμέρους τμήματα, για το καθένα από τα οποία ίσως να είναι ευκολότερο να δοθεί απάντηση, από ό,τι στο πλαίσιο μίας εν συνόλω θεώρησης, δεν είναι όμως δογματικά άρτιο. Το ξέπλυμα, ως υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα, μπορεί πράγματι να τελεσθεί με διάφορους τρόπους. Με όποιον τρόπο κι αν τελεσθεί, όμως, το έγκλημα παραμένει το ίδιο και ενιαίο¹⁶⁷. Έτσι, στα μάτια της γράφουσας, φαντάζει ιδιαίτερα αξιοπερίεργο το ενδεχόμενο ο νομοθέτης να θέλησε εντός της ίδιας διάταξης να προστατεύσει διαφορετικά έννομα αγαθά και μάλιστα με τρόπο μη ενιαίο (δεν υποστηρίχθηκε δηλαδή ότι συμπροσβάλλονται άνω του ενός έννομα αγαθά, αλλά ότι προσβάλλονται ξεχωριστά με κάθε υπόσταση διαφορετικά έννομα αγαθά), αλλά με την κάθε υπόσταση του εγκλήματος ξεχωριστά. Με άλλα λόγια, ο νομοθέτης περιέλαβε στη διάταξη τους διάφορους τρόπους τέλεσης, απλώς διότι ήθελε πράγματι να καλύψει κάθε πιθανή μέθοδο του δράστη να πετύχει τη νομιμοποίηση των εσόδων που αποκόμισε από κάποια παράνομη δραστηριότητα. Ο σκοπός του, δηλαδή, παρέμενε και παραμένει στο πλαίσιο όλων των υποστάσεων ο ίδιος. Άρα και το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό δεν μπορεί παρά να είναι ένα και το αυτό για όλες τις υποστάσεις. Το ποιο ακριβώς είναι αυτό, θα αναδειχθεί από την κατωτέρω ανάλυση.

Έλλειψη εννόμου αγαθού

Πολύ σύντομα είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί μία κάπως ανατρεπτική σκέψη, σύμφωνα με την οποία το ξέπλυμα δεν προστατεύει στην ουσία κανένα έννομο αγαθό. Η δικαιολογητική βάση ήταν ότι η

¹⁶⁶ Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003, σελ.745-748

¹⁶⁷ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 189 - 190

Πολιτεία ενδιαφέρεται να προστατεύσει μόνο το έννομο αγαθό, το οποίο ο δράστης έχει τρώσει με την προηγούμενη, βασική εγκληματική του ενέργεια. Με το ξέπλυμα και τη διασφάλιση των προσόδων του δεν προσβάλλει κάποιο έννομο αγαθό, ούτε καν το ίδιο με το βασικό αδίκημα. Η απαξία της Πολιτείας έχει εξαντληθεί σε αυτό και η νομιμοποίηση εσόδων είναι μία πράξη χωρίς προσβαλλόμενο έννομο αγαθό και συνεπώς χωρίς ποινικό ενδιαφέρον.

Είναι αυτονόητο ότι η θέση αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Εδώ ο νομοθέτης επιλέγει τη θέσπιση ενός συστήματος κανόνων δικαίου (όχι απλώς μίας μεμονωμένης διάταξης), το οποίο είναι πλήρες και ανεξάρτητο από κάθε άλλο νομοθέτημα. Επομένως, με βεβαιότητα θεωρεί, ότι το ξέπλυμα θέτει σίγουρα κάποιο επιπλέον άδικο, το οποίο προκαλεί την πρόσθετη απαξία της Πολιτείας.

Το οργανωμένο έγκλημα

Πολλές θεωρητικές φωνές συνέκλιναν, ειδικά μετά την έκδοση της απόφασης πλαισίου της 26^{ης} Ιουνίου 2001, στο ότι σε κάθε περίπτωση, το ξέπλυμα χρήματος για να ποινικοποιείται πρέπει να σχετίζεται με το οργανωμένο έγκλημα¹⁶⁸. Πρόκειται για μία εκ των πιο δημοφιλών απόψεων περί του εννόμου αγαθού του ξεπλύματος. Ο λόγος ήταν ότι θεωρήθηκε (ευλόγως), ότι το γράμμα της συγκεκριμένης απόφασης διασαφηνίζει την πρόθεση του νομοθέτη να τιμωρεί τη νομιμοποίηση εσόδων προερχόμενων από εγκληματικές δραστηριότητες σχετικές με το οργανωμένο έγκλημα και όχι από σοβαρά εγκλήματα γενικότερα¹⁶⁹. Η απόφαση – πλαίσιο του 2001, η οποία ενέπνευσε τους υποστηρικτές αυτής της άποψης, αναφερόταν σε ανάγκη ενίσχυσης της καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος. Έτσι, για πολλούς θεωρητικούς δεν μπορούσε να νοηθεί εφαρμογή του νομοθετήματος και σε άλλα εγκλήματα¹⁷⁰, απλώς και μόνο λόγω της σημασίας τους, διότι έτσι θα υφίστατο μία απαράδεκτη υπέρβαση της νομοθετικής βουλήσεως¹⁷¹. Μάλιστα υποστηρίχθηκε από μέρος της θεωρίας και η θέση, ότι δεν νοείται καν ξέπλυμα, εάν πρώτα δεν έχει διαπιστωθεί ως ελάχιστο στοιχείο, η ύπαρξη μιας εγκληματικής οργάνωσης, που δρα ως επιχείρηση με σκοπό το κέρδος¹⁷².

Όλα αυτά ειπώθηκαν και υποστηρίχθηκαν σθεναρά επί τη βάση ότι ο νόμος περί ξεπλύματος εξ αρχής προοριζόταν στο να συμβάλει στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, αφού οι δράστες

¹⁶⁸ Σε αυτή τη βάση στηρίχθηκε και η δημιουργία της διάταξης 261 StGB, η οποία αναφέρεται στο ξέπλυμα. Βλ. μεταξύ άλλων Teixeira, Die Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NStZ 2018, 634, Beck-online, βλ. επίσης Schittenhelm, Alte und neue Probleme der Anschlussdelikte im Lichte der Geldwäsche, in: Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag C.H. Beck 1998, 519, όπου η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του ορισμού της έννοιας.

¹⁶⁹ Βλ. και Dionyssopoulou, Der Tatbestand der Geldwäsche, eine Analyse der dogmatischen Grundlagen des § 261 StGB, Frankfurt Kriminalwissenschaftliche Studien 66, Peterlang 1999, σελ. 10

¹⁷⁰ Δημήτραινας, Νομιμοποίηση εσόδων: Θέσεις της νομολογίας σε ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995 (με αφορμή το Βούλευμα του ΣυμβΕφΛάρισ 50/2004), ΠοινΔικ 5/2004, σελ. 588

¹⁷¹ Καϊάφα – Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 65

¹⁷² Συμεωνίδου – Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 389

του ανέκαθεν έψαχναν τρόπους να προσδώσουν νομιμοφάνεια στις προσόδους τους, τις οποίες αλλιώς δεν μπορούσαν να αξιοποιήσουν¹⁷³. Έτσι, και βάσει μίας ιστορικής ερμηνείας, έπρεπε να δοθεί προβάδισμα σε μία άποψη, η οποία συσχέτιζε το ξέπλυμα με τις προσόδους από το οργανωμένο έγκλημα¹⁷⁴. Η πρόθεση δε αυτή του νομοθέτη να καταπολεμηθούν μέσω των συγκεκριμένων διατάξεων η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα, εξακολουθεί να είναι εμφανής και από τα σημερινά νομοθετικά κείμενα, τόσο τα εθνικά, όσο και τα ενωσιακά. Δεν μπορεί, εξάλλου να λησμονηθεί το γεγονός, ότι μνεία στο οργανωμένο έγκλημα γίνεται και από το ίδιο το περιεχόμενο της Οδηγίας ΕΕ 2018/1673, η οποία προτάσσει ως βασική ανάγκη την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία μέσω του ποινικού δικαίου.

Εξάλλου, αυτό, ήτοι η σχέση του ξεπλύματος με το οργανωμένο έγκλημα, ήταν και το στοιχείο που διαφοροποιούσε το ξέπλυμα από άλλα συγγενικά, «εξαρτημένα» αδικήματα, όπως την αποδοχή προϊόντων εγκλήματος¹⁷⁵. Σε αντίθεση με την αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, το ξέπλυμα, συνδεόμενο με την οργανωμένη εγκληματικότητα, αφορούσε σε μία πολύ μεγαλύτερη κλίμακα δραστηριοποίησης, εντός της οποίας δημιουργούνταν οιονεί «κυκλώματα» που νομιμοποιούσαν τα παράνομα κέρδη.

Στον αντίποδα αυτής της δημοφιλούς θεώρησης, εκφράστηκε η άποψη, βάσει της οποίας, μπορεί πράγματι να επιβάλλεται η σύνδεση του ξεπλύματος με το οργανωμένο έγκλημα από άποψη λογικής ορθότητας και συνοχής του νομοθετικού περιεχομένου, όμως όλα τα υπόλοιπα κριτήρια, όπως ας πούμε το γράμμα του νόμου¹⁷⁶ δεν καταλήγουν σε δυνατότητα τέτοιου είδους σύνδεσης¹⁷⁷. Διότι, ακόμα κι αν πράγματι ο αρχικός σκοπός του νομοθέτη ήταν ο περιορισμός της δράσης και της αποτελεσματικότητας του οργανωμένου εγκλήματος, εν τέλει ο σκοπός αυτός παραμερίστηκε¹⁷⁸ και μάλιστα μέχρι του σημείου να θεωρείται νομιμοποίηση εσόδων και αυτή που προκύπτει μετά την τέλεση «κάθε άλλου εγκλήματος που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των τριών μηνών, από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος.». Έχει, λοιπόν, προφανώς επέλθει τεράστια διεύρυνση του φάσματος προστασίας των νομοθετικών ρυθμίσεων, εντός του φάσματος των οποίων περικλείονται και περιπτώσεις «μικρομεσαίας» εγκληματικότητας¹⁷⁹.

¹⁷³ Διονυσοπούλου, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ.988 επ.

¹⁷⁴ Ανδρουλάκη;, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ. και Arzt, Geldwäscherei – Eine neue Masche zwischen Hehlerei, Strafverteilung und Begünstigung, NStZ 1990, 1, Beck-online

¹⁷⁵ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις – Προβλήματα από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Ν. 2331/1995, ΠοινΔικ 3/2002, σελ. 292

¹⁷⁶ Δημήτριάδης, Νομιμοποίηση εσόδων: Θέσεις της νομολογίας σε ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995 (με αφορμή το Βούλευμα του ΣυμβΕφΛάρισ 50/2004), ΠοινΔικ 5/2004, σελ. 589, ο οποίος αποδίδει τη μη ρητή αναφορά του νομοθέτη στο οργανωμένο έγκλημα στο πλαίσιο της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος στο ότι «ο νομοθέτης δεν λέει πράγματι αυτό που εννοεί και αυτό που λέει δεν το έχει σκεφτεί επαρκώς» (παραπέμποντας στη Συμεωνίδου – Καστανίδου (Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 389)

¹⁷⁷ Παπαχαλαράμπος, Κοινωνικά ουδέτερες πράξεις και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 204

¹⁷⁸ Αργυρόπουλος, Η δίκαιη ποινή ως πολιτισμικό κεκτημένο, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 34

¹⁷⁹ Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 752

Το γεγονός αυτό της απαγκίστρωσης των ρυθμίσεων για το ζέπλυμα από την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, δεν πρέπει να λαμβάνει ούτε θετικό, ούτε και αρνητικό πρόσημο, κατά την άποψη της γράφουσας. Πρόκειται πάντως για μία πραγματική εξέλιξη, την οποία ο σημερινός νομικός – αναλυτής/ερμηνευτής του νόμου δεν μπορεί να αγνοήσει. Πλέον το πεδίο εφαρμογής εκτείνεται σε πληθώρα βασικών αδικημάτων¹⁸⁰, τα οποία είναι και ετερόκλητα μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό¹⁸¹. Κοινό τους σημείο αποτελεί ο χαρακτήρας του «σοβαρού» εγκλήματος που τους προσδίδει ο νομοθέτης και βέβαια, το παραγόμενο εξ αυτών οικονομικό όφελος, αφού δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι το ζέπλυμα εντάσσεται στο πεδίο του οικονομικού ποινικού δικαίου.

Σίγουρα πάντως, βάσει των σημερινών δεδομένων που τίθενται στη διάθεσή μας και προκύπτουν ευθέως και σαφώς από το ίδιο το γράμμα του νόμου, η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και των συνεπειών του δεν είναι ο (αποκλειστικός τουλάχιστον) σκοπός των διατάξεων περί νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες¹⁸². Και στην πραγματικότητα η ευθύνη δεν είναι του εθνικού, αλλά του ενωσιακού νομοθέτη, ο οποίος επιτάσσει μέσω της Οδηγίας ΕΕ 2018/1673 την εκ μέρους των κρατών μελών τιμώρηση των ίδιων – ή τουλάχιστον με κάποια ομοιομορφία – βασικών

¹⁸⁰ Σύμφωνα με την συνοδευτική έκθεση του σχεδίου νόμου του ν. 4816/2021, «*Η διεύρυνση της ποινικής προστασίας με την προσθήκη βασικών αδικημάτων στον κατάλογο του άρθρου 4 του ν. 4557/2018 και η συστηματοποίηση των ποινικών κυρώσεων του άρθρου 39 του ν. 4557/2018 ανταποκρίνεται στις ανάγκες της γενικής πρόληψης, καθώς λειτουργεί αποτρεπτικά για τους επίδοξους δράστες. Στο πνεύμα αυτό κινείται και η διαμόρφωση ενός συστήματος δήμευσης και δέσμευσης του εγκληματικού προϊόντος, το οποίο συμβαδίζει με τα προβλεπόμενα στον νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Παράλληλα, η λήψη μέριμνας για την επαρκή προστασία των δικαιωμάτων του ζημιωθέντος, του τρίτου και των κληρονόμων των καθ' ων η δέσμευση εξασφαλίζει τη δίκαιη αξιοποίηση του εγκληματικού προϊόντος. Η διαμόρφωση ενός συμπαγούς συστήματος ποινικής αντιμετώπισης των δραστών της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, το οποίο καλύπτει επαρκώς όλα τα ουσιαστικά και δικονομικά ζητήματα που συνδέονται με το αδίκημα αυτό, ενισχύει τη διαφάνεια των συναλλαγών και την αξιοπιστία των θεσμών, ενώ, παράλληλα, αυξάνει την εμπιστοσύνη των πολιτών στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης και διασφαλίζει τη δίκαιη μεταχείριση των δραστών.*»

¹⁸¹ Βλ. και Τριανταφύλλου Γ., «Ξέπλυμα» περιουσίας προερχόμενης από φοροδιαφυγή, ΠοινΧρ 2014, σελ. 721 επ., όπου σημειώνεται ότι η υπερδιεύρυνση του πεδίου των βασικών αδικημάτων στο ζέπλυμα δημιουργεί ανυπέβλητα εμπόδια σε σχέση με την ποινική αξιολόγηση του αυτοξεπλύματος. και Σοφό, Ενοχή χωρίς Αγαθό, Ερμηνεία Όρων του Νόμου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες με τη βοήθεια της «Θεωρίας των Κανόνων», Π.Ν. Σάκουλας 2011, σελ. 159

¹⁸² Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας ΕΕ 2018/1673 για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, αναφέρεται και πάλι η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και η απειλή του χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσω της νομιμοποίησης. Το γεγονός πρόταξης των εν λόγω εννοιών, ακόμα κι αν μεταφραζόταν σε ευρωπαϊκό επίπεδο ως παράθεση των προστατευόμενων εννόμων αγαθών, δεν συνεπάγεται την ανάγκη στείρας επανάληψής τους από τον εθνικό νομοθέτη. Η υποχρέωση του κράτους – μέλους είναι να ενσωματώσει στην έννομη τάξη του το περιεχόμενο των ενωσιακών νομοθετικών ρυθμίσεων, όπως προβλέπεται από τις εκάστοτε διατάξεις. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει και τα κίνητρα του εθνικού νομοθέτη να ταυτίζονται με τα κίνητρα του ενωσιακού. Θα μπορούσε, παραδείγματος χάριν, ο ενωσιακός νομοθέτης να απαιτεί την ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων με απώτερο σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος και ο εθνικός νομοθέτης να ποινικοποιεί την εν λόγω συμπεριφορά, με τους όρους που προβλέπονται από την Οδηγία, με σκοπό την καταπολέμηση της προσβολής της δημόσιας τάξης ή της οικονομίας. Αυτό που ενδιαφέρει την ενωσιακή έννομη τάξη είναι να τιμωρούνται ορισμένες συμπεριφορές, με την ποινικοποίηση των οποίων πιθανολογείται ότι θα αντιμετωπιστούν ορισμένα προβλήματα σε ενωσιακό καταρχήν επίπεδο. Το κίνητρο της ποινικοποίησης του κάθε εσωτερικού νομοθέτη είναι κατά τα λοιπά αδιάφορο. Το γεγονός, λοιπόν, ότι ενδεχομένως μέσα από το κείμενο της Οδηγίας προκύπτουν ίσως κάποια αγαθά, τα οποία αναδεικνύονται ως προσβαλλόμενα μέσω του ξεπλύματος, μόνο ένδειξη αποτελεί για το ποιο είναι το προστατευόμενο αγαθό στην έννομη τάξη κάθε κράτους – μέλους και όχι απόδειξη.

αδικημάτων. Ρητώς γίνεται αναφορά στην ανάγκη αναγωγής σε βασικά αδικήματα των εγκλημάτων, τα οποία τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης του επιπέδου, που ορίζεται από την Οδηγία¹⁸³.

Κάτι το αξιοπερίεργο σε ό,τι αφορά στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος, είναι ότι σε όλες τις εγγράφως διατυπωθείσες απόψεις που τείνουν υπέρ αυτού, δεν αναφέρεται στην πραγματικότητα κάποιο έννομο αγαθό. Όλοι μιλούν για ανάγκη «σύνδεσης» του ξεπλύματος με το οργανωμένο έγκλημα ή για τρώση του εννόμου αγαθού «που θίγεται από τη δράση της οργανωμένης εγκληματικότητας». Στην πραγματικότητα, όμως, δεν γίνεται κάποια αναφορά σε συγκεκριμένο έννομο αγαθό. Μία τέτοια ρητή αναφορά είναι απαραίτητη στο πλαίσιο της παρούσας δογματικής αναζήτησης.

Αν κάποιος κοιτάξει και αναλύσει λίγο πιο προσεκτικά τα δεδομένα, θα διαπιστώσει ότι τόσο λογικά, όσο και θεωρητικά – νομικά, κατά την κρατούσα άποψη, το έννομο αγαθό, το οποίο θίγεται μέσω του οργανωμένου εγκλήματος είναι η δημόσια τάξη. Συγκεκριμένα, από τον Μαργαρίτη υποστηρίζεται ότι το προστατευόμενο από το 187 ΠΚ¹⁸⁴ έννομο αγαθό είναι η δημόσια τάξη, η οποία «τίθεται σε

¹⁸³ Οδηγία ΕΕ 2018/1673 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23^{ης} Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου, αιτιολογική σκέψη (5).

¹⁸⁴ 187 ΠΚ: 1. Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) που επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 207 (παραχάραξη), 208 (κυκλοφορία παραχαραγμένων νομισμάτων), 216 (πλαστογραφία), 218 (πλαστογραφία και κατάχρηση ενσήμων), 242 (ψευδής βεβαίωση, νόθευση), 264 (εμπρησμός), 265 (εμπρησμός σε δάση), 268 (πλημμύρα), 270 (έκρηξη), 272 (παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες), 277 (πρόκληση ναυαγίου), 279 (δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων), 291 (διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών), 299 (ανθρωποκτονία με πρόθεση), 310 (βαριά σωματική βλάβη), 322 (αρπαγή), 322Α και 322 Β (αναγκαστική εξαφάνιση προσώπου), 323 (εμπόριο δούλων), 323Α (εμπορία ανθρώπων), 324 (αρπαγή ανηλίκων), 327 (ακούσια απαγωγή), 336 (βιασμός), 338 (κατάχρηση σε ασέλγεια), 339 (αποπλάνηση παιδιών), 348Α (πορνογραφία ανηλίκων), 351 (σωματεμπορία), 351Α (ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής), 374 (διακεκριμένες περιπτώσεις κλοπής), 375 (υπεξαίρεση), 380 (ληστεία), 385 (εκβίαση), 386 (απάτη), 386Α (απάτη με υπολογιστή), 404 (τοκογλυφία), στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 87 και στο άρθρο 88 του ν. 3386/2005 (ΦΕΚ 212 Α'), όταν οι πράξεις αυτές (διευκόλυνση της παράνομης εισόδου ή εξόδου ή της παράνομης μεταφοράς υπηκόων τρίτων χωρών) τελούνται από κερδοσκοπία, όπως επίσης περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στην νομοθεσία περί ναρκωτικών, όπλων, εκρηκτικών υλών και προστασίας από υλικά που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες, καθώς και περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται από τη νομοθεσία για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς καθώς και τη νομοθεσία περί προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και περισσότερων εγκλημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται από τη διάταξη του άρθρου 41ΣΤ του ν. 2725/1999, όπως ισχύει, όπως επίσης και περισσότερων εγκλημάτων που προβλέπονται και τιμωρούνται στο άρθρο 128Θ του ν. 2725/1999. Για τα εγκλήματα του άρθρου αυτού η ιδιότητα του ιατρού, προπονητή ή φυσιοθεραπευτή αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση. Με την ίδια ποινή τιμωρείται ο υπαίτιος της πράξεως του πρώτου εδαφίου, αν η εγκληματική οργάνωση επιδιώκει την τέλεση περισσότερων αξιόποινων πράξεων σχετικά με την αποφυγή καταβολής νόμιμου φόρου, τέλους, δασμού ή άλλης επιβαρύνσεως κατά την αγορά, πώληση, παραλαβή, παράδοση, μεταφορά, διαμετακόμιση, εμπορία, κατοχή, αποθήκευση, εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορεύματος ή και προϊόντος απομίμησης, παραποίησης ή πειρατείας. 2. Όποιος παρέχει ουσιώδεις πληροφορίες ή υλικά μέσα, με σκοπό να διευκολύνει ή να υποβοηθήσει οργάνωση της προηγούμενης παραγράφου για τη διάπραξη των επιδιωκόμενων από αυτή κακουργημάτων, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών. 3. Όποιος διευθύνει την οργάνωση της πρώτης παραγράφου τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών. Με την ίδια ποινή τιμωρείται το μέλος της οργάνωσης αν κατά τον χρόνο τέλεσης του εγκλήματος του δεύτερου εδαφίου της πρώτης παραγράφου ήταν δημόσιος υπάλληλος ή υπάλληλος υπό την έννοια του άρθρου 263α. 4. Όποιος με απειλή ή χρήση βίας κατά δικαστικών λειτουργών, ενόρκων, ανακριτικών ή δικαστικών υπαλλήλων, μαρτύρων, πραγματογνωμόνων και διερμηνέων ή με δωροδοκία των ίδιων προσώπων ματαιώνει την αποκάλυψη ή τη δίωξη ή την τιμωρία του εγκλήματος της συγκρότησης ή ένταξης σε εγκληματική οργάνωση της παραγράφου 1 τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα (10) έτη και με χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ. Όποιος στις παραπάνω περιπτώσεις ματαιώνει την αποκάλυψη ή τη δίωξη ή την τιμωρία όχι μόνο του εγκλήματος της συγκρότησης ή ένταξης σε εγκληματική οργάνωση της παραγράφου 1, αλλά και άλλου εγκλήματος, από εκείνα που απαριθμούνται στην ίδια παράγραφο, τιμωρείται με κάθειρξη και χρηματική ποινή από εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ μέχρι ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ. 5. Όποιος, εκτός από

κίνδυνο (αφηρημένη διακινδύνευση), λόγω της αυτονομία ενυπάρχουσας ιδιαίτερης επικινδυνότητας στις εν λόγω δραστηριότητες...»¹⁸⁵, αλλά και από τον Τζαννετή έχει γραφεί ότι «Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι προεχόντως η δημόσια τάξη, όπως συνάγεται και από ένταξη της νέας αντικειμενικής υπόστασης στο άρθρο 187 ΠΚ, το οποίο με τη σειρά του ανήκει στο σ' κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του ΠΚ, που φέρει τον τίτλο «επιβουλή της δημόσιας τάξης.»»¹⁸⁶. Το γεγονός ότι μία τόσο δημοφιλής στην επιστήμη άποψη, η οποία αν μη τι άλλο συνδέεται με τις διατάξεις για το αυτοξέπλυμα μέσα από το γράμμα της Οδηγίας και των αιτιολογικών εκθέσεων, καταλήγει στην δημόσια τάξη ως θιγόμενο έννομο αγαθό, είναι ένα δεδομένο που αδιαμφισβήτητα προκαλεί ορισμένα συμπεράσματα.

Δικαιοσύνη και απονομή αυτής

Κατά μία άλλη, εξίσου δημοφιλής άποψη, προστατευόμενο έννομο αγαθό από τις διατάξεις σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι η δικαιοσύνη και η απονομή αυτής¹⁸⁷, είτε ως έκφανση πτυχής του δημοσίου συμφέροντος, είτε ως μορφή πολιτειακής εξουσίας¹⁸⁸. Η άποψη αυτή μάλιστα, υποστηρίχθηκε (και εξακολουθεί να υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των θεωρητικών του ποινικού δικαίου) και στη Γερμανία, στο πλαίσιο της συζήτησης περί του άρθρου

τις περιπτώσεις της παραγράφου 1, ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα (συμμορία), τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών τιμωρείται ο υπαίτιος, αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος το οποίο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της γενετήσιας ελευθερίας.6. Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών της οργάνωσης της παραγράφου 1 ή της συμμορίας της παραγράφου 3 ή η επιδίωξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους των μελών τους συνιστούν επιβαρυντικές περιστάσεις. Η μη τέλεση οποιουδήποτε από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα των παραγράφων 1 και 3 συνιστά ελαφρυντική περίπτωση. Η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα της συγκρότησης ή συμμετοχής κατά την παράγραφο 1 ή της συμμορίας κατά την παράγραφο 3 δεν τιμωρείται, εφόσον τα μέλη της οργάνωσης ή συμμορίας δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος. Επιβαρυντική περίπτωση συνιστά επίσης η τέλεση της πράξεως του τελευταίου εδαφίου της πρώτης παραγράφου με υλικό αντικείμενο το αργό πετρέλαιο ή άλλο πετρελαιοειδές ή ενεργειακό προϊόν.7. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις τελέστηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρέφονταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκαν.8. Η διάταξη του άρθρου 238 εφαρμόζεται αντίστοιχα και στα εγκλήματα των παραγράφων 1 έως 4 του παρόντος.

¹⁸⁵ Μαργαρίτης, Κατ' άρθρο ερμηνεία Ποινικού Κώδικα, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 502 – 503, βλ. και Λίβο, Ζητήματα ερμηνείας του άρθρου 187 Π.Κ., Με αφορμή το υπ' αριθμ. 215/2015 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, ΠοινΧρ 2015, σελ. 310 επ., ο οποίος αναφέρει ότι η δημόσια τάξη τίθεται «σε κίνδυνο από την ύπαρξη και λειτουργία μιας οργάνωσης που κατευθύνει τη δράση της στην τέλεση σοβαρών αξιόποινων πράξεων», αλλά και ότι «Από την άλλη πλευρά είναι βεβαίως αληθές ότι στην ποινική υπόσταση του εγκλήματος δεν αναφέρεται ποθενά η «δημόσια τάξη» ως υλικό αντικείμενο των αξιόποινων πράξεων που τυποποιούνται σε αυτήν. Τούτο όμως συμβαίνει και με όλα τα εγκλήματα του σχετικού κεφαλαίου του Π.Κ., με εξαίρεση τον εγκλημασμό κακούργημα κατ' άρθρον 185, που τυποποιείται ως έγκλημα συγκεκριμένης διακινδύνευσεως. Αν επομένως δεχόταν κανείς την άποψη ότι η συγκρότηση εγκληματικής οργάνωσης και η συμμετοχή σε αυτήν συνιστά έγκλημα αφηρημένης-συγκεκριμένης διακινδύνευσεως, θα έπρεπε να δικαιολογήσει το συστηματικό απόπημα του ποινικού νομοθέτη να επαπειλεί για την δυνητική διακινδύνευση του εννόμου αγαθού της δημόσιας τάξης κατ' άρθρο 187 § 1 Π.Κ. πολύ αυστηρότερη ποινή σε σύγκριση με την (αξιολογικά βαρύτερη) συγκεκριμένη διακινδύνευση, κατ' άρθρο 185 Π.Κ.»

¹⁸⁶ Τζαννετής, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ, ΠοινΧρ 2001, σελ. 1016 επ.

¹⁸⁷ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 46

¹⁸⁸ Δημήτρηνας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 155

261 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα¹⁸⁹. Η άποψη αυτή στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό, στο γεγονός ότι και άλλα, «συγγενικά» και «εξαρτημένα» αδικήματα, όπως η υπόθαλψη εγκληματία, γίνεται δεκτό ότι προσβάλλουν το συγκεκριμένο έννομο αγαθό¹⁹⁰. Λόγω της φύσης του, λοιπόν, και το ξέπλυμα ενδεχομένως να θίγει το έννομο αγαθό της δικαιοσύνης, όπως συμβαίνει με τα άλλα εξαρτημένα εγκλήματα. Το επιχείρημα αυτό δεν καλύπτει όμως σε καμία περίπτωση την πραγματικότητα σε σχέση με το ξέπλυμα, διότι οι περιστάσεις δημιουργίας των δύο ρυθμίσεων υπήρξαν απολύτως διαφορετικές, συνεπώς και οι σκοποί αυτών διαφέρουν, ή τουλάχιστον δεν μπορεί να γίνει ακρίτως δεκτή μία τέτοια άποψη.

Ως επιχείρημα υπέρ αυτής της θεώρησης των πραγμάτων προτάθηκε επίσης η θεωρία ότι το βρώμικο χρήμα, εκτός των άλλων, αποτελεί και ένα είδος «ίχνους», το οποίο συμβάλλει στην εξιχνίαση του εγκλήματος και στον εντοπισμό του δράστη. Όταν, λοιπόν, το βρώμικο αυτό χρήμα νομιμοποιείται, αποκτά νόμιμο τίτλο, λαμβάνει νομιμοφανή υπόσταση, δυσχεραίνει το έργο της δικαιοσύνης¹⁹¹. Έτσι, η ποινική δίωξη κατά του δράστη καθίσταται αβέβαιη, όπως και η επιβολή σε αυτόν οποιασδήποτε ποινής¹⁹².

Απέναντι σε αυτή την άποψη τέθηκε το επιχείρημα, ότι η απονομή της δικαιοσύνης δεν αποτελεί απλώς μία κατάσταση, αλλά περιγράφει την αρμοδιότητα της δικαστικής εξουσίας να επιβάλλει τα νόμιμα, θεωρείται επομένως μορφή πολιτειακής εξουσίας¹⁹³. Ως μορφή πολιτειακής εξουσίας προσβάλλεται μόνο στο «πεδίο επιβολής της», ήτοι όταν αυτή έχει διαμορφωθεί εκ των προτέρων και στην ουσία η πράξη απλώς εμποδίζει την «πραγμάτωσή της», όχι όμως όταν ο κρατικός μηχανισμός συνολικά παραπλανάται και «αγνοεί την τέλεση μιας πράξης»¹⁹⁴.

Σημαντικό επίσης επιχείρημα που τέθηκε αντιτιθέμενο στην άποψη περί προσβολής της δικαιοσύνης μέσω του ξέπλυματος, είναι το γεγονός ότι, εάν πράγματι αυτή αποτελούσε το προσβαλλόμενο έν-

¹⁸⁹ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 37, Δημήτρηνας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 155, Lampe, Der neue Tatbestand der Geldwäsche (§261 StGB), JZ 3/1994, 125

¹⁹⁰ Schittenhelm, Alte und neue Probleme der Anschlußdelikte im Lichte der Geldwäsche, in: Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag C.H. Beck 1998, 519

¹⁹¹ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 184

¹⁹² Καμπέρου – Ντάλα., Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 71

¹⁹³ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 38

¹⁹⁴ Βλ. Δημήτρηνας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 155, Καμπέρου – Ντάλα., Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 155, 156, Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 184, της ίδιας, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 382

νομο αγαθό, ο δράστης της προηγούμενης πράξης δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να τιμωρείται για το ξέπλυμα, αφού αυτό θα αποτελούσε κατά τεκμήριο πράξη αυτουπόθαλψής του¹⁹⁵, η οποία στερείται ποινικού ενδιαφέροντος¹⁹⁶.

Επιπλέον, αν πραγματικά το ζήτημα ήταν η προστασία της απονομής της δικαιοσύνης, θα έπρεπε να τιμωρείται βάσει του νόμου περί νομιμοποίησης εσόδων και εκείνος ο οποίος καταστρέφει τα αποκτηθέντα παράνομα προϊόντα, πράγμα που δεν συμβαίνει¹⁹⁷ - εάν δεν υπάρχει προϊόν εγκλήματος, δεν υφίσταται και ξέπλυμα.

Ένα ακόμη «υπεραπλουστευτικό» επιχείρημα¹⁹⁸ κατά της άποψης περί προσβολής της δικαιοσύνης υπήρξε το ότι όσα εγκλήματα ήδη θεωρούνται ως προσβάλλοντα τη δικαιοσύνη, τιμωρούνται σε βαθμό πλημμελήματος, πράγμα που δεν συμβαίνει με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει κάτι, αφού εξηγείται από το γεγονός ότι ο νομοθέτης απλώς θεώρησε τη νομιμοποίηση εσόδων σοβαρότερο αδίκημα και αυτός είναι ο λόγος που την αντιμετώπισε διαφορετικά.

Στο πλαίσιο της ευρύτερης έννοιας της τυχόν προσβολής της δικαιοσύνης, έγινε λόγος και για το ενδεχόμενο να αποτελεί η ίδια η δήμευση¹⁹⁹ το προστατευόμενο έννομο αγαθό του ξεπλύματος, υπό την έννοια του ότι αυτή ως μοχλός της ποινικής δικαιοσύνης παρεμποδίζεται από το να εφαρμοστεί²⁰⁰. Και σε αυτή την περίπτωση η κατάληξη κατατείνει σε προσβολή του εννόμου αγαθού της δικαιοσύνης (για την ακρίβεια της απονομής της δικαιοσύνης) υπό τη μορφή της αφηρημένης διακινδύνευσης αυτού²⁰¹.

Κατά την άποψη της γράφουσας, το ζήτημα με την περίπτωση της δικαιοσύνης, ενώ παρουσιάζει ένα λογικό και δογματικό ενδιαφέρον, είναι ότι πρόκειται για μία έννοια τόσο ευρεία, η οποία σίγουρα πρέπει να αποσαφηνιστεί προτού την αποκαλέσουμε προστατευόμενο έννομο αγαθό, πράγμα που συμβαίνει και στην περίπτωση της δημόσιας τάξης, η οποία θα αναφερθεί αργότερα. Ο Μαργαρίτης²⁰² υποστηρίζει ότι η δικαιοσύνη μπορεί να έχει περιεχόμενο, το οποίο εξατομικεύεται σε «αισθητικά

¹⁹⁵ Η άποψη της γράφουσας, βέβαια, εν προκειμένω διαφέρει, αφού, όπως επισημαίνεται και στον οικείο τόπο, η αυτουπόθαλψη βρίσκει όρια στην προσβολή άλλων έννομων αγαθών. Ο δράστης μπορεί να υποθάλψει τον εαυτό του παθητικά, όχι όμως και να προβεί σε βλαπτικές για τρίτους ενέργειες.

¹⁹⁶ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 185

¹⁹⁷ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 185

¹⁹⁸ Έτσι και Καμπέρου – Ντάλα., Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 73

¹⁹⁹ Βέβαια, η γράφουσα έχει σημαντικές αντιρρήσεις ως προς το εν λόγω «έννομο αγαθό». Τα έννομα αγαθά αντικατοπτρίζουν αξίες τις κοινωνίας, οι οποίες κρίνεται ότι χρήζουν προστασίας από την Πολιτεία. Η δήμευση αποτελεί απλώς έναν μοχλό επιβολής της δικαιοσύνης, ο οποίος δεν ενσαρκώνει αφ' εαυτού κάποια τέτοια υψηλή αξία, συνεπώς δεν μπορεί ούτως ή άλλως να θεωρείται έννομο αγαθό.

²⁰⁰ Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 760

²⁰¹ Καμπέρου – Ντάλα., Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 64

²⁰² Μαργαρίτης, Εγκλήματα περί την απονομή της δικαιοσύνης, άρθρα 224 – 234 ΠΚ, Εκδόσεις Σάκκουλα 1986, σελ. 8-9

απτά αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου» μόνο υπό τη μορφή της ως κρατικής λειτουργίας. Οι απτές δε έννοιες που περικλείει είναι ο δικαστής, το δικαστικό έγγραφο, το δικαστήριο κλπ.

Οικονομία και ανταγωνισμός

Δεν έλειψαν οι θεωρητικοί, οι οποίοι υποστήριξαν ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό των διατάξεων περί νομιμοποίησης εσόδων είναι η οικονομία²⁰³ ή η κοινωνία ή ακόμα και ο υγιής ανταγωνισμός²⁰⁴, που αποτελούν πτυχές της καθημερινότητας, οι οποίες εν τοις πράγμασι διαταράσσονται από τυχόν νομιμοποιήσεις εσόδων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες²⁰⁵, αφού σε αυτές εντάσσονται παράνομα περιουσιακά στοιχεία²⁰⁶, τα οποία εμφανίζονται ως νόμιμα²⁰⁷ και εισέρχονται στα οικονομικά συστήματα και τις σχετικές αγορές ως τέτοια.

Στον αντίποδα της συγκεκριμένης άποψης, ειδικά όσον αφορά στην οικονομία, τοποθετήθηκε το επιχείρημα, σύμφωνα με το οποίο δεν είναι δυνατόν μία πράξη νομιμοποίησης, όσο υψηλό κι αν είναι το ποσό, στο οποίο αφορά, να μπορεί να κλονίσει μεμονωμένα την οικονομία μιας χώρας²⁰⁸. Κατά την άποψη της γράφουσας, βέβαια, το επιχείρημα αυτό δεν είναι ιδιαίτερος πειστικό, διότι αφενός μεν υπάρχουν περιπτώσεις ξεπλύματος υπέρογκων ποσών από ναρκωτικά, λαθρεμπόριο και άλλες παράνομες δραστηριότητες, τα οποία αν μη τι άλλο αγγίζουν την κρατική οικονομία και αφετέρου – και πολύ σημαντικότερο – το ζήτημα δεν είναι εάν απλώς θίγεται θεαματικά ο κρατικός προϋπολογισμός, αλλά η γενικότερη εικόνα της οικονομικής ζωής μιας χώρας, η οποία διέπεται από κανόνες και αρχές που με βεβαιότητα θίγονται από τη συμπεριφορά εκείνου που εντάσσει στο σύστημα παράνομα στοιχεία, τα οποία όμως εμφανίζει ως νόμιμα. Διότι, αν μη τι άλλο, η πλαστά νομιμοφανής αυτή ένταξη των προϊόντων του εγκλήματος, «μπερδεύει» τον μηχανισμό και δεν του επιτρέπει να συλλέξει

²⁰³ Βλ. και Παπαχαράλαμπος, Κοινωνικά ουδέτερες πράξεις και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007., σελ. 204, όπου αναφέρεται στην «καθαρότητα της εθνικής οικονομίας»

²⁰⁴ Δημήτρηνας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 157

²⁰⁵ Βλ. και Καμπέρου – Ντάλτα., Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 65, όπου σημειώνεται ότι «...νοθεύονται οι κανόνες του υγιούς ανταγωνισμού, σύντομα οι επιχειρήσεις των εγκληματιών βρίσκονται σε δεσπόζουσα θέση έναντι των αντίστοιχων νόμιμων και καθίσταται ευχερής η εξαγορά των τελευταίων έναντι μικρού ανταλλάγματος από τις παράνομες, με συνέπεια την περαιτέρω επέκταση και επιρροή των εγκληματιών.»

²⁰⁶ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 42, όπου αναφέρεται ότι ο «νόμιμος κύκλος της οικονομίας» διαταράσσεται από το γεγονός ότι εισρέουν σε αυτόν παράνομα έσοδα.

²⁰⁷ Από άποψη οικονομικής ανάλυσης του δικαίου, Ο R. Posner (R. A. Posner, An Economic Theory of the Criminal Law, Columbia Law Review, Vol. 85, No. 6 (Oct.,1985), pp. 1193-1231, Columbia Law Review Association, Inc, (www.jstor.org/stable/1122392), σελ. 1197), ως ένας από τους κύριους εκπροσώπους της οικονομικής ανάλυσης του δικαίου, αξιολογεί τις ποινικές απαγορεύσεις από την πλευρά της αποτελεσματικότητας. Θεωρεί ότι η κύρια λειτουργία του ποινικού δικαίου σε μία καπιταλιστική κοινωνία, πρέπει να είναι το να παρεμποδίζει τους ανθρώπους να παρακάμπτουν «την αγορά», διότι η καπιταλιστική αγορά είναι πιο αποτελεσματική ως μέθοδος εύρεσης και διανομής πόρων σε περιόδους που τα συναλλακτικά κόστη είναι περιορισμένα απ' ό,τι είναι η βίαιη μεταβολή των δεδομένων μέσω του εγκλήματος. Γι' αυτό το λόγο και πιστεύει ότι κύριος σκοπός του νομικού συστήματος, άρα και του ποινικού δικαίου, πρέπει να είναι η εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας, την οποία μόνο η ίδια η αγορά και το συναλλακτικό σύστημα της κοινωνίας μπορεί να επιτύχει. Οποιος το παρακάμπτει, οφείλει να παρεμποδίζεται.

²⁰⁸ Συμμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007., σελ. 182

και να επεξεργαστεί σωστά τα πραγματικά δεδομένα, όπως θα συνέβαινε σε άλλη περίπτωση. Ακόμα και στην περίπτωση που δεχθούμε ότι πράγματι η εθνική οικονομία μιας χώρας επουδενί είναι δυνατόν να κλονίζεται από τη νομιμοποίηση ενός μεμονωμένου ποσού, δεν μπορούμε και πάλι να μην αναγνωρίσουμε ότι θίγεται ως σύστημα. Διότι, αντίστοιχα, αν κάποιος κλέψει 10.000 ευρώ από κάποιον πολύ πλούσιο, για τον οποίο το ποσό αυτό φαντάζει ευτελές, πράγματι, δεν επηρεάζει ίσως και καθόλου την περιουσία του. Δεν μπορούμε όμως να μην δεχθούμε ότι έχει γίνει μια κλοπή εις βάρος του! Και πέραν τούτων, σίγουρα θίγεται και η αξιοπιστία του οικονομικού μηχανισμού στο σύνολό του, όταν ο δράστης της νομιμοποίησης παρεισφρύει σε αυτό ανενόχλητος και μη σεβόμενος τους κανόνες τις αγοράς που ισχύουν για όλους τους υπόλοιπους κοινωνούς²⁰⁹.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα

Ενδιαφέρουσα και υποστηριζόμενη από πληθώρα επιστημόνων υπήρξε και η άποψη περί προσβολής του ίδιου του χρηματοπιστωτικού συστήματος²¹⁰ και της λειτουργίας αυτού μέσω του ξεπλύματος²¹¹. Η σύνδεση του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων με τα τραπεζικά ιδρύματα στην τόσο μεγάλη έκταση που έχει λάβει τα τελευταία χρόνια (δεν είναι τυχαίο ότι προβλέπεται στο νόμο ειδική περίπτωση τέλεσης του ξεπλύματος με τη χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος) ήταν η δικαιολογητική βάση της άποψης αυτής.

Οι υποστηρικτές της συγκεκριμένης θεωρίας χρησιμοποίησαν το επιχείρημα ότι δεν μπορεί να μην πλήττεται το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα, όταν αυτό εργαλειοποιείται από τον δράστη της νομιμοποίησης εσόδων και χρησιμοποιείται εν τέλει ως «μοχλός ξεπλύματος». Με τον τρόπο αυτό, υποστηρίχθηκε, ότι τίθενται σε κίνδυνο η αξιοπιστία και η ακεραιότητά του είτε σε κρατικό, είτε και σε διεθνές επίπεδο²¹². Συνεπώς, θεμελιώθηκε η άποψη ότι ο χρηματοπιστωτικός τομέας, πλήττεται και στο επίπεδο της φήμης αυτού, αφού με την ανενόχλητη παρείσφρηση σε αυτόν βρόμικου χρήματος, αναδεικνύεται η όποια ανεπάρκειά του και ο πολίτης παύει να έχει εμπιστοσύνη σε αυτόν. Βέβαια, μάλλον, εν προκειμένω φαίνεται πιο εύλογη και πειστική η ακριβώς αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία το χρηματοπιστωτικό σύστημα όχι μόνο δεν πλήττεται σε τέτοιες περιπτώσεις χρήσης του, αλλά αντίθετα κερδίζει από τη χρήση του αυτή²¹³. Διότι για την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δεν απαιτείται οπωσδήποτε το προϊόν που κινείται μέσω αυτού να είναι

²⁰⁹ Βέβαια, βλ. αντίθετα και Παύλου σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτρηνας, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 23, ο οποίος απορρίπτει κατά τρόπο απόλυτο αυτή την άποψη, γράφοντας ότι «*Τα περί «φήμης», «αξιοπιστίας», ακεραιότητας και «ηθικής» της αγοράς ο γράφων τα αποκρούει ως αφόρητα ιδεολογήματα χωρίς κανένα απολύτως αξιολογικό περιεχόμενο, επαρκές να αποδώσει την απαξία των πράξεων που τυποποιούνται σε εγκλήματα...*». Αν και η γράφουσα αντιλαμβάνεται την αφετηρία της σκέψης του Παύλου περί αοριστίας των ανωτέρω εννοιών, δεν θεωρεί ότι αυτές πρέπει να απορριφθούν συλλήβδην χωρίς περαιτέρω εξέταση, διότι αν μη τι άλλο, διαθέτουν λογικό και τεολογικό έρεισμα. Η αοριστία τους, λοιπόν – εφόσον βέβαια αυτή είναι το μοναδικό επιχείρημα κατά αυτών -, δεν είναι λόγος απόλυτης απόρριψής τους, αλλά έναυσμα αναζήτησης του πιο συγκεκριμένου περιεχομένου αυτών.

²¹⁰ Vogel, Strafbarkeit der Geldwäsche als Firewall der legalen Wirtschaft, ZRP 2020, 113

²¹¹ Βλ. και ανωτέρω υποσ. 58

²¹² Καμπέρου – Ντάλα., Ο Ν. 3691/2008 για το ξεπλύμα βρόμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 65

²¹³ Βλ. και Συμεωνίδου – Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999σελ. 385, αλλά και

νόμιμης προέλευσης. Για την ακρίβεια, το χρηματοπιστωτικό σύστημα καθόλου δεν επηρεάζεται από την τυχόν παράνομη προέλευση του προϊόντος αυτού. Άλλωστε, ακόμα κι αν γινόταν δεκτό ότι όντως θίγεται η φερεγγυότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων, το γεγονός αυτό δεν οφείλεται στο ξέπλυμα, αλλά στους υπεύθυνους εποπτικούς μηχανισμούς και στην ανεπάρκεια αυτών²¹⁴. Υπό αυτό το πρίσμα, ίσως να μπορούσε να λεχθεί κάτι σχετικό με την προσβολή της φήμης και της αξιοπιστίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Το προσβληθέν από το βασικό αδίκημα έννομο αγαθό

Ιδιαίτερη απήχηση βρήκε η άποψη, κατά την οποία με την τέλεση του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων, θίγεται σίγουρα, αν όχι αποκλειστικά, τότε τουλάχιστον από κοινού με κάποιο άλλο, και το έννομο αγαθό, το οποίο είχε προσβληθεί με την προηγούμενη πράξη²¹⁵, ήτοι με την τέλεση του βασικού αδικήματος²¹⁶. Θεμέλιο της θεώρησης αυτής υπήρξε, όπως είναι λογικό, το γεγονός, ότι κατά κοινή ομολογία το ξέπλυμα αποτελεί ένα έγκλημα «εξαρτημένο». Η ύπαρξή του εξαρτάται άμεσα και απόλυτα από την ύπαρξη ενός άλλου, προγενέστερου, βασικού εγκλήματος, από το οποίο προκύπτει κάποια πρόσοδος, κάποιο έσοδο, που θα αποτελέσει μετέπειτα το υλικό αντικείμενο αυτού²¹⁷. Το προγενέστερο έγκλημα δεν πρέπει απλώς να έχει τελεσθεί, αλλά πρέπει και να είναι αυτό που κατά αιτιώδη τρόπο²¹⁸ έχει προσφέρει την παράνομη πρόσοδο στον δράστη του ξεπλύματος. Η σχέση εξάρτησης μεταξύ βασικού αδικήματος και ξεπλύματος είναι κοινώς παραδεδεγμένη και αποδεκτή.

Σύμφωνα με την άποψη αυτή, λοιπόν, το ξέπλυμα έχει σε σχέση με το βασικό αδίκημα παρακολουθηματικό χαρακτήρα, δε νοείται χωρίς αυτό και συνεπώς πρέπει να θεωρείται ότι προσβάλλει το ίδιο έννομο αγαθό με αυτό, υπό την έννοια ότι εντείνει την προσβολή του. Επί τη βάση αυτής της σχέσης

Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 763

²¹⁴ Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 182 της ίδιας, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 382, της ίδιας, Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις – Προβλήματα από τη μέχρι σήμερα εφαρμογή του Ν. 2331/1995, ΠοινΔικ 3/2002, σελ. 292

²¹⁵ Vogel, Strafbarkeit der Geldwäsche als Firewall der legalen Wirtschaft, ZRP 2020, 112

²¹⁶ Βλ. και Καμπέρου – Ντάλτα, Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 61, όπου αναφέρεται ότι «ορθά έχει επισημανθεί πως δεν μπορεί να αγνοηθεί ότι το ξέπλυμα είναι έγκλημα συνάφειας ή εξαρτημένο, δηλαδή δεν αποτελεί καν έγκλημα χωρίς το προηγούμενο βασικό αδίκημα αλλά μια νόμιμη πράξη. Συνεπώς, δεν μπορεί να αποκλειστεί από τη συζήτηση για το έννομο αγαθό του ξεπλύματος το έννομο αγαθό που προσβάλλει το προηγούμενο του ξεπλύματος βασικό αδίκημα.». Σημειώνεται εδώ, βέβαια, ότι η άποψη της γράφουσας διαφέρει από την μόλις παρατεθείσα. Πράγματι, το ξέπλυμα εμφανίζει μία εξάρτηση σε σχέση με το βασικό αδίκημα, η οποία όμως έγκειται στο υλικό αντικείμενό του, το οποίο πρέπει απλώς να προέρχεται αιτιωδώς από την προγενέστερη εγκληματική πράξη. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι υπάρχει απαίτηση ταύτισης ή έστω και συσχέτισης των δύο εννόμων αγαθών μεταξύ τους.

²¹⁷ Τσαγκαράκη, Geldwäscherei durch Strafverteidiger: eine rechtsvergleichende Untersuchung der Problematik in der Schweiz, der Bundesrepublik Deutschland, Österreich und Griechenland: Dissertation, Stämpfli Publikationen 2012, σελ. 110, Διονυσοπούλου, Κακουργήματα στο Ν. 2331/1995, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 436

²¹⁸ Barton, Das Tatobjekt der Geldwäsche: Wann rührt ein Gegenstand aus einer der im Katalog des § 261 I Nr. 1-3 StGB bezeichnet Straftaten her?, NSfZ 1993, 159, Beck-online

εξάρτησης, δομήθηκε και ένα επιχείρημα παραλληλισμού των ρυθμίσεων για το ξέπλυμα, με το έγκλημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος. Κυρίως στο χώρο του γερμανικού ποινικού δικαίου, υποστηρίχθηκε η άποψη, ότι το έγκλημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος θίγει το έννομο αγαθό της περιουσίας και στρέφεται «κατά της διαιώνισης της παράνομης περιουσιακής κατάστασης, που δημιουργήθηκε με την προηγούμενη πράξη»²¹⁹. Με το ίδιο σκεπτικό, ειπώθηκε ότι και οι συμπεριφορές του ξεπλύματος, θα μπορούσαν να έχουν ως αντικείμενο προσβολής, το έννομο αγαθό, το οποίο προσεβλήθη με το βασικό αδίκημα.

Η υιοθέτηση μίας τέτοιας άποψης, όμως, δεν στερείται προβλημάτων. Εκτός του ότι η συγκεκριμένη άποψη, θα μπορούσε να βρει έρεισμα μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις περιουσιακών εγκλημάτων²²⁰ – αφού για παράδειγμα σε μια ανθρωποκτονία δεν μπορεί να νοηθεί επίταση της προσβολής του εννόμου αγαθού της ζωής με τη νομιμοποίηση των τυχόν εσόδων από το έγκλημα²²¹ -, κατά την άποψη της γράφουσας είναι τόσο ξεπερασμένη, όσο και άστοχη, λαμβάνοντας υπόψη τα σημερινά δεδομένα της νομοθεσίας περί ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Και επιπλέον, πώς ήταν και είναι δυνατόν, ο νομοθέτης να έχει θεσπίσει μία διάταξη, χωρίς να έχει υπόψη του συγκεκριμένο προστατευόμενο έννομο αγαθό; Μία τέτοια ερμηνεία θα προσέκρουε σε θεμελιώδεις ποινικές και συνταγματικές αρχές, όπως το n.c.n.p.c.l. certa. Διότι δεν μπορεί αόριστα και αφηρημένα ο νομοθέτης να ορίζει ότι μία πράξη είναι αξιόποινη, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα προσβάλει το έννομο αγαθό που θα έχει ήδη προσβληθεί από μία προγενέστερη πράξη, η οποία όμως καταρχήν δεν μπορεί να προσδιοριστεί, αφού ακόμα δεν έχει τελεσθεί!

Τέλος, ακόμα και το επιχείρημα περί εξάρτησης και ως εκ τούτου υποχρέωσης συνάφειας του εννόμου αγαθού του ξεπλύματος και του προγενέστερου αδικήματος είναι εξαιρετικά αδύναμο. Πράγματι, όπως πολλάκις εντός της παρούσης αναφέρθηκε και θα αναφερθεί, το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων είναι ένα έγκλημα εξαρτημένο, υπό την έννοια ότι εάν δεν υπάρχει προγενέστερο, βασικό αδίκημα, το οποίο έχει τελεσθεί και έχει προσφέρει κάποια παράνομη πρόσοδο, η οποία επιδιώκεται να νομιμοποιηθεί, το έγκλημα του ξεπλύματος δεν υπάρχει, ελλείπει υλικού αντικειμένου και ελλείπει δυνατότητας πλήρωσης της αντικειμενικής υπόστασης. Όμως, το γεγονός αυτό δεν συνεπάγεται άνευ ετέρου ότι πρέπει να υπάρχει και ταύτιση μεταξύ των εννόμων αγαθών των δύο εγκλημάτων,

²¹⁹ Διονυσοπούλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ. 988 επ.

²²⁰ Βλ. και Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 188, βλ. επίσης Τσαγκαράκη, Geldwäscherei durch Strafverteidiger: eine rechtsvergleichende Untersuchung der Problematik in der Schweiz, der Bundesrepublik Deutschland, Österreich und Griechenland: Dissertation, Stämpfli Publikationen 2012, σελ. 108, όπου αναφερόμενη στο ελβετικό δίκαιο αναφέρει ότι μαζί με την Απονομή της δικαιοσύνης, θεωρείται ότι συμπροσβάλλεται και το έννομο αγαθό που έχει πληγεί από την προγενέστερη πράξη, σε περίπτωση που το έγκλημα αυτό αφορά στην περιουσία.

²²¹ Βλ. και Συμεωνίδου – Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999, σελ. 388 όπου αναφέρεται ότι «Η προσβολή λ.χ. της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας που τίθενται σε κίνδυνο με το εμπόριο ναρκωτικών ή ραδιενεργών ουσιών, ολοκληρώνεται ήδη όταν ολοκληρώνεται η πώληση ή γενικότερα η διάθεση των ουσιών αυτών. Η μεταγενέστερη τοποθέτηση των χρημάτων στην Τράπεζα ή η επένδυσή τους σε κάποια επιχείρηση, δε συμβάλει ασφαλώς στην προσβολή που έχει ήδη ολοκληρωθεί.».

προγενέστερου και μεταγενέστερου, βασικού και ξέπλυματος²²². Μια τέτοια ερμηνεία θα ήταν αυθαίρετη και χωρίς πραγματική βάση, αφού εκ των πραγμάτων, τα πολλά πιθανά βασικά αδικήματα προστατεύουν διάφορα έννομα αγαθά, με τα οποία ο σκοπός του νόμου για το ξέπλυμα και συνεπώς το προστατευόμενο εξ αυτού έννομο αγαθό πολλές φορές δεν εμφανίζει ούτε την παραμικρή σχέση (π.χ. ανθρωποκτονία από πρόθεση ή βαριά σωματική βλάβη).

Ενδεχομένως, στις περιπτώσεις που το βασικό έγκλημα προσβάλλει το έννομο αγαθό της περιουσίας, να μπορεί να γίνει δεκτή μία συμπροσβολή του εννόμου αγαθού του προγενέστερου αδικήματος, υπό την έννοια της διαιώνισης της βλάβης αυτού. Αν και λιγότερο δογματικά ασταθής, ούτε αυτή η άποψη θα πρέπει να γίνει δεκτή, κατά την άποψη της γράφουσας. Και αυτό, διότι δεν είναι δυνατόν στο πλαίσιο ορισμένων βασικών εγκλημάτων να δεχόμαστε ότι το ξέπλυμα προσβάλλει τα μεν έννομα αγαθά, ενώ στο πλαίσιο άλλων τα δε. Διότι με αυτόν τον τρόπο καταργείται κάθε έννοια ασφάλειας δικαίου. Ο νομοθέτης, για να θεσπίσει μία διάταξη, για να ψηφίσει έναν νόμο, έχει (ή τουλάχιστον οφείλει να έχει) στο μυαλό του κάποιον συγκεκριμένο στόχο. Ποινικοποιείται μία συμπεριφορά για να επιτευχθεί ένας συγκεκριμένος σκοπός. Ο σκοπός αυτός αντικατοπτρίζει και το εκάστοτε προστατευόμενο, άρα και προσβαλλόμενο από κάθε συμπεριφορά έννομο αγαθό. Και, βέβαια, ο σκοπός αυτός δεν είναι δυνατόν να μεταβάλλεται από περίπτωση σε περίπτωση.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης άποψης, θα μπορούσε να ενταχθεί και η θεωρία περί του ότι ο νόμος για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος λειτουργεί ουσιαστικά ως μία δεύτερη ευκαιρία για τις διωκτικές αρχές να εντοπίσουν την τελεσθείσα εγκληματική πράξη²²³. Η άποψη αυτή όμως θα βρει σημαντικά συνταγματικά και ποινικοδογματικά εμπόδια, αφού, αν τα πράγματα είναι έτσι, τότε πρώτον δεν υπάρχει κανένας λόγος να τιμωρούμε το ξέπλυμα ανεξάρτητα από το βασικό αδίκημα και δεύτερον, σίγουρα πια ο δράστης του προηγούμενου εγκλήματος που τιμωρείται και για το ξέπλυμα, υφίσταται διπλή τιμώρηση για την ίδια πράξη.

Συν τοις άλλοις, αξίζει να σημειωθεί ότι το Ομοσπονδιακό Ακυρωτικό Δικαστήριο της Γερμανίας (BGH), υποστήριξε στο πλαίσιο της διαμάχης περί εννόμου αγαθού του ξέπλυματος, ότι το άρθρο 261 του γερμανικού ΠΚ θεμελιώνει ένα ξεχωριστό αδίκημα και όχι απλώς κάποιου είδους μορφή της προηγούμενης, κύριας πράξης²²⁴. Έτσι, το ξέπλυμα θέτει ανεξάρτητο άδικο από αυτό του βασικού αδικήματος²²⁵ και προφανώς τα έννομα αγαθά των δύο πράξεων δεν είναι ανάγκη να ταυτίζονται.

Αόριστος αριθμός εννόμων αγαθών

Μεμονωμένα εκφράστηκε η άποψη περί προσβολής ενός αόριστου αριθμού εννόμων αγαθών, είτε ενός «άλλου κοινωνικού αγαθού»²²⁶. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεώρηση, μπορεί η συμπεριφορά

²²² Έτσι και Καμπέρου – Ντάλτα,, Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 81

²²³ Καϊάφα – Γκμπάντι, Ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Βασικά χαρακτηριστικά του ν. 3691/2008 και δικαιοκρατικά όρια, ΠοινΧρ ΝΗ/2008, σελ. 917

²²⁴ BGH, Urteil vom 17.07.1997 – 1 StR 791/96, Beck - online

²²⁵ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 36

²²⁶ Δημήτρηνας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 158

του δράστη της νομιμοποίησης να συνέβαλλε σε μία διατήρηση της προσβολής του εννόμου αγαθού, το οποίο είχε προηγουμένως προσβληθεί από το βασικό αδίκημα, όμως δημιουργούσε και έναν επιπλέον «υποθετικό κίνδυνο» για αόριστο αριθμό εννόμων αγαθών, αφού ουσιαστικά συντελούσε στην ενίσχυση του οργανωμένου εγκλήματος. Στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής, ο δράστης του ξεπλύματος λειτουργεί ως «οιονεί εντολοδόχος» του οργανωμένου εγκλήματος²²⁷. Έτσι, όταν πρόκειται για περιουσιακά αδικήματα, προσβάλλεται μεν, βάσει αυτής της άποψης, με τη νομιμοποίηση το έννομο αγαθό, το οποίο προσεβλήθη από το βασικό αδίκημα, συμπροσβάλλεται όμως μαζί του και η «κοινωνική όψη της δημόσιας τάξης», η «κοινή ειρήνη»²²⁸.

Η δημόσια τάξη

Η έννοια της δημόσιας τάξης (μερικές φορές και με τη μορφή της ως εσωτερικής ασφάλειας – innerstaatliche Sicherheit) προτάθηκε επίσης ως πιθανό προσβαλλόμενο από το ξέπλυμα έννομο αγαθό, υπό την έννοια ότι ο δράστης της νομιμοποίησης «παραπλανώντας» τις δικωτικές αρχές θίγει αυτήν και όχι τη δικαιοσύνη. Πέραν αυτού, όπως μόλις προηγουμένως αναφέρθηκε, η λεγόμενη «κοινωνική όψη της δημόσιας τάξης» γινόταν δεκτό, ότι συμπροσβάλλεται, εφόσον η προσβολή αφορά σε αόριστο αριθμό εννόμων αγαθών και εν τέλει κατατείνει σε έναν γενικότερο «βραχνά» για το σύνολο της δημόσιας τάξης.

Έπειτα, πολύ σημαντικό είναι το επιχείρημα της προσβολής της δημόσιας τάξης από το οργανωμένο έγκλημα. Όπως αναφέρθηκε στον οικείο τόπο, γίνεται κατά κρατούσα γνώμη δεκτό, ότι το έννομο αγαθό που προσβάλλεται μέσω του οργανωμένου εγκλήματος, δεν είναι άλλο από τη δημόσια τάξη. Βάσει αυτού, η υποστηρικτική γραμμή της άποψης περί προσβολής του εννόμου αγαθού που προσβάλλεται από το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και εδώ, συμπεριλαμβανομένων πολύ ισχυρών επιχειρημάτων περί του ειλικρινούς σκοπού του ενωσιακού νομοθέτη (ο οποίος αποτελεί την αφετηρία και για την εθνική ρύθμιση), καθώς και των συνοδευτικών των νομοθετημάτων κειμένων. Εντός αυτών τίθεται πάντοτε ως πρωταρχικός σκοπός των εν λόγω ρυθμίσεων, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Διόλου αμελητέο το γεγονός, ότι οι έννοιες αυτές αποτελούν και το κύριο περιεχόμενο της Οδηγίας ΕΕ 2018/1673.

Επιπλέον, αν κανείς αναζητά κάθε πιθανό επιχείρημα, υπέρ της δημόσιας τάξης συνηγορεί και το γεγονός ότι (σχεδόν) όλα τα υπόλοιπα έννομα αγαθά, μπορούν κατά κάποιον τρόπο να αναχθούν στην έννοια αυτής.

Το μεγάλο πρόβλημα που προκύπτει και στην περίπτωση της δημόσιας τάξης είναι η ευρύτητα του όρου. Και πράγματι, είναι γεγονός ότι πολλές φορές χρησιμοποιούνται τέτοιου είδους όροι, με ατέρμονο περιεχόμενο, για να περιγράψουν ή να ορίσουν προστατευόμενα έννομα αγαθά διάφορων διατάξεων, όμως η λύση αυτή στην προκειμένη περίπτωση, δεν είναι ικανοποιητική. Ένα έγκλημα, όπως αυτό της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, το οποίο έχει λάβει τέτοιες νομικές

²²⁷ Δημήτραινας, Νομιμοποίηση εσόδων: Θέσεις της νομολογίας σε ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995 (με αφορμή το Βούλευμα του ΣυμβΕφΛάρισ 50/2004), ΠοινΔικ 5/2004, σελ. 589

²²⁸ Δημήτραινας, Ο δράστης της νομιμοποίησης εσόδων σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 158 - 160

και κοινωνικές προεκτάσεις στη σημερινή εποχή, δεν μπορεί να αφορά σε ένα έννομο αγαθό με τόσο ευρεία και δύσκολα προσδιορίσιμη έννοια.

Σίγουρα και η γράφουσα συντάσσεται με την άποψη, ότι το έννομο αγαθό της δημόσιας τάξης φαίνεται να είναι αυτό που προσεγγίζει περισσότερο το ζητούμενο, είναι δηλαδή στη σωστή κατεύθυνση. Καλό θα ήταν, όμως, να συγκεκριμενοποιηθεί λίγο περισσότερο.

Οι προηγουμένως παρατεθείσες σκέψεις καταλήγουν στην παραδοχή, ότι σκοπός του νομοθέτη στο πλαίσιο των ρυθμίσεων περί ξεπλύματος, ήταν να τιμωρούνται όσοι χρησιμοποιούν τεχνάσματα και μεθόδους, ώστε να αποκρύψουν το παράνομο της προέλευσης των εσόδων τους, τα οποία στη συνέχεια μεταμφιέζουν προσδίδοντάς τους νομιμοφανή υπόσταση και εντάσσοντάς τα στο πεδίο των νόμιμων συναλλαγών. Και οι λόγοι για την τιμώρηση αυτή είναι δύο. Αφενός μεν η κατάργηση του οικονομικού κινήτρου των επίδοξων δραστών να τελούν εγκλήματα, με το σκεπτικό ότι το έγκλημα δεν αποφέρει κέρδος, και αφετέρου το γεγονός ότι ο δράστης του ξεπλύματος «εξαπατά» τον κρατικό μηχανισμό στο σύνολό του. Επηρεάζει τον τομέα της δικαιοσύνης, της οικονομίας, χρησιμοποιεί το χρηματοπιστωτικό σύστημα, αγνοεί τις διωκτικές αρχές και αποκτά παράνομο προβάδισμα έναντι των ανταγωνιστών του στη σχετική αγορά. Πρέπει, λοιπόν, να τιμωρείται, ακριβώς γιατί επηρεάζει την ακεραιότητα και την αξιοπιστία του κρατικού μηχανισμού στο σύνολό του.

Κατά την άποψη της γράφουσας, λοιπόν, το θιγόμενο εκ του ξεπλύματος έννομο αγαθό δεν είναι άλλο από τη δημόσια τάξη και μάλιστα υπό την έκφασή της ως «εύρυθμη λειτουργία και αξιοπιστία του κρατικού μηχανισμού» προς τους πολίτες. Διότι θίγεται βέβαια η δημόσια τάξη και ο κρατικός μηχανισμός, όταν ο πολίτης χάνει την εμπιστοσύνη του στους θεσμούς αυτούς, βλέποντας ότι ο εγκληματίας μπορεί ανενόχλητος και ατιμώρητος να απολαμβάνει τους καρπούς της εγκληματικής του δραστηριότητας.

Οι λόγοι υιοθέτησης αυτής της άποψης είναι πολλοί. Αρχικά, αν κανείς προσέξει λίγο περισσότερο, θα διαπιστώσει, ότι όλα τα έννομα αγαθά (εκτός του εννόμου αγαθού που έχει προσβληθεί ήδη από το βασικό έγκλημα, το οποίο όμως, όπως σαφώς καταδείχθηκε, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να είναι το προστατευόμενο από τις διατάξεις για το ξέπλυμα) που κατά καιρούς έχει υποστηριχθεί ότι ενδέχεται να προσβάλλονται από το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων, κάπως καταλήγουν να τείνουν και σε μία προσβολή της δημόσιας τάξης. Συγκεκριμένα, ξεκινώντας με τη δικαιοσύνη, αυτή θα μπορούσε να νοηθεί μόνο ως απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Και μάλιστα, δεν θα μπορούσε το συγκεκριμένο έννομο αγαθό να θεωρηθεί με την ίδια έννοια, όπως αυτή, η οποία περιγράφεται από τις αντίστοιχες διατάξεις (που προσβάλλουν τη δικαιοσύνη) στον ποινικό κώδικα. Και αυτό, διότι τα εγκλήματα προσβολής της δικαιοσύνης εντός του ΠΚ, αφορούν το κομμάτι της δικαστηριακής πρακτικής ως επί το πλείστον (εκτός από την υπόθαλψη εγκληματία), άρα τη δικαιοσύνη στο πεδίο επιβολής της και όχι σε κάποιο πιο πρώιμο στάδιο. Ούτως ή άλλως όμως, ο τρόπος με τον οποίο το ξέπλυμα ενδεχομένως προσβάλλει το έννομο αγαθό της δικαιοσύνης, είναι διαφορετικός. Ο δράστης του ξεπλύματος ουσιαστικά εμποδίζει τη δικαιοσύνη να επιτελέσει μέρος της λειτουργίας της (να δικάσει και να τιμωρήσει τον υπαίτιο ενός εγκλήματος), «ξεγελώνοντας» τον κρατικό μηχανισμό, δηλαδή τις διωκτικές αρχές, οι οποίες δεν καταφέρνουν να εντοπίσουν το βρόμικο χρήμα, το «ίχνο» του εγκλήματος και συνεπώς και τον εγκληματία.

Στο πεδίο της οικονομίας και του ανταγωνισμού, τα πράγματα οδηγούνται ακόμη πιο εύκολα στην προσβολή της δημόσιας τάξης, ήτοι του κρατικού μηχανισμού. Και πάλι ο δράστης «ξεγελάει» το σύστημα στο σύνολό του ξεπλένοντας τα βρόμικα έσοδα και εισφέροντάς τα ως «καθαρά» στον κύκλο της (κρατικής) οικονομίας και της εκάστοτε αγοράς.

Ακόμα, όμως, και στο πεδίο του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο υπήρξε για πολύ καιρό η κρατούσα άποψη περί προσβαλλομένου από το ξέπλυμα εννόμου αγαθού, φαίνεται ότι το πρόβλημα επιλύεται από μόνο του μέσω της θεωρίας, η οποία, κατά κρατούσα άποψη, όπως φάνηκε, δέχεται προσβολή του εννόμου αγαθού της δημόσιας τάξης και για τις πράξεις που προέρχονται από το οργανωμένο έγκλημα. Η σημείωση αυτή, θεωρώ, ότι είναι η πιο σημαντική, δεδομένης της εύλογης απήχησης της θεωρίας περί σύνδεσης της νομιμοποίησης εσόδων με το οργανωμένο έγκλημα. Συν τοις άλλοις, τόσο η ιστορική ερμηνεία, όσο και τα ευρωπαϊκά κείμενα, αλλά και οι συστάσεις της FATF τουλάχιστον εντοπίζουν το πρόβλημα της οργανωμένης εγκληματικότητας και τουλάχιστον δίνουν κατευθυντήριες γραμμές προς την καταπολέμησή της.

Και η δήμευση, όμως, η οποία διαρκώς συνδέεται με το έγκλημα της νομιμοποίησης, είναι ένας θεσμός του ποινικού δικαίου, ο οποίος σχετίζεται άμεσα με τη δημόσια τάξη. Και αυτό συμβαίνει υπό την έννοια ότι η ιδέα πίσω από τη δήμευση, είναι ότι το έγκλημα δεν πρέπει να προσφέρει οφέλη, το έγκλημα δεν αξίζει να τελεσθεί, γιατί η ζημία που θα υποστεί κάποιος όταν τον πιάσουν, θα είναι μεγαλύτερη από το κέρδος που θα αποκτήσει εκ της παράνομης πράξης του. Γι' αυτό και στο πλαίσιο του εγκλήματος της νομιμοποίησης, τα πράγματα όσον αφορά τη δήμευση είναι ακόμα αυστηρότερα. Επειδή ακριβώς δεν επιτρέπεται ούτε να τελέσει κανείς το έγκλημα και φυσικά ούτε να επιδιώξει να ξεγελάσει τον κρατικό μηχανισμό προκειμένου να διασφαλίσει τα παράνομα έσοδά του.

Όλα δείχνουν, λοιπόν, ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό από τις διατάξεις για το ξέπλυμα πρέπει να θεωρηθεί η δημόσια τάξη. Βέβαια, αν και πλέον υπάρχει μία κατεύθυνση, τα προβλήματα δεν έχουν επιλυθεί σε καμία περίπτωση. Διότι, εν προκειμένω έχουμε να κάνουμε με ένα σχετικά αόριστο έννομο αγαθό, μία ευρεία έννοια, χωρίς συγκεκριμένα προσδιορισμένο φορέα. Πρέπει, λοιπόν, να συγκεκριμενοποιηθεί λίγο περισσότερο το έννομο αγαθό και μετά να εξετασθεί η φύση του. Κατά την άποψη της γράφουσας, σίγουρα η έρευνα καταλήγει, όπως σαφώς προέκυψε και από την ανωτέρω ανάλυση, σε ένα έννομο αγαθό – υποκατηγορία της δημόσιας τάξης. Για να το προσδιορίσουμε σαφέστερα, θα πρέπει να διαπιστώσουμε, τί είναι αυτό που οδηγεί κάθε ανάλυση περί εννόμου αγαθού στο πεδίο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, να καταλήγει στην προσβολή της δημόσιας τάξης;

Νομίζω, ότι σε κάθε περίπτωση το συνεκτικό στοιχείο είναι μία επιδίωξη, μία προσπάθεια του προβαίνοντος στο ξέπλυμα δράστη να παραπλανήσει, να «ξεγελάσει» τον κρατικό μηχανισμό στο σύνολό του (είτε μιλάμε για δικαιοσύνη, είτε για οικονομία, είτε για κανόνες ανταγωνισμού) και να εισβάλει παράνομα, χωρίς να ακολουθεί τους καθορισμένους κανόνες σε αυτόν, διατηρώντας ένα προβάδισμα, σε κάθε επίπεδο, σε σχέση με όσους συμπεριφέρονται σύμφωνα με τα όσα ορίζει ο νόμος. Το πρόβλημα, συνεπώς, είναι αυτή η παραπλανητική συμπεριφορά του δράστη.

Πέραν τούτων, η συγκεκριμένη προσβολή της δημόσιας τάξης, ήτοι η προσβολή της εύρυθμης λειτουργίας και της αξιοπιστίας του κρατικού μηχανισμού, λειτουργεί και ως πλήγμα στην αξιοπιστία

του κρατικού μηχανισμού προς τους πολίτες. Ο μέσος πολίτης, χάνει την εμπιστοσύνη του προς τους κρατικούς θεσμούς, όταν βλέπει τον εγκληματία να απολαμβάνει ατιμώρητος και ανενόχλητος τους καρπούς της παράνομης πράξης του.

Ενδεικτικό, μάλιστα, της ορθότητας της άποψης περί προσβολής του εννόμου αγαθού της δημόσιας τάξης, είναι το γεγονός ότι ο ίδιος ο νόμος περί ξεπλύματος προσφέρει στο Δημόσιο αξίωση αποζημίωσης από τον καταδικασμένο για ξέπλυμα²²⁹. Ακριβέστερα, το άρθρο 8 του Ν. 4816/2021 αναφέρεται στη δυνατότητα («μπορεί») του Δημοσίου, μετά από πρακτικό ή γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, να ζητήσει αποζημίωση από τον δράστη του ξεπλύματος ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων. Για να είναι κάτι τέτοιο δυνατόν, πρέπει ο δράστης να έχει καταδικαστεί αμετάκλητα σε ποινή τουλάχιστον τριών ετών για συγκεκριμένα αδικήματα, τα οποία περιοριστικά αναφέρονται στο κείμενο του νόμου και εφόσον από αυτά μπορεί εμμέσως ή αμέσως να αντληθεί οικονομικό όφελος. Μάλιστα, εάν η περιουσία του καταδικασθέντος έχει μεταβιβαστεί ήδη σε τρίτο πρόσωπο, ο καταδικασθείς υποχρεούται σε αποζημίωση ίση με την αξία της κατά το χρόνο συζήτησης της αγωγής. Το Δημόσιο, μπορεί να στρέψει την αξίωσή του για αποζημίωση και σε κάθε τρίτο πρόσωπο που έχει αποκτήσει την εν λόγω περιουσία, εφόσον το εκάστοτε τρίτο πρόσωπο γνώριζε, κατά το χρόνο κτήσης αυτής, την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του καταδικασθέντος.

Συρροές

Για να επιτευχθεί μία δογματικά στέρεη συλλογιστική, πρέπει κάθε φορά να τίθενται στην συζήτηση αφηρητικά ορισμένα πράγματα, τα οποία ενδεχομένως φαντάζουν θεμελιώδη και περιττά, είναι όμως απαραίτητα για τη στήριξη ενός δογματικά ανθεκτικού επιχειρήματος. Έτσι θα ξεκινήσει και η ανάλυση στο ζήτημα της σχέσης συρροής μεταξύ του βασικού αδικήματος και του ξεπλύματος. Ως γνωστόν, όταν ο δράστης διέπραξε περισσότερα του ενός εγκλήματα, θέτοντας το άδικο καθενός εξ αυτών, υπάρχει αληθινή συρροή (ή συρροή εγκλημάτων). Η συρροή εγκλημάτων απαιτεί εφαρμογή περισσότερων ποινικών διατάξεων που αφορούν στα επιμέρους αληθώς συρρέοντα εγκλήματα. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο δράστης δεν πραγματώνει το άδικο περισσότερων εγκλημάτων, αλλά δίνει την εντύπωση ότι διέπραξε παραπάνω εγκλήματα, ενώ πραγματικά μπορεί να τιμωρηθεί μόνο για το ένα εξ αυτών, διότι αυτό καλύπτει πλήρως την απαξία της πράξης. Σε αυτή την περίπτωση γίνεται λόγος για φαινομενική συρροή²³⁰. Η φαινομενική συρροή με τη σειρά της διακρίνεται σε τρεις πιθανές μορφές: την ειδικότητα (Spezialität), την απορρόφηση (Konsumption) και την επικουρικότητα (Sunsidiarität)²³¹.

²²⁹ Άρθρο 8 Ν. 4816/2021, Αποζημίωση υπέρ του Δημοσίου – Τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 41 του ν. 4557/2018. Και βέβαια, η πρόβλεψη αυτή (αν και με διαφοροποιήσεις) δεν εμφανίζεται το πρώτον στο Νόμο του 2021, αλλά προϋπάρχει. Βλ. ενδεικτικά Σοφό, Ενοχή χωρίς Αγαθό, Ερμηνεία Όρων του Νόμου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες με τη βοήθεια της «Θεωρίας των Κανόνων», Π.Ν. Σάκκουλας 2011, σελ. 153

²³⁰ Vogler, Funktion und Grenzen der Gesetzeinheit in: Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag, C.H. Beck 1979, 716

²³¹ Gropp, Sinn, Strafrecht Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Springer 2020, 660 – 661,

Η περίπτωση της ειδικότητας αφορά στο ενδεχόμενο η μία από τις δύο εξεταζόμενες διατάξεις να περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης της άλλης και τουλάχιστον ένα στοιχείο παραπάνω²³². Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, η έχουσα επιπλέον στοιχεία διάταξη, εφαρμόζεται ως ειδικότερη έναντι της άλλης.

Η επικουρικότητα αφορά συνήθως σε περιπτώσεις σχέσης μίας ηπιότερης προς μία αυστηρότερη διάταξη. Η ηπιότερη, επικουρική διάταξη, εφαρμόζεται μόνο στις περιπτώσεις που η κύρια, αυστηρότερη διάταξη, δεν μπορεί για κάποιο λόγο να εφαρμοστεί. Η επικουρικότητα διακρίνεται σε ρητή, όταν προβλέπεται ρητά στο κείμενο του νόμου και σιωπηρή, όταν συνάγεται ερμηνευτικά από αυτό.

Περισσότερο ενδιαφέρει εν προκειμένω η έννοια της απορρόφησης ως μορφής φαινομενικής συρροής²³³. Πρόκειται για μία μέθοδο αξιολόγησης της απαξίας των περισσότερων διατάξεων. Σύμφωνα μάλιστα με τον Άρειο Πάγο²³⁴ «όταν οι περισσότερες πράξεις, οι οποίες διώκονται, δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και αυτοτελώς κολάσιμες, αλλά συγκροτούν την έννοια ενός και του αυτού εγκλήματος, είτε διότι η μεν αποτελεί κατά νόμο συστατικό στοιχείο ή επιβαρυντική περίπτωση της άλλης, είτε διότι χρησιμεύει κατά νόμο ως αναγκαίο μέσο για την τέλεση αυτής, είτε, διότι παρίσταται ως αναγκαία συνέπεια της προηγηθείσης, από την οποίαν και απορροφάται»²³⁵.

Κρίσιμο είναι ότι για να γίνει δεκτή μια σχέση απορρόφησης μεταξύ δύο πράξεων, πρέπει να πραγματοποιηθεί εξέταση της σχέσης των διατάξεων στο πλαίσιο της εκάστοτε συγκεκριμένης περίπτωσης. Η απαξία του ενός εγκλήματος κρίνεται ad hoc ως αμελητέα σε σχέση με την απαξία του άλλου, με αποτέλεσμα η τιμώρηση του βαρύτερου να μην καταλείπει στην Πολιτεία περαιτέρω ποινική αξίωση για το δεύτερο.

Η προβληματική του ξεπλύματος γενικότερα και του αυτοξεπλύματος πιο ειδικά, αγγίζει τη θεματική των συρροών στο επίπεδο της συντιμωρητής ύστερης (και πρότερης) πράξης. Εν προκειμένω ο δράστης διασφαλίζει, εκμεταλλεύεται η αξιοποιεί την πρόσοδό του, η οποία προέρχεται από την κύρια πράξη. Τέτοιες περιπτώσεις, διασφαλιστικές του προϊόντος του πρώτου εγκλήματος, υπάγονται κατά κόρον στο πεδίο της φαινομενικής συρροής υπό τη μορφή της ως απορρόφησης.

Όπως, όμως, ήδη σημειώθηκε, η περίπτωση της απορρόφησης κρίνεται στην εκάστοτε περίπτωση αξιολογικά και πάντα σύμφωνα με το εάν υπάρχει περιθώριο ανεξάρτητης απαξίας για την κάθε επιμέρους πράξη. Το αξιολογικό στοιχείο ενέχει τη δυσκολία, ότι δεν υπάρχει ένας και μόνος συγκεκριμένος κανόνας, βάσει του οποίου θα καταφαθεί ή θα απορριφθεί η δυνατότητα σχέσης απορρόφησης. Η κατάφαση ή η απόρριψη αυτή είναι ζήτημα των εκάστοτε δεδομένων και απλώς στηρίζεται εν μέρει σε κάποιους ενδείκτες.

Κρίσιμο κριτήριο, είναι, παραδείγματος χάριν, το έννομο αγαθό, το οποίο σε κάθε περίπτωση θίγεται. Εάν το έννομο αγαθό είναι το ίδιο και στα δύο εγκλήματα, τότε εύκολα καταφάσκει η θεωρία περί απορρόφησης και περί συντιμωρητής ύστερης πράξης. Εφόσον το έννομο αγαθό είναι διαφορετικό,

²³² Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 998 - 999

²³³ Η άποψη περί φαινομενικής συρροής έχει υποστηριχθεί πολλές φορές από τη θεωρία, βλ. π.χ. μεταξύ άλλων Τσιρίδη, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), ΝΒ 2009, σελ. 70

²³⁴ ΟΛΑΠ 179/1990, ΑΠ 53/2017, Nomos

²³⁵ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 1008 - 1009

το ζήτημα απαιτεί περαιτέρω εξέταση²³⁶. Και όταν βλάπτεται το ίδιο έννομο αγαθό, όμως, εάν η μεταγενέστερη πράξη προκαλέσει περαιτέρω βλάβη στο σε αυτό ή προσβάλει άλλο υλικό αντικείμενο²³⁷, τότε η συρροή είναι αληθινή²³⁸. Κρίσιμη είναι η διαπίστωση επίτασης της προσβολής του εννόμου αγαθού ή η παρέμβαση επί ενός άλλου αντικειμένου²³⁹. Σύμφωνα με τα παραπάνω, γίνεται δεκτό ότι, όταν το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό είναι διαφορετικό, η πραγματική συρροή έχει εξαιρετικά υψηλές πιθανότητες να είναι αληθινή²⁴⁰. Και, ένα στάδιο παρακάτω, το ίδιο συμβαίνει – δηλαδή έχουμε πραγματική, αληθινή συρροή – και όταν υφίσταται επίταση της προσβολής του ήδη προσβληθέντος εννόμου αγαθού²⁴¹. Σημειώνεται, βέβαια, ότι για να υπάρχει σχέση φαινομενικής έστω συρροής πρέπει να πληρούνται οι ειδικές υποστάσεις τουλάχιστον δύο πράξεων, οι οποίες να είναι άδικες και καταλογιστές. Πρέπει δηλαδή να υφίσταται μία αυτοτέλεια αξιοποιήσιμη, αλλιώς δεν τίθεται καν ζήτημα συρροής.

Όταν η συρροή πραγματώνεται με μία πράξη λέγεται κατ' ιδέαν συρροή, ενώ όταν πραγματώνεται με περισσότερες, λέγεται πραγματική²⁴². Κριτήριο για την κατηγοριοποίηση της εκάστοτε σχέσης συρροής μεταξύ δύο πράξεων, είναι η πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης. Εάν η συμπεριφορά του δράστη που πληροί την αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος, πληροί έστω και εν μέρει την αντικειμενική υπόσταση του άλλου εγκλήματος, τότε υφίσταται ταύτιση και κατ' ιδέαν συρροή. Εάν πάλι η προϋπόθεση αυτή δεν πληρούται, η συρροή είναι οπωσδήποτε πραγματική. Όταν τα έννομα αγαθά, τα οποία προσβάλλονται είναι τα ίδια, μιλάμε για ομοειδή συρροή. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή θίγονται διαφορετικά έννομα αγαθά, η συρροή είναι ετεροειδής.

Επιστρέφοντας μετά την αναφορά όλων αυτών των θεμελιωδών κανόνων, στην κύρια προβληματική της παρούσης, τα πράγματα είναι μάλλον ευκολότερα απ' ό,τι φαίνονταν αρχικώς. Τα εκ του νόμου περί ξεπλύματος δοθέντα δεδομένα είναι τα εξής: Πάντοτε έχει τελεσθεί και προϋπάρχει ένα βασικό

²³⁶ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 1011, ο οποίος αναφέρει ότι «Αντίθετα, όταν προσβάλλεται διαφορετικό έννομο αγαθό, η πραγματική συρροή είναι αληθινή»

²³⁷ Για τον Μπιτζιλέκη, Αρχές και συνέπειες της φαινομενικής συρροής εγκλημάτων, ΠοινΧρ 2007, σελ. 97 επ, το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος αποτελεί ασφαλέστερο κριτήριο για την κατάφαση ή απόρριψη της συγκεκριμένης σχέσης συρροής.

²³⁸ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 1011

²³⁹ BGH, Urteil vom 11.1.1955 – 5 StR 371/54, Beck – online, „...ist zwar straflose Nachtat, sofern sie nicht dem durch den Betrug schon eingetretenen Nachteil einen neuen Rechtsschaden hinzufügt.“

²⁴⁰ Βλ. όμως και Μπιτζιλέκη, Αρχές και συνέπειες της φαινομενικής συρροής εγκλημάτων, ΠοινΧρ 2007, σελ. 97 επ., ο οποίος υποστηρίζει ότι δεν έχει και τόσο κομβικό ρόλο στην εξέταση περί φαινομενικής συρροής το αν υπάρχει ταυτότητα ή ετερότητα ως προς το έννομο αγαθό. Αυτό που πρέπει κατά προτεραιότητα να εξετάζεται είναι το υλικό αντικείμενο των δύο εγκλημάτων. Αν το υλικό αντικείμενο των εγκλημάτων ταυτίζεται, τότε μπορεί να υπάρξει φαινομενική συρροή και χωρίς ταυτότητα εννόμου αγαθού. Ακόμη, όμως, κι αν υιοθετηθεί αυτή η θεωρία, και πάλι δεν θα μπορούσαμε να καταλήξουμε σε φαινομενική συρροή μεταξύ του βασικού εγκλήματος και της νομιμοποίησης εσόδων, τουλάχιστον σίγουρα όχι σε όλες τις περιπτώσεις. Διότι ενδεχομένως να χωρούσε μία τέτοια συζήτηση σε περιπτώσεις βασικών εγκλημάτων με υλικό αντικείμενο κάποιο περιουσιακό στοιχείο, όπως για παράδειγμα η απάτη, όμως σίγουρα δεν θα έβρισκε εφαρμογή σε περιπτώσεις εγκλημάτων, όπως η ανθρωποκτονία, η πορνογραφία ανηλικών, η τρομοκρατία, τα ναρκωτικά και τόσα άλλα. Στις περιπτώσεις των εγκλημάτων αυτών, εκτός από διαφορετικό προσβαλλόμενο έννομο αγαθό, υπάρχει και απολύτως διαφορετικό υλικό αντικείμενο σε σχέση με το ζέπλυμα.

²⁴¹ Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 59

²⁴² Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 955 - 957

αδίκημα²⁴³, το οποίο μάλιστα συνδέεται άμεσα και αιτιακά²⁴⁴ (απαιτείται αιτιώδης σύνδεσμος - Kausalzusammenhang²⁴⁵) με το ξέπλυμα²⁴⁶, πάντοτε πληρούνται μία από τις υποστάσεις του άρθρου 2 του 4557/2018, ήτοι του άρθρου 4 του 4816/2021, ποτέ (για να τίθεται ζήτημα σχετικά με το αυτοξέπλυμα) δεν υπάρχει ταύτιση στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού αδικήματος και της νομιμοποίησης εσόδων (ποιοτική διαφορά των στοιχείων).

Όλα αυτά συντιθέμενα μεταξύ τους οδηγούν στα παρακάτω συμπεράσματα:

1. Στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων, το αυτοξέπλυμα συντελείται με πράξη διαφορετική και ανεξάρτητη από το βασικό αδίκημα. Η μοναδική περίπτωση ταυτότητας της πράξης είναι στην περίπτωση της «απόκτησης», της περίπτωσης γ' του άρθρου 4 Ν. 4816/2021, η οποία όμως υφίσταται περιορισμούς από το ίδιο το γράμμα του νόμου. Συνεπώς η συρροή του βασικού αδικήματος με το ξέπλυμα είναι για τον δράστη του αυτοξεπλύματος, πάντα πραγματική²⁴⁷.
2. Σε δεύτερο επίπεδο, ας εξετασθεί το ενδεχόμενο η σχέση μεταξύ βασικού αδικήματος και νομιμοποίησης εσόδων να είναι σχέση φαινομενικής συρροής. Όπως παρατέθηκε ανωτέρω, η φαινομένη συρροή έχει τρεις πιθανές μορφές. Σχέση ειδικότητας δεν μπορεί να υπάρχει μεταξύ βασικού εγκλήματος και ξεπλύματος, διότι, όπως σημειώθηκε, η ειδικότητα απαιτεί η μία από τις δύο συρρέουσες διατάξεις να περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης της άλλης και τουλάχιστον ένα παραπάνω στοιχείο. Έτσι, το ενδεχόμενο της ειδικότητας απορρίπτεται εξ αρχής ex lege, αφού προϋπόθεση ύπαρξης του αυτοξεπλύματος είναι μεταξύ άλλων και το διαφορετικό περιεχόμενο της αντικειμενικής υπόστασης του ξεπλύματος από αυτό της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού αδικήματος. Η περίπτωση της επικουρικότητας, πάλι, προϋποθέτει την ύπαρξη μίας κύριας διάταξης, η οποία είναι αυστηρότερη, και η οποία για κάποιον λόγο δεν μπορεί εν προκειμένω να εφαρμοστεί. Προφανώς, ούτε σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται η υπό κρίση περίπτωση.

²⁴³ Κατά την πρόσφατη ελληνική νομολογία, βλ. ενδεικτικά ΑΠ 145/2022, ΠοινΧρ 2022, σελ. 436 επ., «Η βασική δε αυτή εγκληματική δραστηριότητα, η οποία αναγκαιώς ερευνάται, δεν πρέπει να εικάζεται ή να πιθανολογείται, αλλά πρέπει να προσδιορίζεται επαρκώς και εξατομικευμένα ως προς το χρόνο τέλεσης και τους δράστες αυτής, έστω και αν δεν υπάρχει κατ' αυτών κατηγορία.»

²⁴⁴ Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 777, Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos 2017, 531

²⁴⁵ Βλ. και BGH, Beschluss vom 27.11.2018 – 5 StR 234/18, Beck-online, Neuheuser in: Münchener Kommentar Strafgesetzbuch, §§ 185-262, 4. Auflage, C.H. Beck, 2177

²⁴⁶ Τσιρίδης, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), ΝΒ 2009, σελ. 79, βλ. και Σοφό, Ενοχή χωρίς Αγαθό, Ερμηνεία Όρων του Νόμου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες με τη βοήθεια της «Θεωρίας των Κανόνων», Π.Ν. Σάκκουλας 2011, σελ. 203, ο οποίος αναφέρεται σε υλική και λειτουργική αντιστοιχία της περιουσίας που προέκυψε από το βασικό έγκλημα και αυτής που αποτελεί το υλικό αντικείμενο του ξεπλύματος.

²⁴⁷ Με την άποψη αυτή συντάσσεται και η νομολογία, βλ. ενδεικτικά και ΑΠ 145/2022, «Πρόκειται για έγκλημα υπαλλακτικά μικτό και με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση, έγκλημα δηλαδή σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην επιδίωξη συγκάλυψης της προέλευσης περιουσίας ή παροχή σε άλλον συνδρομής για συγκάλυψη. Προϋποθέτει, επίσης, την τέλεση ενός άλλου (βασικού) εγκλήματος, (εγκληματική δραστηριότητα), εκ του οποίου κάποιος (υπαίτιος ή άλλος), αποκόμισε παράνομα έσοδα (περιουσία). Όταν δε αυτοουργός της πράξης είναι το ίδιο πρόσωπο, συρρέει με εκείνο πραγματικά, με διακεκριμένη και διαφορετική καθένα απαξία (ΑΠ 286/2019, ΑΠ 1080/2019, ΑΠ 54/2017).»

3. Η μόνη πιθανή εφαρμογή της θεωρίας περί φαινομενικής συρροής στο πεδίο του αυτοξεπλύματος, θα ήταν η περίπτωση της απορρόφησης²⁴⁸. Η απορρόφηση κατ' εξοχήν αποτελεί μορφή σύντηξης της απαξίας δύο συμπεριφορών σε μία κατά τρόπο αξιολογικό, ενώ σε αυτήν εντάσσονται και οι περιπτώσεις διασφάλισης ή αξιοποίησης των προϊόντων του εγκλήματος, έννοιες που προσεγγίζουν ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά της νομιμοποίησης εσόδων. Και σε αυτή την περίπτωση όμως υπάρχει ζήτημα, το οποίο δυσχεραίνει την υπαγωγή της περίπτωσης του ξεπλύματος σε αυτή τη θεωρητική βάση. Η σχέση απορρόφησης θέτει ως προαπαιτούμενη την εκπομπή ενιαίας απαξίας²⁴⁹ και από τις δύο συρρέουσες πράξεις²⁵⁰. Αυτό αυτόματα σημαίνει ότι για να μπορεί να συρρέει το ξέπλυμα φαινομενικά με σχέση απορρόφησης με το βασικό αδίκημα, θα πρέπει είτε να προσβάλει το ίδιο έννομο αγαθό²⁵¹, είτε να μην επιτείνει την ήδη τελεσθείσα προσβολή του, η οποία έχει προκύψει από το βασικό αδίκημα, είτε να μην υπάρχει μεταβολή του υλικού αντικείμενου σε σχέση με το προγενέστερο αυτό βασικό έγκλημα. Αφού, κατά ορθή άποψη, το έγκλημα της νομιμοποίησης προσβάλει το έννομο αγαθό της δημόσιας τάξης (υπό την μορφή του ως εύρυθμη λειτουργία και αξιοπιστία του κρατικού μηχανισμού), δεν μπορεί στην πραγματικότητα να υπάρξει. Επίταση της προσβολής του ήδη προσβληθέντος με την βασική εγκληματική πράξη εννόμου αγαθού, θα μπορούσε να υφίσταται μόνο σε περίπτωση αποδοχής της θεωρίας περί προσβολής μέσω του ξεπλύματος του αγαθού που έχει ήδη θιγεί από το βασικό αδίκημα. Η άποψη αυτή, όμως, είναι κατά την άποψη της γράφουσας, εσφαλμένη για όλους τους λόγους που έχουν ήδη εκτεθεί στην παρούσα. Ακόμα, όμως, και αν θέλαμε οπωσδήποτε να δεχθούμε τη θεωρία περί ταύτισης του προσβαλλόμενου εννόμου αγαθού (ή έστω περί συμπροσβολής του²⁵²), και πάλι δεν θα μπορούσε να υφίσταται σχέση απορρόφησης. Και αυτό, διότι, ακόμη και στην περίπτωση που το προσβαλλόμενο έννομο αγαθό είναι το ίδιο και για τις δύο συμπεριφορές, σε περίπτωση επί-

²⁴⁸ Έτσι και Ανδρουλάκης, Η ποινική δογματική και η απίχισή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ., όπου αναφέρεται και ότι η «αρχή της απορρόφησης» (lex consumens derogat legi consumptae), συνιστά δε απόρροια ενός ιεραρχικά ανώτερου δόγματος, που είναι η «απαγόρευση της διπλής τιμώρησης». Όποιος έχει ήδη τιμωρηθεί για μία πράξη είναι απολύτως απαγορευμένο να ξανατιμωρηθεί για την ίδια. Στο δόγμα αυτό στηρίζεται όλη η διδασκαλία για την λεγόμενη φαινομένη πραγματική συρροή εγκλημάτων, δηλαδή για την μη-τιμωρητή ή συντιμωρητή προτέρα και την μη-τιμωρητή ή συντιμωρητή υστερά πράξη», αλλά και Παύλου, Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησεως της τρομοκρατίας, ΠοινΧρ ΝΗ/2008, σελ. 932

²⁴⁹ Ανδρουλάκης, Η ποινική δογματική και η απίχισή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ., ο οποίος υποστηρίζει την υιοθέτηση της άποψης περί φαινομενικής συρροής υπό τη μορφή της απορρόφησης, χωρίς όμως να επιλύει το ζήτημα περί του ποιο είναι τελικά το έννομο αγαθό που όντως θίγεται από το ξέπλυμα.

²⁵⁰ Έτσι και η ΣυμβΑΠ 1646/2008, που υπογράμμισε ότι σχέση απορρόφησης μπορεί να υφίσταται «μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η υστερη πράξη συνάπτεται σε ενότητα με άλλη προηγούμενη, συνιστώσα απλώς εξασφάλιση ή χρησιμοποίησή του, με την προηγούμενη πράξη, κτηθέντος, χωρίς, όμως, να προσβάλλει άλλα έννομα αγαθά του ίδιου ή άλλου προσώπου ή της κοινωνικής ολότητας, γιατί μόνο σ' αυτήν την περίπτωση μπορεί να υποστηριχθεί, ότι η εφαρμογή της πρώτης προβλέψεως καλύπτει όλη την απαξία, αντικειμενική και υποκειμενική, της εγκληματικής δράσης του υπαιτίου.», βέβαια βλ. αντίθετη άποψη Μπιτζιλέκη, Αρχές και συνέπειες της φαινομενικής συρροής εγκλημάτων, ΠοινΧρ 2007, σελ. 97 επ

²⁵¹ Βλ. και Παύλου σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτριάδης, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ. 23, ο οποίος πράγματι ασπάζεται τη θεωρία περί ταύτισης του εννόμου αγαθού που προσβάλλεται από την κύρια πράξη και το ξέπλυμα και επομένως συμπεραίνει (λογικά βάσει του συλλογισμού του) ότι η συρροή μεταξύ των δύο εγκλημάτων είναι φαινομενική.

²⁵² Διονυσοπούλου, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ.988 επ.

τασης της προσβολής ή μεταβολής του υλικού αντικειμένου, δεν μπορεί να ισχύει η εν λόγω θεωρία και η συρροή είναι αληθινή²⁵³. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, κρίσιμο θα αποβεί και το κριτήριο της μεταβολής του υλικού αντικειμένου από την πρώτη στη δεύτερη πράξη του δράστη. Υπό το πρίσμα των βασικών αδικημάτων, τα οποία δεν σχετίζονται με την περιουσία – ιδιοκτησία, η απάντηση είναι σαφής. Προφανώς, σε κάθε περίπτωση το υλικό αντικείμενο αυτών των αδικημάτων θα είναι διαφορετικό σε σχέση με το υλικό αντικείμενο του ξεπλύματος. Για παράδειγμα, όταν τίθενται οι συνθήκες μιας ανθρωποκτονίας και μίας νομιμοποίησης εσόδων που προέρχονται από αυτήν, δεν τίθεται καν η ελάχιστη πιθανότητα τα υλικά αντικείμενα των δύο εγκλημάτων να ταυτίζονται. Διότι μπορεί από το έγκλημα της ανθρωποκτονίας να πηγάζει ως προϊόν του εγκλήματος η παράνομη πρόσδοδος, αλλά το υλικό αντικείμενο είναι εντελώς άλλο σε σχέση με αυτήν.

Οι συνθήκες γίνονται κάπως δυσχερέστερες ως προς το προφανές της υπόθεσης, στις περιπτώσεις των περιουσιακών βασικών αδικημάτων. Όπως είναι λογικά εμφανές, στις περιπτώσεις των εγκλημάτων αυτών, το υλικό αντικείμενο βασικού και εξαρτημένου αδικήματος (ξεπλύματος), είναι πιθανό να ταυτίζονται. Σε μία απάτη, ας πούμε, υλικό αντικείμενο είναι τα χρήματα με τη μορφή της βλαπτόμενης περιουσίας. Μετέπειτα, στο ξέπλυμα, τα ίδια χρήματα, αποτελούν το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος υπό την μορφή των εσόδων παράνομης προέλευσης. Κατά την άποψη της γράφουσας, βέβαια, και σε αυτή την περίπτωση, εξακολουθεί να ενυπάρχει και να υπερτερεί το στοιχείο της προσβολής διαφορετικού εννόμου αγαθού. Συνεπώς και πάλι η συρροή δεν μπορεί να είναι φαινομενική. Από τα ανωτέρω συμπεράσματα προκύπτει σαφώς, ότι το αυτοξέπλυμα σε κάθε περίπτωση βρίσκεται σε σχέση πραγματικής αληθινής συρροής²⁵⁴ με το βασικό αδίκημα²⁵⁵, όχι μόνο επειδή πράγματι διαπιστώνεται ότι πρόκειται για δύο διαφορετικές πράξεις, οι οποίες δημιουργούν διαφορετική και ανεξάρτητη απαξία της Πολιτείας για κάθε μία από αυτές, αλλά και επειδή, όπως κατέστη φανερό, διά της απόπου απαγωγής, δεν είναι δυνατόν να υπαχθεί σε καμία άλλη περίπτωση συρροής.

Την άποψη περί αληθούς πραγματικής συρροής επικυρώνει και η νομολογία, η οποία στην ΑΠ 145/2022, τοποθετήθηκε επί του ζητήματος ως εξής: *«Πρόκειται για έγκλημα υπαλλακτικά μικτό και με υπερχειλή υποκειμενική υπόσταση, έγκλημα δηλαδή σκοπού, ο οποίος συνίσταται στην επιδίωξη συγκάλυψης της προέλευσης περιουσίας ή παροχή σε άλλον συνδρομής για συγκάλυψη. Προϋποθέτει, επίσης, την τέλεση ενός άλλου (βασικού) εγκλήματος, (εγκληματική δραστηριότητα), εκ του οποίου κάποιος (υπαίτιος ή άλλος), αποκόμισε παράνομα έσοδα (περιουσία). Όταν δε αυτουργός της πράξης είναι το ίδιο πρόσωπο, συρρέει με εκείνο πραγματικά, με διακεκριμένη και διαφορετική καθένα απαξία (ΑΠ 286/2019, ΑΠ 1080/2019, ΑΠ 54/2017).»*

Φυσικά, υπάρχουν και περιπτώσεις, κατά τις οποίες δεν τίθεται καν ζήτημα συρροής, διότι η μία από τις δύο συμπεριφορές δεν πληροί καν την αντικειμενική υπόσταση κάποιου εγκλήματος. Τέτοια είναι η περίπτωση που η ενδεχομένως ομοιάζουσα με την περιγραφόμενη στην αντικειμενική υπόσταση

²⁵³ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 1011

²⁵⁴ Βλ. και Σοφό, Ενοχή χωρίς Αγαθό, Ερμηνεία Όρων του Νόμου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες με τη βοήθεια της «Θεωρίας των Κανόνων», Π.Ν. Σάκκουλας 2011, σελ. 150

²⁵⁵ Βλ. όμως και Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 827, ο οποίος αναφέρεται σε ενός είδους «ημιαληθινή» συρροή, ώστε να μπορεί να αντιμετωπιστεί το όποιο ζήτημα τυχόν διπλής τιμώρησης του δράστη.

του ξεπλύματος συμπεριφορά, αποτελεί μέρος της αντικειμενικής υπόστασης του βασικού αδικήματος ή τρόπο ουσιαστικής αποπεράτωσής του. Εδώ δεν πληρούται καν η προϋπόθεση της πλήρωσης αντικειμενικής υπόστασης εγκλήματος, αφού ελλείπει η προϋπόθεση της διαφοροποίησης των στοιχείων των δύο αντικειμενικών υποστάσεων.

Ποινές

Για χρόνια οι ρυθμίσεις σχετικά με το ξέπλυμα υπαγόρευαν εξοντωτικές ποινές για τον δράστη της νομιμοποίησης. Ειδικά στην περίπτωση του αυτοξεπλύματος υπήρχε κατάφωρη παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, με τον δράστη να απειλείται με δύο ποινές (υπήρξε περίπτωση να επιβληθεί στον δράστη για το ξέπλυμα μέχρι και η ποινή που του επιβλήθηκε για το βασικό αδίκημα²⁵⁶) απλώς επειδή κατείχε ή χρησιμοποιούσε το προκύψαν από το έγκλημα προϊόν.

Το γεγονός ότι η συρροή μεταξύ του βασικού εγκλήματος και του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι πάντοτε αληθινή και πραγματική²⁵⁷, δημιουργεί συνέπειες και σε επίπεδο ποινής. Ο δράστης με τις περισσότερες πράξεις του, έχει προκαλέσει την ανεξάρτητη ποινική απαξία για κάθε μία από αυτές και έτσι πρέπει να τιμωρηθεί για κάθε μία από αυτές ξεχωριστά²⁵⁸.

Το άρθρο 6 του Ν. 4816/2021, το οποίο τροποποιεί το αρ. 39 του Ν. 4556/2018, αναφέρεται στις ποινικές κυρώσεις, τις οποίες υφίσταται ο υπαίτιος ξεπλύματος. Με τις διατάξεις αυτές ενσωματώνονται στο ελληνικό δίκαιο τα άρθρα 5 και 6 της Οδηγίας 2018/1673, τα οποία προβλέπουν την υποχρέωση των κρατών μελών να θεσπίσουν ποινικές κυρώσεις, αλλά και επιβαρυντικές περιστάσεις, για τις συμπεριφορές νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Σε κάθε περίπτωση τέλεσης πράξεων νομιμοποίησης, το γράμμα του νόμου προτάσσει ποινές καθείρξεως, επομένως καθίσταται καταφανές ότι οι πράξεις φέρουν κακουργηματικό χαρακτήρα, ενώ διακεκριμένες και προνομιούχες παραλλαγές ρυθμίζουν το διαφορετικό ύψος της ποινής σε κάθε περίπτωση²⁵⁹. Ο κακουργηματικός χαρακτήρας των πράξεων μεταβάλλεται σε πλημμεληματικό, εφόσον και το βασικό αδίκημα τιμωρείται σε βαθμό πλημμελήματος. Η δικαιολογητική βάση πίσω από τη ρύθμιση αυτή είναι προφανώς η επιδίωξη αποφυγής της αμήχανης κατάστασης, το εξαρτημένο έγκλημα του ξεπλύματος, να τιμωρείται βαρύτερα από την βασική εγκληματική πράξη, η οποία και του παρείχε το υλικό αντικείμενο, χωρίς το οποίο θα ήταν αδύνατο να τελεστεί. Το πρόσωπο, το οποίο θα θεωρηθεί υπαίτιος πράξεων νομιμοποίησης εσόδων γενικότερα, τιμωρείται με κάθειρξη έως οκτώ ετών και χρηματική ποινή από τριακόσιες έως χίλιες ημερήσιες μονάδες. Η ποινή αυστηροποιείται (κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή από χίλιες έως πέντε χιλιάδες ημερήσιες μονάδες, όταν το αντικείμενο της νομιμοποίησης υπερβαίνει το ποσό των 120.000 ευρώ, όταν αυτή τελείται από υπόχρεο πρόσωπο κατά την τέλεση της επαγγελματικής του δραστηριότητας και όταν η επίμαχη περιουσία, η οποία καθίσταται υλικό αντικείμενο του εγκλήματος της νομιμοποίησης, προέρχεται από τα κακουργήματα της εγκληματικής οργάνωσης (187 ΠΚ), των τρομοκρατικών πράξεων (187^Α, 187Β ΠΚ, αρ. 32-35 ν. 4689/2020), της δωροδοκίας και δωροληψίας από πολιτικό πρόσωπο, δικαστικό λειτουργό ή δημόσιο

²⁵⁶ Αργυρόπουλος, Η δίκαιη ποινή ως πολιτισμικό κεκτημένο, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007, σελ. 36

²⁵⁷ ΑΠ 189/2019, «Όταν αντουργός της πράξης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα είναι το ίδιο πρόσωπο με τον δράστη του βασικού εγκλήματος, γεγονός που δεν αποκλείεται από το νόμο, εκτός της περίπτωσης που το πρώτο τελείται με παροχή συνδρομής προς πρόσωπο ενεχόμενο σε εγκληματική δραστηριότητα, οπότε εννοιολογικά αποκλείεται η ταυτοπροσωπία, τα δύο εγκλήματα συρρέουν πραγματικά, αφού πρόκειται για δύο διαφορετικά κατά τα στοιχεία τους εγκλήματα με διακριτή και χωριστή απαξία το καθένα».

²⁵⁸ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 999

²⁵⁹ Παύλου σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτριάδης, Π.Ν. Σάκκουλας 2009, σελ.

υπάλληλο (159, 159^A, 235, 236 και 237 ΠΚ), της διευκόλυνσης προσβολών της ανηλικότητας, της πορνογραφίας ανηλίκων, της προσέλκυσης παιδιών για γενετήσιους λόγους, της πορνογραφικής παράστασης ανηλίκων, της μαστροπείας και της γενετήσιας πράξης με ανήλικο έναντι αμοιβής (348, 348^A, 348B, 348Γ, 349, 351^A ΠΚ), καθώς και των εγκληματικών πράξεων περί εξαρτησιογόνων ουσιών (αρ. 20-23 ν. 4139/2013). Ενώ αυστηρότερη γίνεται η ποινή και όταν ο υπαίτιος ασκεί τέτοιες δραστηριότητες κατ' επάγγελμα²⁶⁰ ή ως μέλος εγκληματικής οργάνωσης, η οποία έχει ως στόχο ακριβώς την τέλεση πράξεων νομιμοποίησης. Σε αυτές τις περιπτώσεις η ποινή θα είναι κάθειρξη και χρηματική ποινή από δύο χιλιάδες έως δέκα χιλιάδες ημερήσιες μονάδες.

Στο πλαίσιο του άρθρου 6 και συγκεκριμένα στην περίπτωση ε' της παραγράφου 1, κατοχυρώνεται, όπως ήδη εξαρχής σημειώθηκε το αξιόποινο του αυτοξεπλύματος. Αξίζει να αναφερθούν τα όσα σημειώνονται στην έκθεση της επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής όσον αφορά στο σχετικό νομοσχέδιο²⁶¹ «*Η παρ. 1 στοιχ. ε) εδ. β' του προτεινόμενου άρθρου 39 του ν. 4557/2018 ορίζει ότι, σε κάθε περίπτωση, ο αυτουργός ή ο συμμετέχων της πράξης απόκτησης, κατοχής ή χρήσης περιουσίας εν γνώσει της προέλευσής της από εγκληματική δραστηριότητα (περ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 2) μένει ατιμώρητος, αν κριθεί ένοχος με την ίδια, ή έχει κριθεί ένοχος με προγενέστερη απόφαση, για την τέλεση του βασικού αδικήματος, εκτός αν για την πράξη της νομιμοποίησης απειλείται ποινή στερητική της ελευθερίας με υψηλότερο ανώτατο όριο. Εν προκειμένω παρατηρείται ότι η περιουσία που προήλθε από βασικό αδίκημα και αποτελεί το υλικό αντικείμενο της νομιμοποίησης, είναι δυνατόν να μην αποτελεί στοιχείο της ειδικής υπόστασης του βασικού αδικήματος, το οποίο όμως μπορεί να προστατεύει και διαφορετικό έννομο αγαθό (π.χ. ζωή, σωματική ακεραιότητα) επ' απειλή και κακουργηματικών ποινών. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η απαξία του πορισμού περιουσίας δεν έχει συνυπολογισθεί στην ποινή του βασικού αδικήματος, ώστε να δικαιολογείται απαλλαγή από την ποινή για τη νομιμοποίηση». Προσοχή θέλει η περίπτωση ζ' του ίδιου άρθρου, σύμφωνα με την οποία η απαγόρευση της υπέρβασης της ποινής για το βασικό αδίκημα από την ποινή για το ξέπλυμα στο πρόσωπο αυτού που αυτοξεπλένει, δεν βρίσκει εφαρμογή στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες ο υπαίτιος τελεί τις πράξεις νομιμοποίησης κατ' επάγγελμα.*

Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται και μία ευμενέστερη μεταχείριση του οικείου του δράστη του βασικού αδικήματος, σε περίπτωση που εκείνος πληροί την υπόσταση της απόκτησης, κατοχής ή χρήσης της παράνομης περιουσίας, έχοντας γνώση της παράνομης προέλευσης αυτής κατά το χρόνο κτήσης της.

²⁶⁰ Βλ. και ΑΠ 145/2022, «κατά το άρ. 45 παρ. 1 περ. γ' του Ν. 3691/2008 διαπράττεται «διακεκριμένη μορφή νομιμοποίησης εσόδων», μεταξύ άλλων περιπτώσεων, αν ο δράστης ενεργεί τέτοιες πράξεις κατ' επάγγελμα. Κατά τη διάταξη του άρ. 13 περ. στ' του ΠΚ «κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος» συντρέχει, όταν από την επανειλημμένη τέλεση της πράξης ή από την υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης της προκύπτει σκοπός του δράστη για πορισμό εισοδήματος. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για την κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος απαιτείται, αντικειμενικά μεν επανειλημμένη τέλεση αυτού, χωρίς απαραίτητως να έχει προηγηθεί και καταδίκη του δράστη, υποκειμενικά δε σκοπός του δράστη να πορισθεί εισόδημα από την επανειλημμένη τέλεσή του. Επίσης, κατ' επάγγελμα τέλεση συντρέχει και όταν η αξιόποινη πράξη τελείται για πρώτη φορά, όχι όμως ευκαιριακά, αλλά βάσει σχεδίου, δηλαδή, όταν από την υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης και την οργανωμένη ετοιμότητά του με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης, προκύπτει σκοπός αυτού για πορισμό εισοδήματος. Η κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος αποτελεί επιβαρυντική περίπτωση που επιτείνει την τιμώρηση του βασικού εγκλήματος (ΑΠ 28/2021).»

²⁶¹ «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας - Τροποποίηση του ν. 4557/2018 - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23^{ης} Οκτωβρίου 2018, σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου και διατάξεις για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης»

Ο λόγος είναι, κατά τη θεώρηση της γράφουσας, και πάλι ο προφανής. Η αποφυγή τιμώρησης του δράστη εις διπλούν για την αυτή πράξη. Διότι είναι προφανές ότι ο δράστης που απλά κατέχει ή χρησιμοποιεί το προϊόν του εγκλήματος που έχει τελέσει, δεν μπορεί να τελεί πράξη νομιμοποίησης. Αφενός επειδή η απαξία αυτής της πράξης του συμπεριλαμβάνεται στην απαξία του βασικού αδικήματος και αφετέρου διότι δεν «νομιμοποιεί» στην πραγματικότητα την περιουσία αυτή με κάποιον τρόπο.

Δήμευση

Παρεπόμενη ποινή, η οποία πάντοτε συνοδεύει τις ρυθμίσεις σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι αυτή της δήμευσης. Στο πλαίσιο του νόμου του 2021, τα σχετικά με τη δήμευση εντοπίζονται στο άρθρο 7, το οποίο αντικαθιστά το άρθρο 40 του ν. 4557/2018. Συγκεκριμένα, το άρθρο προβλέπει, ότι *«τα περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν προϊόν βασικού αδικήματος του άρθρου 4, ή των αδικημάτων του άρθρου 2, ή που έχουν αποκτηθεί αμέσως ή εμμέσως ως προϊόν τέτοιων αδικημάτων, ή τα μέσα που έχουν χρησιμοποιηθεί ή προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν προς τέλεση αυτών των αδικημάτων, κατάσχονται και, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση απόδοσής τους στον ιδιοκτήτη, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 311 και το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 372 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ, ν. 4620/2019, Α' 96), δημεύονται υποχρεωτικά με την καταδικαστική απόφαση. Σε περίπτωση ανάμειξης του προϊόντος του αδικήματος με περιουσία που προέρχεται από νόμιμες πηγές, η κατάσχεση και η δήμευση επιβάλλονται μέχρι του ποσού της αξίας του προϊόντος αυτού. Η δήμευση επιβάλλεται ακόμη και αν τα περιουσιακά στοιχεία ή μέσα ανήκουν σε τρίτο, εφόσον αυτός τελούσε εν γνώσει του βασικού αδικήματος ή των αδικημάτων του άρθρου 2 κατά τον χρόνο κτήσης τους.»*, ενώ σε περίπτωση που για κάποιο λόγο δεν υπάρχει πλέον δυνατότητα πρόσβασης στο αυτό προϊόν του εγκλήματος, *«κατάσχονται και δημεύονται με τους όρους της παρ. 1 περιουσιακά στοιχεία ίσης αξίας προς εκείνη της προαναφερθείσας περιουσίας ή του προϊόντος κατά τον χρόνο της καταδικαστικής απόφασης, όπως την προσδιορίζει το δικαστήριο (αναπληρωματική δήμευση)»*.

Δικονομικά

Βάσει των όσων ελέχθησαν ανωτέρω και βάσει του γεγονότος ότι αποδείχθηκε ότι κατά την ορθή άποψη, θιγόμενο έννομο αγαθό από το ξέπλυμα είναι η δημόσια τάξη υπό τη μορφή της ως εύρυθμης λειτουργίας και αξιοπιστίας του κρατικού μηχανισμού, δεδομένα που αντανακλούν μια προσβολή της φήμης του Δημοσίου, πρέπει να αναρωτηθεί κανείς, εάν δικονομικά μπορεί το δημόσιο να παρασταθεί προς υποστήριξη της κατηγορίας σε κάθε περίπτωση δίκης που αφορά σε υπόθεση νομιμοποίησης εσόδων. Καίριο ζήτημα για τη διαπίστωση του εάν το Δημόσιο μπορεί να παρασταθεί ως υποστηρίζον την κατηγορία, είναι το εάν νοείται για αυτό ηθική βλάβη. Κατά την έννοια του άρθρου 932 ΑΚ, *ως ηθική βλάβη νοείται κάθε μη αποτιμητή σε χρήμα δυσμενής επίδραση στη σωματική, πνευματική, ηθική ή ψυχική υπόσταση του προσώπου συνεπεία προσβολής, ήτοι επέμβασης με την έννοια της βλάβης ή*

διατάραξης, οποιοδήποτε μη περιουσιακού δικαιώματος ή εννόμου αγαθού ή συμφέροντος²⁶². Προϋπόθεση θεμελίωσης της αξίωσης ηθικής βλάβης αποτελεί η ύπαρξη παράνομης και υπαίτιας προσβολής, η οποία συνδέεται αιτιωδώς με την ηθική ζημία που προέκυψε. Φορέας της αξίωσης είναι ο άμεσα ηθικώς ζημιωθείς, ήτοι ο φορέας του προσβληθέντος εννόμου αγαθού, ο οποίος μπορεί να έχει τη μορφή τόσο ενός φυσικού, όσο και ενός νομικού προσώπου, λαμβανομένου υπόψη ότι και αυτό αποτελεί εκ του νόμου υποκείμενο δικαίου. Το νομικό πρόσωπο ειδικότερα είναι φορέας του δικαιώματος της προσωπικότητάς του, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει τα αγαθά: του ονόματος, της φήμης – υπόληψης, της αξιοπιστίας, του κύρους, του μέλλοντος και των λοιπών αναγνωριζομένων σε αυτό άυλων αγαθών²⁶³. Έτσι, και το νομικό πρόσωπο μπορεί να είναι φορέας αξίωσης ικανοποίησης της ηθικής βλάβης που υπέστη από κάθε παράνομη προσβολή των ανωτέρω αγαθών²⁶⁴.

Κατά την άποψη του Μπέη²⁶⁵ η ηθική βλάβη προϋποθέτει ύπαρξη δικαιώματος προσωπικότητας, και ακόμη κι αν κανείς δεχτεί ότι το δημόσιο στις ιδιωτικές του συναλλαγές είναι φορέας ενός περιορισμένου δικαιώματος προσωπικότητας, δεν είναι δυνατόν να είναι σε καμία περίπτωση φορέας τέτοιου δικαιώματος ως κυριαρχική διοίκηση, αφού τότε δεν μπορεί να είναι φορέας δικαιωμάτων, αλλά μονάχα αρμοδιοτήτων. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, και για το Δημόσιο, η 932 ΑΚ πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με τη διάταξη του 59 ΑΚ, ήτοι την προσβολή της προσωπικότητας. Η ηθική βλάβη εδώ έχει την έννοια της επέμβασης με την έννοια της διατάραξης ή βλάβης στα ειδικότερα έννομα αγαθά που εμπεριέχονται στην έννοια της προσωπικότητας. Τέτοια είναι ενδεικτικά η σφαίρα του απορρήτου, η τιμή, η αξιοπιστία, η υπόληψη. Πρόκειται για έννοιες, οι οποίες δεν αποτελούν αυτοτελή δικαιώματα, αλλά εκφάνσεις του δικαιώματος της προσωπικότητας. Σύμφωνα με τα παραπάνω, συνεπώς, το Δημόσιο δεν μπορεί να υποστεί ηθική βλάβη, αφού το Δημόσιο είναι το Κράτος και δε νοείται ηθική βλάβη για το Κράτος. Η προσωπική χροιά, η οποία χαρακτηρίζει τα προστατευόμενα από τη διάταξη του 932 ΑΚ έννομα αγαθά, δεν υφίσταται στην περίπτωση του Δημοσίου, λόγω της ιδιάζουσας νομικής φύσης και οργάνωσής του, αλλά και του ότι η βλάβη του Δημοσίου είναι απόλυτα συνυφασμένη με τη βλάβη της κοινωνίας στο σύνολό της. Και φυσικά, όπως έχει ήδη ειπωθεί από τους υποστηρικτές των εν λόγω θεωριών, το Δημόσιο δεν υφίσταται ούτε σωματικό, ούτε και ψυχικό πόνο, για να μπορεί να υποστεί και ηθική βλάβη. Άλλο βέβαια το ζήτημα πως γίνεται δεκτό ότι ηθική βλάβη νοείται για τα νομικά πρόσωπα σε περίπτωση προσβολής των όσων σχετίζονται με τη φήμη τους, την εμπορική τους πίστη και υπόληψη. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να θεμελιωθεί ύπαρξη ενός πιο προσωπικού στοιχείου. Καθίσταται λοιπόν προφανές, ότι οι σχετικές απόψεις, βάσει των οποίων δε νοείται ηθική βλάβη για το Δημόσιο, το αντιμετωπίζουν (το Δημόσιο) απλά ως έχον τη μορφή του *imperium*, δηλαδή ως συμπεριφερόμενο αποκλειστικώς κυριαρχικά απέναντι στους

²⁶² Λεοντής, Ερμηνεία Αστικού Κώδικα και Εισαγωγικού Νόμου ΑΚ, πρώτος τόμος, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2020, σελ. 2466

²⁶³ Λεοντής, Ερμηνεία Αστικού Κώδικα και Εισαγωγικού Νόμου ΑΚ, πρώτος τόμος, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2020, σελ. 2467

²⁶⁴ Βλ. και ΑΠ 1303/2012, ΑΠ 2250/2014

²⁶⁵ Μπέης, Απαράδεκτο πολιτικής αγωγής ενώπιον ποινικού δικαστηρίου για διοικητική διαφορά ή φερόμενη ως συρρέουσα αστική αξίωση αποζημίωσης του Ελληνικού Δημοσίου, σελ. 1235

διοικουμένους και ως μη έχον δικαίωμα προσωπικότητας, ώστε να μπορεί να υποστεί ηθική βλάβη από αδικοπραξία²⁶⁶.

Πράγματι, όπως επισημάνθηκε και ανωτέρω, η φύση του Δημοσίου ως *imperium* είναι αδιαμφισβήτητη, δεν πρέπει όμως κανείς να αμελεί και τη δεύτερη φύση αυτού, την ιδιότητά του ως *fiscus*. Στο πλαίσιο αυτής, το Δημόσιο προβαίνει σε συναλλαγές, έχει περιουσία, διατηρεί μετοχές, προβαίνει σε επενδύσεις κλπ.. Είναι, λοιπόν, το Δημόσιο υπό αυτή την έννοια ένα *πολύ συγκεκριμένο νομικό πρόσωπο*²⁶⁷, και ως τέτοιο δεν μπορεί παρά να ενταχθεί στο πλαίσιο της σταθερής πλέον θεώρησης επιστήμης και νομολογίας, που αναγνωρίζει το ενδεχόμενο ηθικής βλάβης και όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, υπό την προϋπόθεση προσβολής της φήμης και της υπόληψης ή της δραστηριότητάς τους²⁶⁸. Σε ό,τι αφορά το Δημόσιο η προσβολή αυτή μπορεί να μεταφραστεί σε προσβολή του κύρους και της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών του ή και στον περιορισμό της εμπιστοσύνης του κοινωνικού συνόλου απέναντι σε αυτό. Κατά την κρατούσα και ορθή επιστημονική άποψη, συνεπώς, με την οποία συμφωνεί και η νομολογία, νοείται ηθική βλάβη για το Δημόσιο, υπό την προϋπόθεση ότι το έγκλημα προσβάλει στην εκάστοτε περίπτωση και *ατομικό έννομο αγαθό*²⁶⁹ ή το Δημόσιο είναι αδικηθέν εκ του εγκλήματος, υπό την έννοια ότι υπέστη το αποτέλεσμα του εγκλήματος ως προσωπικό βίωμα, αν και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως άμεσα παθών εξ αυτού. Έτσι, το Δημόσιο μπορεί να φέρει αξίωση ηθικής βλάβης και όσον αφορά τα εγκλήματα νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αφού αυτά συντελούν στην προσβολή της αξιοπιστίας του κρατικού μηχανισμού, άρα θίγουν τη φήμη του. Συνεπώς, το Δημόσιο μπορεί να παρίσταται σε δίκες με αντικείμενο το ξέπλυμα ως υποστηρίζον την κατηγορία, με την ενεργό αστική αξίωση της ηθικής βλάβης.

²⁶⁶Μαργαρίτης, Ο ΝΕΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ Ν 4620/2019, σελ. 393, ΝΒ 2020

²⁶⁷Νταγγίνης, Η υποστήριξη της κατηγορίας από το Ελληνικό Δημόσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2020, σελ. 29

²⁶⁸Βλ. και ΑΠ 1171/2013, όπου σε δίκη δωροδοκίας υπαλλήλου έγινε δεκτό ότι «Δικαιούχος της χρηματικής ικανοποίησης (λόγω ηθικής βλάβης) είναι μόνον ο φορέας του δικαιώματος ή εννόμου συμφέροντος που έχει προσβληθεί. Ούτω το δικαίωμα παραστάσεως πολιτικής αγωγής έχουν, ως άμεσα εκ της αξιοποίησης πράξεως ζημιωθέντες, το Ελληνικό Δημόσιο και τα νομικά πρόσωπα για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης την οποίαν υπέστησαν από την άδικη πράξη που ετελέσθη εις βάρος των και η οποία ηθική βλάβη έχει αντίκτυπο στη μείωση του κύρους των υπηρεσιών του και της πίστεως αυτών έναντι των τρίτων».

²⁶⁹Βλ. και ΑΠ 25/2021, κατά την οποία «Η οποία (ηθική βλάβη του Δημοσίου) συνίσταται στην προσβολή και μείωση του κύρους του Ελληνικού Δημοσίου έναντι των πολιτών και τη μείωση της πίστης και της εμπιστοσύνης τους προς αυτό».

Αντί επιλόγου

Η ενασχόληση με την προβληματική του αυτοξεπλύματος, αποδεικνύει περίτρανα, πόσες δογματικές δυσκολίες μπορούν να προκύψουν από μία συνθήκη ιδιαίτερα συχνή στην νομική καθημερινότητα. Όσο δύσκολη και επώδυνη και να είναι πολλές φορές η δογματική συμφωνία σε θεωρητικό επίπεδο, ένα είναι σίγουρο: Το έγκλημα πρέπει να τιμωρείται. Πρέπει, όμως, να τιμωρείται, μόνο, όταν πράγματι είναι έγκλημα και υπό τις προϋποθέσεις και αρχές που θέτει το ποινικό δίκαιο και η αρχή του κράτους δικαίου.

Όπως σίγουρα κατέστη σαφές, άποψη της γράφουσας είναι ότι το αυτοξέπλυμα χρήζει ποινικού κολλασμού. Βασικός δικαιολογητικός λόγος υπέρ αυτής της άποψης, είναι το γεγονός ότι δεν μπορεί να αγνοηθεί η αναγκαίως ανακύπτουσα απαξία της Πολιτείας με την προσβολή ενός εννόμου αγαθού.

Το ποιο έννομο αγαθό θα δεχθούμε ότι προσβάλλεται με το ξέπλυμα, έχει σημαντικές προεκτάσεις σε επίπεδο αξιολόγησης του αξιοποίνου του αυτοξεπλύματος. Εάν γίνει δεκτή οποιαδήποτε θεωρία πέραν αυτής που υποστηρίζει την προσβολή του αυτού εννόμου αγαθού με το βασικό αδίκημα, τότε αποκλείεται κάθε πιθανότητα το αυτοξέπλυμα να αντιμετωπίζεται ως συντιμωρητή ύστερη πράξη σε επίπεδο συρροής²⁷⁰. Η συμπεριφορά του αυτοξεπλύματος, όμως, όπως φάνηκε, προσβάλλει καταφανώς το έννομο αγαθό της δημόσιας τάξης, υπό την έκφασή του ως εύρυθμης λειτουργίας και αξιοπιστίας του κρατικού μηχανισμού και άρα συρρέει πραγματικά και αληθώς με τη βασική εγκληματική πράξη.

Ο δράστης με την συμπεριφορά και την πράξη του, προσπαθώντας να νομιμοποιήσει τις παράνομες προσόδους που αποκόμισε από το βασικό του έγκλημα, επιδιώκει να «ξεγελάσει» τον κρατικό μηχανισμό και να εμποδίσει τις βασικές του λειτουργίες. Και, βέβαια, όλα αυτά εντείνονται στην περίπτωση που ο δράστης πράγματι θα επιτύχει την επιδιωκόμενη νομιμοποίηση των εσόδων από την προηγούμενη, παράνομη δραστηριότητά του. Εξασφαλίζοντας «νόμιμο τίτλο» για όσα από έγκλημα έχει αποκτήσει, «εμπαιξεί» τον κρατικό μηχανισμό, δημιουργώντας σύγχυση περί της πραγματικής φύσης και προέλευσης της επίμαχης περιουσίας. Ο δράστης, για να επιτύχει όλα αυτά, καταβάλει προσπάθεια. Δεν αδρανεί απλά, αποσκοπώντας στη μη εξιχνίαση του εγκλήματός του, αλλά με θράσος χρησιμοποιεί κάθε δυνατό μέσο ώστε να εξασφαλίσει και να απολαύσει τους καρπούς του βασικού του αδικήματος και βέβαια, αυτό το πράττει πλήττοντας για ακόμη μία φορά, εκ νέου, την έννομη τάξη. Πώς μπορεί αυτός ο δράστης, να τίθεται στην ίδια μοίρα με αυτόν, ο οποίος απλώς τηρώντας παθητική στάση και αξιοποιώντας το δικαίωμά του σε μη αυτοενοχοποίηση, απλώς κατέχει ή χρησιμοποιεί το προϊόν του εγκλήματος και δεν θέτει κάποιο επιπλέον άδικο; Οι περιπτώσεις σίγουρα διαφέρουν πολύ μεταξύ τους, άρα και η ποινική τους αντιμετώπιση θα πρέπει να είναι διακριτή.

Όσα αναφέρθηκαν θα αποτελούσαν κενές θεωρίες, εάν δεν στηρίζονταν σε θεμελιώδη δογματικά θεμέλια. Τα θεμέλια αυτά είναι επαρκή, ώστε να στηρίζουν την άποψη περί αξιοποίνου του αυτοξεπλύματος, με σεβασμό στις αρχές και τα κεκτημένα του ποινικού δικαίου.

²⁷⁰ Βλ. και Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013, 39

Κλείνοντας, παραθέτω το εξής συμπέρασμα: Το δόγμα αφήνει στον νομοθέτη ένα περιθώριο δράσης, εντός του οποίου όμως εκείνος πρέπει να κινηθεί. Διότι η τυχόν υπέρβαση των δογματικών ορίων από πλευράς του νομοθέτη ενδεικνύει άγνοια αυτού σε σχέση με το πραγματευόμενο ζήτημα και η άγνοια οδηγεί με απόλυτη βεβαιότητα σε αυθαίρετες κρίσεις και επιλογές.

Βιβλιογραφία:

Ελληνική:

Ανδρουλάκης, Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ Α', σελ. 1 επ.

Αργυρόπουλος, Η δίκαιη ποινή ως πολιτισμικό κεκτημένο, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Βασιλακόπουλος, Τινά περί «ξεπλύματος»: Λογική – συστηματική ερμηνεία του ν. 2331/1995, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Βούλγαρης, “Idem”: Η ταυτότητα της δικονομικής πράξης στο πλαίσιο της αρχής “ne bis in idem” σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε Η ποινική δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τάσεις και Προκλήσεις, 8^ο Συνέδριο ΕΕΠΠ 2020

Δημήτραινας, Η διεύρυνση (;) της έννοιας της 'βασικής' εγκληματικής πράξης στο έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2006, σελ. 351 επ.

Δημήτραινας, Νομιμοποίηση εσόδων: Θέσεις της νομολογίας σε ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995 (με αφορμή το Βούλευμα του ΣυμβΕφΛάρισ 50/2004), ΠοινΔικ 5/2004

Δημήτραινας, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος: ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995, ΝΒ 2002

Δημήτραινας στο: Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, ΠοινΧρ 2007, σελ. 392 επ

Δημήτραινας, Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Διονυσοπούλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, Μια συμβολή στο ζήτημα του προστατευόμενου εννόμου αγαθού του άρ. 2 παρ. 1 Ν. 2331/95, ΠοινΧρ 1999, σελ. 988 επ

Καϊάφα – Γκμπάντι, Η ποινική αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος: Μεταξύ διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας, σε: Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Καϊάφα – Γκμπάντι, Οικονομικό έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Π.Ν. Σάκκουλας 2014, σελ. 752

Καϊάφα – Γκμπάντι, Ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Βασικά χαρακτηριστικά του ν. 3691/2008 και δικαιοκρατικά όρια, ΠοινΧρ ΝΗ/2008, σελ. 917

Καμπέρου – Ντάλλα,, Ο Ν. 3691/2008 για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ερμηνευτική προσέγγιση του Νόμου & Διεθνές Ποινικό Πλαίσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2009

Λεοντής, Ερμηνεία Αστικού Κώδικα και Εισαγωγικού Νόμου ΑΚ, πρώτος τόμος, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2020

Μαργαρίτης, Εγκλήματα περί την απονομή της δικαιοσύνης, άρθρα 224 – 234 ΠΚ, Εκδόσεις Σάκκουλα 1986

Μαργαρίτης, Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4620/2019, ΝΒ 2020

Μπέης, Απαράδεκτο πολιτικής αγωγής ενώπιον ποινικού δικαστηρίου φια διοικητική διαφορά ή φερόμενη ως συρρέουσα αστική αξίωση αποζημίωσης του Ελληνικού Δημοσίου

Μπιτζιλέκης, Αρχές και συνέπειες της φαινομενικής συρροής εγκλημάτων, ΠοινΧρ 2007, σελ. 97 επ

Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας 2020

Νικολούδης, η «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (άρθρο 2 Ν 2331/1995), ΠοινΔικ 11/2000,

Νταγγίνης, Η υποστήριξη της κατηγορίας από το Ελληνικό Δημόσιο, Π.Ν. Σάκκουλας 2020

Οικονόμου, Η συμβατότητα της τιμώρησης του αυτοξεπλύματος με τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, Σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 97/2019, ΠοινΧρ 2020, σελ. 74 επ

Παπαχαράλαμπος, Κοινωνικά ουδέτερες πράξεις και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, σε, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Παύλου, Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Από τον Ν. 2331/1995 στον Ν. 3424/2005: η εξέλιξη και γιγάντωση μίας δογματικής και κυρωτικής εκτροπής, ΠοινΧρ 2006, σελ. 342 επ., όπου αναφέρεται σε υπέρβαση των ορίων που τίθενται από τη Διεθνή Σύμβαση της Βουδαπέστης, «η οποία ξεχάστηκε συνειδητά από τους συντάκτες του Ν. 3424.2005».

Παύλου σε: Η Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες στη Διαχρονική της Διάσταση, Από τον ν. 2331/1995 στο ν. 3691/2008, Παύλου/ Δημήτριντας, Π.Ν. Σάκκουλας 2009

Παύλου, Ο Ν. 3691/2008 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησεως της τρομοκρατίας, ΠοινΧρ ΝΗ/2008, σελ. 929

Παύλου, (Προηγούμενη) «εγκληματική δραστηριότητα»: Ταυτολογία ή μετεξέλιξη; Μία ακόμη συμβολή στη δογματική κατανόηση του ν. 2331/1995 (για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα) υπό το πρίσμα των πρόσφατων ρυθμίσεων των ν. 3424/2005 και 3472/2006, ΠοινΧρ 2007, σελ. 385 επ.

Σοφός, Ενοχή χωρίς Αγαθό, Ερμηνεία Όρων του Νόμου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές δραστηριότητες με τη βοήθεια της «Θεωρίας των Κανόνων», Π.Ν. Σάκκουλας 2011

Συλίκος, Οικονομικά Εγκλήματα, Τόμος Πρώτος, Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – Money Laundering), Εκδόσεις Σάκκουλα 2021

Συμεωνίδου Καστανίδου, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις σε: Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον Γ.Α. Μαγκάκη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999

Συμεωνίδου – Καστανίδου, Το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων μετά το Ν. 3424/2005: Ερμηνευτικές Προτάσεις, σε Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, «Καθαρή» ή Ελεύθερη κοινωνία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2007

Τζαννετής, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ, ΠοινΧρ 2001

Τζαννετής, Η ταυτότητα της πράξης στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν. Ένα πρόβλημα χωρίς ιδανική λύση;, ΠοινΧρ 2008, σελ. 777 επ

Γ. Τριανταφύλλου, Νομιμοποίηση Εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Τα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά και η συμβολή τους στην ερμηνεία του άρθρου 2 παρ. 1 του Ν. 2331/1995, σε Τιμητικό Τόμο για τον Ν. Ανδρουλάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλας 2003 και Τσιρίδη, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), NB 2009

Τσακάλης, Η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος στον ενωσιακό χώρο υπό το πρίσμα της 4ης Ευρωπαϊκής Οδηγίας (2015/849/ΕΕ) και των πρόσφατων νομοθετικών πρωτοβουλιών, ΠοινΧρ 2016, σελ. 755 επ

Τσιρίδης, Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν 3691/2008), NB 2009

Χατζηνικολάου σε: Οικονομικό Έγκλημα και Διαφθορά στο Δημόσιο Τομέα, Αξιολόγηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου με Επιστημονική Εποπτεία Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι, Π.Ν. Σάκκουλας 2014

Χατζής, Τα Οικονομικά του Εγκλήματος, Κείμενο υπό δημοσίευση στον Τιμητικό Τόμο Καλλιόπης Δ. Σπινέλλη (<http://users.uoa.gr/~ahatzis/Crime.pdf>)

Ξένη:

Altenhain in: Nomos Kommentar Strafgesetzbuch, Band 3, 5. Auflage, Nomos

Arzt, Geldwäscherei – Eine neue Masche zwischen Hehlerei, Strafverteilung und Begünstigung, NStZ 1990, 1, Beck-online

Barton, (Das Tatobjekt der Geldwäsche: Wann rührt ein Gegenstand aus einer der im Katalog des § 261 I Nr. 1-3 StGB bezeichnet Straftaten her?, NStZ 1993, 159, Beck-online

Becker, Crime and Punishment: An Economic Approach, Journal of Political Economy, Mar. – Apr., 1968, Vol. 76, No. 2 (Mar. – Apr., 1968), pp. 169-207, The University of Chicago Press (www.jstor.org/stable/1830482)

Bergmann, Materiell-rechtliche und verfahrensrechtliche Überlegungen zur Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NZWiSt 2014, 448

Bottke, Teleologie und Effektivität der Normen gegen Geldwäsche, wistra 1995, Heft 4., 121

Dionyssopoulou, Der Tatbestand der Geldwäsche, eine Analyse der dogmatischen Grundlagen des § 261 StGB, Frankfurt Kriminalwissenschaftliche Studien 66, Peterlang 1999

Gropp, Sinn, Strafrecht Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Springer 2020

Hetzer, Der Geruch des Geldes – Ziel, Inhalt und Wirkung der Gesetze gegen Geldwäsche, NJW 1993, 3299

Joerden, Fremd- und Eigenreferenz bei den Anschlussdelikten Begünstigung, Strafvereitelung, Hehleri und Geldwäsche in: Jus humanum, Grundlagen des Rechts und Strafrecht, Festschrift für Ernst – Joachim Lampe zum 70. Geburtstag, Duncker & Humboldt Berlin 2003, 771 επ.

Lampe, Der neue Tatbestand der Geldwäsche (§261 StGB), JZ 3/1994, 125

Neuheuser in: Münchener Kommentar Strafgesetzbuch, §§ 185-262, 4. Auflage, C.H. Beck, 2176

Posner, An Economic Theory of the Criminal Law, Columbia Law Review, Vol. 85, No. 6 (Oct.,1985), pp. 1193-1231, Columbia Law Review Association, Inc, (www.jstor.org/stable/1122392),

Schittenhelm, Alte und neue Probleme der Anschlußdelikte im Lichte der Geldwäsche, in: Festschrift für Theodor Lenckner zum 70. Geburtstag C.H. Beck 1998

Schröder/Bergmann, Warum die Selbstgeldwäsche straffrei bleiben muss, BWV 2013

Teixeira, Die Strafbarkeit der Selbstgeldwäsche, NStZ 2018, 635, Beck-online

Tsakaraki, Geldwäscherei durch Strafverteidiger: eine rechtsvergleichende Untersuchung der Problematik in der Schweiz, der Bundesrepublik Deutschland, Österreich und Griechenland: Dissertation, Stämpfli Publikationen 2012

Vogel, Strafbarkeit der Geldwäsche als Firewall der legalen Wirtschaft, ZRP 2020, 113

Vogler, Funktion und Grenzen der Gesetzeseinheit in: Festschrift für Paul Bockelmann zum 70. Geburtstag, C.H. Beck 1979, 716

Ιστοσελίδες:

<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations>

www.gesetze-im-internet.de

Νομολογία:

ΟλαΠ 179/1990

ΟλαΠ 1110/1982

ΑΠ 145/2022

ΑΠ 25/2021

ΑΠ 1529/2020

ΑΠ 97/2019

ΑΠ 286/2019

ΑΠ 189/2019

ΑΠ 176/2019

ΑΠ 1080/2019

ΑΠ 593/2018

ΑΠ 2197/2018

ΑΠ 54/2017

ΑΠ 53/2017

ΑΠ 1290/2017

ΑΠ 696/2010

ΑΠ 402/2004

ΑΠ 721/2004

ΑΠ 351/2003

ΣυμβΑΠ 570/2006

ΣυμβΑΠ 1646/2008

ΕφΠατρ 175/2015

ΣυμβΕφΠειρ 109/2003

ΒουλΣυμβΕφΑθ 1102/2002

ΒουλΣυμβΕφΘρακ 85/2002

ΒουλΣυμβΕφΘρακ 37/2000

ΠλημΑθ 2694/2017

ΠλημΑθ 3829/2015

ΣυμβΠλημΑλεξ 16/1999 με παρατηρήσεις Δημήτραινα, ΠοινΔικ 4/2000, σελ. 376 επ.

ΕΔΔΑ Zolotoukhin v. Russia

BGHSt 63, 268 Beck-online

BGH, Beschluss vom 27.11.2018

BGH, Beschluss vom 18.02.2009

BGH, Beschluss vom 11.01.1955